

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR

ONBEŞ GÜNLÜK TARAŞSIZ SİYASET İKTİSAT KÜLTÜR DERGİSİ

Cilt : 4

Sayı : 43

60 Kuruş

1 OCAK 1956

Tel. 27531

P. K. 131 Ankara

İÇİNDEKİLER

MİLLÎ İŞBİRLİĞİNİN ŞARTLARI	1	Ekonomimizin Büyümesi (1949 - 1954)	
ONBEŞ GÜNÜN NOTLARI :		Osman OKYAR	16
Yeni Parti ve Hürriyet; Madde Tadili ile De-		1955 Yılında Milletlerarası Münasebetler	
mokrası; Örfî İdare Mevkufları; Yan - Yana		Dr. Fahir H. ARMAOĞLU	
Değil, Karşı - Karşıya; Geçiken Tahkikat,		OKURLARIN FORUMU :	
İnkilâbımızın Martiri; Türkiye'de Yabancı		Millî İktisadî Cephe Zarureti (A. T.); Geride Bı-	
Üniversite; İktisadî Meselede Millî Cephe;		raktığımız bir Yıl (İ. N. Alkan); Türkiye'nin Dı-	
Hükümet Programı ve Bütçe; Pahalılığın		şardan Görünüşü (S. Gökaltık); Köy Meseleleri;	
Çaresi Mahkeme midir?; Sosyal Politika-		(Y. Dağlar); 1955 de Şiir Kitapları (N. Akıman)	19 - 21
sız Hükümet; Hür İşçi Sendikaları ve Türk-		NE DİYORLAR :	
İş; İngiliz İşçi Partisi Liderliği; Amerikan		Hasta Adam (S. G.); Sovyet Rusya'da Muhalefet	
Yardımlarında Yeni Cereyanlar; Kıbrıs Ne		ve Mukavemet (S. M.); İktisaden Az Gelişmiş Mem-	
Oldu?; Nato Konseyi Toplantısı;	3 - 12	leketlerde Millî Politika (J. H. Adler)	22 - 23
İNCELEMELER :		KÜLTÜR VE SANAT :	
Köyü Kalkındırma Muamması		Türkiye'de Aydınlar	AND 25
Aydın YALÇIN	13	Opera: Don Pasquale	Bedii SEVİN 26
Siyasî Münakaşa Usullerimiz ... Turhan FEYZİOĞLU	15	Karşılama	Mahmut MAKAL 28

Millî İşbirliğinin Şartları

İç politikamızdaki son gelişmeler, Türk demokrasisinde kendine karşı güven hissini esaslı şekilde takviye etmiştir. Basınımızda artık şahıs idaresinin ölmüş olduğunu ifade eden sözler ve karikatürler, yabancı basında Türk iç politikasının bir dönüm noktasına eriştiğini ifade eden yayımlar, demokratik geleneği çok yeni olan memleketimizin, bu bahiste şerefli bir imtihan geçirdiğini ifade eder. Bu hal devletin idaresinde, ne kadar mütevazî olursa olsun, hisse ve sorumluluğu bulunduğu nu duyan her vatandaşta, hizmet etme şevkinin yeni baştan doğmasına

yardım etmiştir. Bu vaziyete erişmemizi mümkün kılan amillerin arasında hiç şüphe yok bugün resmen faaliyete geçmiş olan Hürriyet partisi kurucularının hareketi gelmektedir. İktidar partisi içinde onlarla başlayan direnme, partiden ayrılmış olmalarına rağmen, parti kadroları içinde kalmış arkadaşlarına sırayet etmiştir. Bu kütle mukavemeti, her gün yeni maceralara atılarak memleketi meçhul bir akibete sürükleyen şahıs idaresini bir hamlede yere sermiştir.

Batı dünyası dışında kalan, orta doğu, Güney Amerika v.s. gibi min-

tikalarda, şeklen demokrasiye benzeyen bir çok memleketler vardır. Bu memleketlerde devlet idaresinin batı demokrasisindeki örneklerinden ayrıldığı nokta, hükümetlerin kendilerini türlü yollarla amme efkârının baskısından tecrit edebilmesidir. Türkiye'de de hükümet otoritesini elinde tutanlar, halk efkârı baskısını ifade eden muhtelif müesseseleri birer birer tahrip etmek suretiyle, artık şekli bile olsa bu memlekette demokrasi vardır demeyi imkânsız bir hale sokmak üzere bulunuyorlardı. Son gelişmeler Türkiye'de sokak kalabalığı halinde

kendini gösteren halk hareketlerinin değil, fakat basın, üniversite, parlamento gibi medenî ve ileri müesseselerle temsil edilen aydın halk efkârını, o'lgun, uyanık ve sorumluluğunu müdrük bir kuvvet olduğunu ortaya koymuştur.

Diktatörlük prestij üzerine kurulmuş bir rejim olduğu için, bir ke-re dize gelip, haşmet ve kudret ef-sanesi yıkılan bir kimsenin, artık yeniden totaliter usullere baş vura-bilmesi ihtimali çok zayıftır. Vakıa bir çok memleketlerde, kuvvetli direnme ile karşılaşan diktatörlerin, geçici bir müddet için geriledikleri ve müsait ilk fırsatta yeni bir hamle-ye giriştikleri görülmüştür. En son Arjantin hadiselerinde, Peron ha-ziranda karşılaştığı şiddetli mukave-meti yenemeyeceğini anlayınca, ge-rilemiştir; muhaliflerine radyodan ist-ifade ettirecek kadar liberal ted-birleri kabul etmiş, etrafındaki müfritleri bir anda uzaklaştırmış, memlekette yeni ve müsamahalı bir devrenin başlayacağı ümidini uyan-dırmıştır. Fakat içindeki kin ve ih-tirası ancak muayyen bir devre için tutmasını bilerek, karşısındaki mu-kavemet kuvvetlerinin zaaf göste-receği anı sabırla beklemiştir. Ağus-tos sonuna doğru, muhalif cephe-de bir tesanüt ve beraberlik kurulama-dığını gören Peron, isyanlar hazırlatıp, düzme suikastlar tertip ede-rek, oç alma fırsatı yaratmayı için için plânlamıştır. Fakat ordu ayak-lanmasıyla yayılan mukavemet, Pe-ron'un, plânlarını tatbikine imkân vermemiştir. Peron bu tertiplere, arkasında dayanabileceği müstekit peroncu parlamento ekseriyeti ve a-mele sendikaları sayesinde cesaret e-debildiği halde, sonunda başarı-sızlığa uğramıştır.

Türkiye'de şükredelim ki böyle bir durum yoktur. Diktatörlüğe ye-niden heveslenecek bir şef, karanlık düzen ve tertipler plânlamaya kalk-sa bile, kendisini takip edecek bir kuvvete sahip değildir. Parti grubu şuur ve uyanıklık içindedir. Bu se-beple, son gelişmelerin, memleke-timizde hür ve demokratik düzen istikametinde geriye dönülmek ü-zere yeniden kazanılmış bir zemin ol-duğunu kabul edebiliriz. Bu bakı-mdan, her Türk vatandaşı son olay-ları sevinç ve iftiharla karşılamalı ve ilerde daima hatırlamalıdır. Bir memlekette hürriyet ve demokrasi,

bu tarz inip çıkmalarla daha sağlam bir şekilde yerleşme şansına kavuş-maktadır.

Son gelişmelerin sevinç ve ifti-har vesilesi olacak bu yönlerini ha-tırlamakla beraber, meselenin el'an hüznü ve ızdırıp vermekte devam eden yönlerine de dikkatimizi çevir-meliyiz. Bilhassa son bir kaç yıl iç-inde şiddetini artıran şahıs ida-resi memleketi nisbeten kısa sayıl-ması gereken bir devre içinde, her sahada çöküntü ve uçurumun kenarına getirmiştir. Hadiseleri bir bir hatırlıyalım:

Keyfi idare, medenî ve ileri bir memleketin temeli olan ve yıllardır kaliteli ve müstakil hüviyetli bir teşekkül haline getirilmesi için emek verilen idare cihazını kökünden tah-rip etmiştir. Bakanlıklar, teknik ser-visler, mahalli idarelerin kadrolarına senelerin emeğiyle cezbedilmiş olan en iyi elemanlar, partizanlık, keyfi idare ve müdahaleler yüzün-den devlet hizmetinden ayrılmışlar-dır. Bir memlekette insanların be-raber yaşamalarının birinci şartı o-lan adalet cihazının nasıl meflîç ha-le sokulduğunu uzun boylu anlat-mıya lüzum yoktur. Asayiş, mal ve can emniyeti bahsinde, yüz kızartıcı 6 Eylül hadiselerinin meydana gelmiş olması, devletin ilk vazifesi sayılan hususlarda ne dereceye ka-dar geri gidildiğini ifade eden bir misaldir. Nihayet vatan birliğinin dayandığı temellerin, partizan mü-lâhazalarla nasıl tahrip edilmekte ol-duğu, şahsî iktidarı idame etmek iç-in, ne kadar tehlikeli oyunlara tevessül edildiğini, Doğu vilâyetleri-mize mensup bir millet vekilinin Meclisteki açıklamalarından daha iyi anlamış bulunuyoruz.

Siyasî Parti faaliyetlerine müda-haleler, keyfi olarak toplantıların da-ğıtılması, siyasî liderlerin tevkif edil-mesi, basının tevkif ve tazyiklerle ha-kiki rolünü oynyamaz hale sokulma-sı; aydın zümrelerin serbest fikir tar-tışmasını, üniversitelerin ilmi araştır-ma ve fikir faaliyetinde bulunması-ı önliyecek tedbirlere baş vurulması, hür bir memleket olma vasfını kay-betmeye ne kadar yaklaştığımızı i-fade eden delillerdir. Bütün bu tah-ribat memleket bünyesinde, kısa bir zamanda iyileşmesi, kapanması mümkün olmayan yaralar açmıştır. Hepsinden daha vahimi, bütün mem-leketi kaplayan suistimal söylentile-

ri, eski devirlerle mukayese edilmi-yecek bir vüs'at kazanmıştır. Mec-lis tahkikatı açılması gereken ba-kanlar, senelerce bu memleketin mukadderatında baş rol oynayan, ki-lit mevkiiler işgal etmiş kimselerdir. Yüksek siyasî liderlerin, ahlâk ve fa-ziletlerine karşı en ufak bir şüphe-nin bile uyanması, devlet mekaniz-masının temellerini çökerten bir ha-disedir.

Şahıs idaresinin uzun müddet sorumluluk hisseden uzak icraatı, yalnız memleketin iç düzenini tah-rip eden bir kangren yaratmakla kal-mamış, memleketin iktisadî istikba-li, müstakbel gelişme şanslarını cid-di tehlikeye sokan bir istikamet almıştır. Memleket daha evvelce der-gimizde defaatla belirtildiği gibi, dış âleme ağır bir şekilde borçlandırıl-mıştır. Bu borçlanma yapılırken, memleket efkârı hiçe sayılmış, en ufak izahat verilmemiştir. Günü kurtarmak için, ucuz pahalı, müsait, gayrı müsait denmeden gözü kapa-lı bir dış borçlanma ekonomiyi taz-yik eden ağır bir yük olmuştur. Bu-na itiraz edenler, en ufak bir sıkıl-ma hissine kapılmadan, memleke-tin gelişmesini istemiyen hainler, kö-tü niyetliler gibi ithamlarla damga-lanmak istenmiştir. Tarihimizin bel-ki hiç bir devresine nasip olmya-cak bol dış yardım, hiç bir plân ve hesap endişesine kapılmadan, gelişi güzel sarfedilmiştir. Hatta bu sarfet-me tarzını, Başbakan bir grup top-lantısında kendini savunmak için farkına varmadan itiraf etmiştir. "Beni ne diye itham ediyorsunuz? Her vilâyet için fabrika, yol, köprü, tesis isteriz diye geldiniz ben de bunları yaptım" demen suretiyle Türkiye'de devlet yatırımlarının prensipsizliğini ve koordinasyonsuz-luğunu kendi diliyle açığa vurmuş-tur.

Türk ekonomisinin tabii tema-yütlü, hesapsız ve prensipsiz bir şe-kilde daima kazandığından ve istih-sal ettiğiinden fazla sarfetme haline gelmiştir. İç malî münasebetlerde, açıkla finansman Türk ekonomisin-de, enflasyonu kronik bir hastalık haline sokmuştur. Uzun yıllar açık bütçe politikası devam etmiş; son i-ki yıldır denk bütçe iddiasına rağ-men, Merkez Bankasından alınan hacimli hazine avansları, Toprak Of-is, Etibank gibi müesseselerin Mer-kez Bankasından, diğer iktisadî dev-

let teşekküllerinin Amortisman San-
dığından borçlanma suretiyle temin
ettiği kaynaklarla finansmanı, kül
halinde devlet sektörünün enflâsyo-
nu körükleyici faaliyetlerinin, gün
gibi aşikâr delilleridir. Devlet aynı
zamanda maliye ve para politikasıyla
hususî sektörün, cari gelirleri öte-
sinde masraf yapma imkânlarını ön-
leyici istikrar tedbirleri alamamıştır.

Bütün eski gidişin sorumlusu olan bir
Başbakanın kurduğu sözde yeni kabine-
nin programında da eski gidişi esaslı bir şekil-
de değiştirecek hiç bir alâmet yoktur. Es-
kiler tamamlanmadan yeni yatırımlara gi-
rişilmeyeceği, yatırımlar için bir plân yapı-
lacağı, karaborsa ile mücadelenin şiddetlen-
dirileceği yolunda ifade edilen niyetler, ka-
rşılaşılan meselelerin ciddiyetiyle kıyaslan-
mayacak kadar zayıf tedbirlerdir. 1955 yılı
milli gelirinin 1954 e nisbetle takriben % 10
kadar bir artma göstereceği faraziyesi ka-
bul edilirse, geçen yıl masraflarına nisbetle
yeni yıl bütçesinde masrafların % 10 artışı
normal telâkki edilebilir. Geçen yıl yapılan
zamlarla bütçe varidatı ancak masrafları
karşılıyacak hale geldiği için, bu yılki büt-
çenin denk olması ihtimal dahilindedir. Fak-
kat memleket ekonomisindeki muvazenesiz-
liği gidermek için, bütçenin denk hazırlan-
mış olması da kifayetsizdir. Muvazaneyi tes-
sis için, mutlaka bir bütçe fazlalığına gidil-
mesi gerekirdi. Hülâsa ne hükümet progra-
mında kısa vadeli olarak ele alınması gere-
ken tedbirler, ne de yeni bütçe kifayetli gör-
ünmemektedir. Şu halde önümüzdeki yılda
da eski halin devam edeceği anlaşılmakta-
dır.

Halbuki artık eski halin devamına im-
kân yoktur. Türk ekonomisi, yıkıntı ve tah-
ribatı çok ciddi olan bir duraklamanın eşi-
ğindedir. Bundan sonra ithalât, yalnız ih-
raç etmeye muvaffak olacağımız mal kıy-
meti ve bir de senelik Amerikan yardımı
kadar yapılabilecek bir devreye girmiştir.
Hattâ ödenmesi icabeden borç taksitleri he-
saba katılırsa önümüzdeki yıllarda, ithalâta
ayrılabilir miktar ekonominin zaruri ihti-
yaçları yanında hiç mesabesinde kalacaktır.
Gerek programını Mecliste okuyan Başba-
kan, gerekse encümende bütçeyi izah eden lü

Maliye Bakanı artık bugün ciddiyetini kay-
beden "borçlanmaktan korkmuyoruz" for-
mülünü yeniden tekrarlamışlardır.

Bu gidiş, memleket ekonomisinin geli-
şmesini köstekleyen ve iktisadî istikbalimizi
meçhul bir ufka sevkeden politikadan, esas
itibariyle hiç bir şey değişmediğini göster-
mektedir. Halbuki gittikçe karanlık bir hal
alan iktisadî meselenin, derhal alınması ge-
reken, enerjik ve şümulü tedbirlere muh-
taç olduğu bir vakiydir. Bu sayımızda gör-
ülen muhtelif yazılarda, artık durumun
ciddiyet kesbettiği ve ancak bunun elbirli-
ği ile ve yeni bir teşebbüsle halledilebilece-
ği fikri izah edilmektedir. Bu işi, zihni bir
istikamette çalışan, hatalardan ders alma-
dığı muhtelif vesilelerle bilinen ve en son
hadiselerle de teyid edilen, kimselerin me-
suliyetinden mutlak surette çıkarmak icab-
eder.

Son Meclis müzakereleri ve dış alemde
cereyan eden bazı hâdiseler, hükümetin tak-
ip edilen politika ile memleketin dış itiba-
rını ve münasebetlerini sarstığını da açık-
ça meydana çıkarmıştır. Geçen yıl Başba-
kanın seri halinde muhtelif memleketlere
yaptığı ziyaretler sonunda hiç bir netice çık-
madığı çok geçmeden anlaşılmıştı. Kıbrıs
meselesinde, hükümetin takip ettiği yol,
İngiltere ve Yunanistanla münasebetlerimi-
zi büsbütün bir çıkmaza sokmuştur. Uzun
müddet ciddi alâka gösterilmeyen Kıbrıs
meselesinde, son dakikada beliren alâka,
görüşümüzün taraflarca ve bütün dünyaca
anlayış ve sempati ile karşılanmasını temin
edecek bir yol takip etmemiştir. Hele 6 Ey-
lül hâdiseleri, senelerdir daimi çalışma ve
emekle kurulan milli itibarımızın bir ham-
lede tahribine yol açmıştır. Balkan Paketi
fiilen suya düşmüş, Nato camiası içinde
Türkiye - Yunanistan ihtilâfı bütün azaların
şikâyetçi oldukları bir münasebete yol aç-
mıştır. Türkiye şimdiye kadar Ortadoğu,
Arap âleminde, sevilme bile sayılan ve
hürmet edilen bir memleket olarak tanındı-
ğı halde, hükümetin affedilmez hataları yü-
zünden prestijinden çok kaybetmiştir. Yer
yer sefirimizin hudut dışı edilmesi, konso-
loshanemizin yağma edilmesi gibi hâdiseler,
saygı ve prestij esasına dayanan dış münase-
betlerin temelini yıkan unsurlar olmuştur.
Orta Doğuda girdiğimiz taahhütlerin şüma-
ve milli menfaatlerimizle uyuşma dere-

cesi üzerinde kâfi derecede bir vuzuh i-
çinde bulunmuyoruz. Arap - İsrail ihtilâfın-
da Türkiye'nin kışkırtıcı olarak tefsire mü-
sait hareketleri, hem bölge sulhü, hem de
millî menfaatler çerçevesinden zararlı ola-
rak kabul edilmiştir. Dış münasebetlerimiz-
de en mühim dayanağımız olan Amerika ile,
bağların son zamanlarda zayıflamaya
yüz tutar hal alması, dış âlemle münase-
betlerimizde de son zamanlarda görülen
duraklama ve gerilemeye bir delil olarak
zikredilebilir.

Muhtelif sahalarda devlet idaresinin
nasıl tereddide uğradığını göstermek için
zikredilen bu noktalar bize sunu hatırlat-
maktadır: Amme efkârı aksayan işlere kar-
şı reaksiyonunu göstermişse de, bunun te-
sir icra etme anı çok gecikmiştir. Bu arada
memleketin iç bünyesinde, iktisadî hayatın-
da, dış münasebetlerinde tamiri uzun süre-
cek ciddi yaralar açılmıştır. Amme efkârı-
nın reaksiyonu neticesinde bakanların hep-
si ayrıldığı halde, asıl sorumlu şahsiyet ol-
an Başbakanın el'an hükümet mesuliyetini
deruhte etmesi, bu reaksiyonun icabettirdi-
ği hareketi mantıklı neticesine ulaştırma-
mıştır. Halbuki hem memleket içinde, hem
de dışarda sarsılan güvenin yeniden kurul-
ması, iktisadî ve siyasi sahada yapılan ha-
taların tashihi, sorumlulukların açık bir şek-
ilde ortaya çıkması için uzun müddet si-
yasi mesuliyeti şahsında temerküz ettirmiş
bir kimsenin, mutlak surette, mes'uliyet
mevkiinden çekilmesi gerekirdi. Memleket
bugün her bakımdan ciddi güçlükler içine
saplanmıştı. Bu ancak milli bir işbirliği ile
altından kalkılabilecek ağır bir yük teşkil
etmektedir. Dünyada milli itibarımızın ye-
niden tesisi, güç anları atlatabilmek için
onların yardımı ve işbirliklerinin yeniden
kazanılması, memleket içinde, şüphe ve
kötü hislerden uzak, fedakârlık ve elbirliği
ile çalışma isteyen işlerin başarılabilmesi
ancak kötülüklerin durdurulması, sorumlu-
ların ortaya çıkması, ve kabahatliğin tas-
fiyesi ameliyesi sona erince mümkün olabi-
lidir. Memleketin ahengini bozan, dış münase-
betlerini çıkmaza sokan sorumlu kimse el'-
an mesuliyeti deruhte etmekte devam et-
tikçe, güçlükleri yenmek için şart olan mil-
letçe gayret ve elbirliği mümkün olamaz.

Bugün vakit geçirmeden yapılması icab-
eden şey, müstakbel bir milli işbirliğine
yol açacak çarelerin araştırılmasıdır.

Onbeş Günün Notları

Yeni Parti ve Hürriyet

1955 yılı sonlarına doğru resmen faali-
yete geçen Hürriyet Partisi kurucularına,
Türk milleti çok şey borçludur. Memleketi
totaliter bir nizamın karanlık ufuklarına
doğru dolu dizgin götürülenlerin karşısına,
bu bir avuç idealist çıkmamış olsaydı, 1956

yılı başlarında yeniden beliren ümit ve e-
yimserlik havasına kavuşmamız belki de
mümkün olmazdı. Hürriyet Partisi kurucu-
ları, "artık yeter!" deyinceye kadar, De-
mokrat Parti oligarşisine hakim olan "bir
avuç muhteris", bu memlekette hürriyet
diye sayıklıyan insanları, dehşet içinde bir-
rakan niyetlerini artık gizlemek lüzumunu
dahil görmemeye başlamışlardı. Dayandık-

ları mesnet suydü: karşısındaki organize
muhalefet, el'an geniş küteler tarafın-
dan şüphe ile karşılanan bir parti
tarafından temsil edilmekteydi. İş başına
gelirken vadedilen hürriyet, esasen geniş
kütelerin acil bir ihtiyacını ifade etmeyen,
daha ziyade, birkaç gazeteci ve fikir ada-
mının talep ettiği bir lükstü. Esas ve şamil
ihtiyaç, maddî refahı. Şu halde, memle-
kete nisbi bir refah getirilirse bunu hür-
riyet vadi ile hatta dolambaçlı yollara baş-
vurmadan, açıkça değiş tokuş yapmak
mümkün olabilirdi; memleketi tıpkı C. H.
P. gibi gayrı muayyen bir devre için idare
etme inhisarına kavuşabilirlerdi. Halk on-
lardan bıkmış, yeniden C. H. P. ye ısınmaya

eski hesapların ağırlığını unutuncaya kadar bir hayli zaman geçer; bu arada vaziyet, konbinezan ve baskılarla bir müddet idare edebilirdi; Esasen C. H. P. karşıda yegâne alternatif olunca, kendi kadrolarını demir bir disiplinle sıkı şekilde muhafaza etme imkânları da mevcuttu.

İşte bu hesabı altüst eden, memleket içinde her an daralan diktatörlük çemberini kıran hareket, "İşbatçılar" yahut "19 lar hareketi" diye yakın tarihimizin hürriyet mücadelesine adları yazılacak olan "Hürriyet Partisi" kurucularının yaptıkları huruç hareketi olmuştur. Yakın siyasî tarihimiz yazılırken, Türk milletinin siyasî hürriyetlerine yeniden kavuşmasında, kendilerine neler borçlu olduğu daha iyi anlaşılacaktır.

Hürriyet partisi, vicdanlarının derinliğinde isyan alevini duyanların, teker teker verdikleri ferdi kararlar neticesinde doğmuş bir siyasî harekettir. Kuvveti ve kıymeti asıl buradadır; yalnız bu vasıf, acil olarak bazı tedbirler alınmaz ve muayyen şartlar yerine getirilmezse, bu siyasî hareketin gelişmesinde bazı zaaf unsurlarının doğmasına müncer olabilir.

Parti kurma niyetlerini halk efkârına açıklayan ilk basın toplantısında ve nihayet partinin resmen faaliyete geçtiğini millete ilân eden beyannamelerinde zaaf alâmeti sayılabilecek bazı unsurların mevcudiyetini sezmemek imkânsızdır. Her iki demec de, yalnız hürriyet taraftarlığını ilân etmekten ileri gidememektedir. Hürriyet düzenini, bir siyasî partinin faaliyet plânı içinde tahakkuk ettirmeğe imkân verecek bir siyasî ve içtimai görüş, bir felsefe arayan insanlar, bir miktar hayal kırıklığına kapılabilirler. Halbuki, bir partinin siyasî manifestosu, günlük, kısa vadeli ve muvakkat unsurları bir kenara bırakarak, yıllarca kıymetini muhafaza edecek, günlük endişe ve dertlerin ortadan kalkmasıyla kıymetini ve hikmeti vücudunu kaybetmeyecek, bazı uzun vadeli plân ve düşünceleri ön safa alması lâzımdır. Bilhassa kendinden büyük işler beklenen bir siyasî hareket ilk adımda müphem, amiyane ve harciâlem ifadelerle, halk ekkârı karşısına çıkarsa bunun yaratacağı hayal sukutunu daha sonraları tamir etme son derece zorlaşır.

Hürriyet Partisi kurucuları, şunu her şeyden evvel hatırlamalıdır: Partinin kurulmasını teşvik eden şartlar ne kadar müsait olmuşa, gelişmesini ve hele iktidara gelmesini temin edecek unsurlar, kendilerinden bazı olağan üstü taleplerde bulunacak mahiyettedir. Bugün muhalefet 1946 dakinden farklı şartlar içinde çalışmak mecburiyetindedir. O zaman tek parti nizamına karşı ayaklanan halk, bir tek gaye etrafında birleşmiş ve bir tek siyasî hareket içinde işbirliğine koyulmuştu. Bugün ise, esas hedeflerden biri, dejenere olan demokratik düzeni parazitlerden ayıklama, diktatörlüğe doğru gidişi frenleme olmakla beraber, bir siyasî parti için ciddi olarak üzerinde çalışmış ve düşün-

müş olması gereken çeşitli bir çok mesele vardır. Bu meseleler üzerinde hazırlık yapmamış, kendinin diğer rakip partilerden farklı düşünce ve projelere sahip bulunduğunu isbat etmemiş siyasî topluluklar, ergeç kendilerini ayakta tutacak zeminden mahrum hissedebilirler. *Hürriyet Partisi* henüz programını ilân etmemekle beraber, halk efkârına bugüne kadar yaptığı açıklamalarla, memlekette yeni bir fikir ve proje teklif ettiği intibahı vermemektedir. Hiç değilse başlangıçtaki bu açıklamalarla, düşünce ve tasavvurlarını umumî hatları hakkında bir işaret verebilirlerdi. Böyle bir fırsatın kaçırılmasına esef etmemek hakikaten zordur.

Hürriyet Partisi'nin, hürriyet taraftarlığından başka memleket ne getirmek istediğini, yakında neşredilmesi beklenen programlarından ve bu programdan ilham alan, meclis içi ve dışı faaliyetlerinden öğreneceğiz. Tüzüklerinde, araştırma komitesi, gençlik fikir ocakları gibi yeni ve enteresan bir çalışma tarzına delâlet eden işaretler vardır. Bu bile, kendilerinin yeni fikirlerin avukatlığını yapmaya hazırlanan bir siyasî hareket vasfı kazanmak istediklerine delildir. Bütün mesele, yeni fikirlerin alınması, onların işlenmesi, ve yavaş yavaş kütlelere mal edilmesi şeklindeki faaliyetin başlayabilmesi için, parti liderleri ve ileri gelenlerinin, bu siyasî hareketin manevî muhtevası bahsinde ilk adımı nasıl atacaklardır. Bu adım iyi atılırsa, bu bütün memlekette, hizmet etmek, düşünmek ve müşterek davada ahenkli ve anlayışlı bir işbirliği yapmak isteyenlere, ümitli bir işaret olacaktır. Bu sebeple hareketin bu safhasında aydın bir liderliğin ehemmiyeti büyüktür. *Hürriyet Partisi* her hareketin tabii zemini olan hürriyet düzeni taraftarlığından daha fazla bir şeyler düşündüğünü, umumi ve bayat kalıplar, amiyane fikir ve projelerin ötesine geçmek suretiyle isbat etmelidir.

Madde Tadili ile Demokrasi

1954 yılı ikinci yarısı Türk demokrasisinin gelişmelerini önleyen bahtsız bir devre olmuştur. 6334 sayılı kanun; ispat hakkından mahrum bir basını namus, şeref, haysiyet, şöret ve servetleri koruma bahanesiyle ağır bir baskı altına almıştır. Bu kanunun mucabbesinde basın, elindeki maddi delillere rağmen, siyasî hayatın en hareketli çevresinde gözükebilecek suistimaleri teşhir edememek suretiyle, bir çeşit ataletle sevk edilmiştir.

Keza, aynı kanun; âmme otoritelerine bir çok haber veya havadisleri, dokümanları yalan sayarak ve devletin siyasî ve mali itibarını sarsacak mahiyette göstererek ağır cezalara çarptırma imkânını vermek suretiyle, siyasî ve mali konularda serbest tenkidde bulunma hakkını dar bir şekilde sınırlandırmıştır.

6428 sayılı kanun ise seçme ve seçilme haklarının umumiliği, serbestliği, samimiliği prensiplerini baltalayan hükümlerle malûl olarak, 954 seçimlerinden sonra meydana getirilmiştir. Bu kanun, siyaset haklarını kullanmağa ehil tarafsız, memur veya taraf değiştirme hakkını kullanan vatandaşları, bir parti listesinde veya bir karma listede yer alma imkânından mahrum bırakır. Keza, partilere oy verme eğilimi yanında güvendiği dürüst şahıslara da oy verme eğilimini muhafaza eden seçmenin, seçme hakkını icrasını da iyice güçleştirir.

6422 sayılı kanun, memurun tekaütlük statüsünde yaptığı bir müddet indirimi ile idareye, memur üzerinde geniş bir tesir imkânı tanımıştır. Memuru, hem de kaza uzvuna, üniversiteye mensup olanlar da dahil, siyasî otoritelerin nüfuz ve baskısı altına almıştır.

Âmme efkârının tasfiye kanunu diye adlandırıldığı meşhur kanun ise; hâkim gibi, Profesör gibi bir gerçek demokrasi için zarurî muvazene müessese mensuplarını dahi, haiz olmaları gereken muhtariyetten yoksun bırakmış, siyasî şahısların indî takdir ve tecziye duygularına terketmiştir. Bu hal, memleket şumul bir partizan idare kurma gayretinin son noktasını teşkil etmiştir.

Nihayet 6429 sayılı kanun - Kırşehir kanunu - seçimin serbestliğini bozan azamî bir unsur halinde demokratik seçim hürriyeti iklimini tahrip eden bir âmil olmuştur.

Evet, hazin bir tesadüf olarak Avrupa İnsan Hakları Beyannamesinin de kabul ve tasdik edildiği bu 1954 yılı ve sonrası müspet mevzuat bakımından işte böyle bahtsız bir devre olmuştur.

Demokrasinin tersine gelişme seyri, bilhassa siyasî münasebetler alanında da, bütün hızı ile kendini göstermiştir. Bu devrede, iktisadî hayat ve istihsal faaliyetinin uğradığı ağır sıkıntılar, bu sıkıntılardan âmil olan politikayı güdenleri gittikçe şahsileşen, merkezileşen, kontrol dışına kaçan otoriter bir siyaset gütmeye sevk etmiştir. Öyle ki, bir şekli kontrol münasebetinin akla gelip yerleşmemesi için, Parlamento, altı aylık tatilleri içinde bir zihni ve siyasî ataletle doğru itilmiştir. Bir parti içi demokrasi hareketleri, ihraç gibi en ağır müeyyidelerle tasfiye edilmiştir. Ve bu tasfiyeyi önlemeğe, protesto etmeğe değil, sadece tartışmaya bile cür'et etme ihtimalleri olan partililer, sabah namazı otellerinde baskına uğratılarak kongreye katılma hakkından mahrum edilmişlerdir.

★

Fakat, bir müddet sonra, bir yandan kanun koydurma yolu ile bir yandan da demokratik düzenin kaidelerine riayet etmeyen icralar ve siyasî manevralar yolu ile bütün kontrolleri aşan, tersine, kontrol makamlarını kontrol edici duruma yükselen bu şahsî, merkezîyetçi, indî otoriter politikaya karşı direnme güçleri kendilerini duyurtmaya başlamışlardır.

Bu direnme güçleri, indî politikayı tümü ile ve bütün zihniyeti ile tasfiye edememişse de onun sahiplerini sarsmıştır. Bu sahipler de kendilerini - ve politikalarını - kurtarma manevralarını yürütebilmek için küçük tavisler teşkil edecek bir yarı tor-nistan hareketine girmişlerdir: Emeklilik

müddetini tekrar 30 yıla çıkarma, seçim kanununda umumilik - serbestlik - samimilik prensiplerini bozan 954 muaddel hükümlerini kaldırma teşebbüsleri gibi...

Fakat birazcık düşünelim:

Memur statüsünü bir tazyik hücresi haline getiren mevzuat, hele meşhur Tasfiye Kanunu dururken, emeklilik yaşını eski haline getirmekle, idarenin, siyasi baskıdan azadeliği sağlanmış olabilir mi?

Adalet uzuvları ve üniversite gibi demokrasinin gelişmesi için zarurî olan serbest ve muhtar müesseselerin normal işleyişi sağlanabilir mi?

Müstakar bir hükümet çıkarma yanında, oyların yanmamasını da sağhyarak âdil bir seçim sistemi bulma zoru, hâlâ ve hâlâ seçim sistemimizin ve demokrasinin bir meselesi olarak ortada dururken, ancak eski haksızlıkların tamiri mânasında olan bir tadilat ile, demokratik seçim şartları kurduğumuzu sanabilir miyiz?

Ve sonra, bir sürü siyasi rejim müesseseleri kurulmaz, kurulmuş olanlar işletilmezken; bir iki kanun tadili ile, ancak 1954 baharına dönerek bir huzura kavuşabilir miyiz?

Hele, bu bir iki kanun maddesini tādil teşebbüsünün, yürekten gelen bir inanış değil, postu kaybetme endişesi ile verilmiş bir tâviz teşkil ettiği görülürken böyle ucuz bir demokrasiye inanabilir miyiz?

Ve nihayet, ortada bu teşebbüslerin arkasını sistemli, insicamlı bir şekilde getirmeğe elverişli olmıyan mizaçların hâlâ kontrolden kaçma teşebbüsleri sürerken böyle kolay bir demokrasiye kanabilir miyiz?

Örfi İdare Mevkufları

16Aralıkta C. H. P. lideri, aylardanberi âmme vicdanını yaralıyan bazı meseleleri Türkiye Büyük Millet Meclisi kürsüsünden cesaretle deşti. Bu meselelerden biri 6 - 7 Eylül hâdiseleri ile ilgili olarak tevkif edilen kimselerin acıklı durumudur. Örfi idarenin, 6 - 7 Eylül tahkikatına el koyar koymaz, Kıbrıs Türktür Cemiyeti gibi teşekküllerde vazife almış bulunan bir çok şahısları derhal tevkif ettiği biliniyordu. Muhalefet lideri, mevkufların hâkim huzuruna çıkarılmadıkları ve çok ağır şartlar altında yaşadıkları yolundaki haberleri teyit eden acı telgraflar aldığı söylemiştir.

Ortaya atılan iddialar tamamen veya kısmen gerçeği aksettiriyorsa, ortada milletçe üstüne dikkatimizi çevirmemiz gereken bir fâcia var demektir. 1793 tarihli Fransız İnsan Hakları Beyannamesinin 34 üncü maddesinde belirtildiği gibi, "cemiyet üyelerinden tek bir kişiye zulmedildiği takdirde, bütün cemiyete zulmedilmiş olur.,,

19 uncu yüz yılın sonunda, Fransa'da, Dreyfus adlı musevî aslından bir subay, hiç ilgisi bulunmayan bir casusluk suçundan dolayı ve uydurma delillere dayanarak, askerî mahkemece müebbed hapse mahkûm edilmişti. Bazı yüksek rütbeli zevat, ordunun şerefini kurtarmak

bahanesi ile, masum bir insana zulmetmekten kendilerini alamamışlardı. Bir kaç cesur kalemin, hakikatleri örtbas etmek üzere sarfedilen gayretleri ve Dreyfuse yapılan haksızlığı açığa vurmaları üzerine, Fransayı bir uçtan bir uca sarsan ve harekete getiren bir cereyan uyanmış; neticede yapılan adli hata düzeltilmişti. Dreyfus'u mahkûm edenler ve ettirenler cezalarını görmüşler, yıllarca Şeytan Adasında can çekişen Dreyfus ise şerefli bir asker olarak rütbesine ve üniformasına kavuşmuştu. Bugün halâ faaliyette bulunan Fransız İnsan Hakları Birliği (Ligue Des Droits de l'Homme) Dreyfus hadisesinden doğmuştur.

Örfi İdare rejimi kanunî bir rejimdir. Bu idare altında da, hiç bir kimse kanunî usuller ve sebepler dışında tevkif edilemez; hâkim huzuruna çıkarılmadan mevkuf tutulamaz. Usulü dairesinde tevkif edilen bir kimsenin de, mevkufiyetin zarurî kıldığı kayıtlar dışında, hiç bir aşırı tahdide tâbi tutulmaması, insanî şartlar içinde yaşayabilmesi gerekir.

Dolaşan şayialar, telgraflarla, mektuplarla yapılan şikâyetler vahimdir. Bu arada dergimize de 40 imzalı bir şikâyet mektubu gelmiştir. Hiç bir siyasi lider, hiç bir parti böyle bir itham ve bu kadar ağır bir vebal altında yaşayamaz.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin bu konuyu partiler üstü bir mesele olarak derhal ele alması ve bütün siyasi partiler mensuplarından müteşekkil, itina ile seçilmiş, güvenilir bir tahkik heyeti kurarak mevkufların durumunu ve mevkufiyet sebeplerini inceletmesi zaruridir. Biz askerî hâkimlerimizin ve komutanların adaleti er geç gerçekleştireceklerinden eminiz. Acak, bu tahkikat (içtüzüğün 177. maddesine göre) hemen yapılmalıdır. Her Türk aydını, mevkuf tutulanlar kendileri veya en yakınları imiş gibi, onların kanunî hakları ile ilgilenmeye ve haksız yere hürriyetlerinden mahrum edilenler varsa bu gibilerin hak ve hürriyetlerine kavuşmaları için elinden geleni yapmağa mecburdur. Vatan sevgisi, hürriyet aşkı bunu gerektirir.

Yan - Yana Degil Karşı - Karşıya.

Hükümetin güvenlik oyu istediği celsede, D. P. Meclis Grubu adına konuşan durumu çok garip, ileri sürdüğü mütalâalar da ümit kırıcı idi. Çünkü, bunlar hükümetini kontrol etmeğe azmetmiş bir siyasi teşekkülün bu azim ve kararının ifadesini teşkil etmiyordu. Bundan sonra, hükümetinden hangi olaylar, hangi devlet işleri hakkında nasıl bir davranış beklediğini göstermiyordu. Bu mütalâalar, sadece ve sadece, hükümetin gelecek fiillerine, davranışlarına, politikalarına, şimdiden açık bono halinde sunulmuş destekleri ihtiva ediyordu.

Evet, bir Meclis Grubunun ilk ö-

devi, kendi içinden çıkarttığı hükümeti desteklemektir. Ama, asıl görevi ise: hükümet işlerini amansız takip ederek hükümetini kontrol etmek, mesul etmektir. D. P. Meclis Grubu, son günlerde bu görev şuuruna ulaşma cehitleri gösteriyordu. Bu cümleden olmak üzere, hükümetini devirmişti de.. Başbakanın şahsını mesuliyetten istisna eder gibi davranışı, zevahiri kurtarmaktan başka bir mâna ifade etmez. Gerçekler plânında olan şudur : Grup, başbakanı ile de beraber, hükümete, amme işlerini sevk ve idareden el çekmiştir. Ama, gurup - gurup, bölge - bölge, ferdan ferda ziyafetli temaslarla, manevralarla, kurucular, parti liderini gene başbakan olarak Gruba irae etme yolunu bulmuşlardır. Hatta Gurup önündeki yenilgilerinin intikamını alır gibi Guruba hükümetin, eski ana yapısını, zihniyetini devam ettiren bir hükümeti empoze etmişlerdir. O kadar ki, Grup sözcüsünü bu yeni hükümet ile Gurubun ayniyeti esası üzerinde konuşmağa mecbur bırakmışlardır. Halbuki, içinde bulunduğumuz şartların tarihi zaruretine göre: D. P. Grubun hükümeti ile aynı şey olamaz. Gurubun devirdiği âna kadar, hükümetin hakimiyeti altında bir Hükümet - Grup ayniyeti vardı. Fakat, hükümet, bu imtiyazını suiistimal etmiş, ve sonunda da kaybetmiştir. Şimdi, artık, hükümetin Gruba hakimiyeti esasında bir hükümet - Grup ayniyeti değil; Grubun hakimiyeti esasında bir gurupca hükümeti kontrol ve mesul etme münasebeti başlamıştır. Gerçek olan budur. Gurubu, tarih önünde, seçmenler önünde kısmen müdafaa edebilmenin biricik dayanağı budur.

Oysa ki, Gurubun sözcüsü, bunu kavramamıştır. Tersine; hükümetin, gene kendi hakimiyeti esasında bir hükümet - Gurup ayniyeti kurma manevrasına kurban gitmiştir. Bunun sonucu olarak da öyle müphem edebî terimlere, deyişlere hiç kaçmadan:

a — Hangi siyasi ihtiyaçlar yüzünden hükümeti devirme zorunda kalarak bir yeni hükümet kurmaya imkân açtığını

b — Şimdi, yeni hükümetten hangi hususlarda, hangi zihniyet ile ne biçim icralar ve davranışlar istediğini bildirecek ona, bunları empoze edecek yerde; adını koymadığı, aydınlığa çıkarmadığı bazı iktisadî, içtimai ihtiyaçlara müvazeli tadillere gidildiğini bildirmekle yetinmiştir. Beyanatının bütün delâleti ile de; hükümete belli bir siyasi ve iktisadî kurtuluş politikası empoze etmekten kaçındığını; tersine ona mûti olmağa hazır bir vasat olduğunu belirtmiştir.

Grup, Hükümetinin yanında, hatta bir adım sol gerisinde - gitmekten vaz geçip onun karşısına çıkmadıkça, millet önünde maddî, manevî sorumluluktan kurtulamıyacaktır.

Grupta bir sorumluluk görüşünün uyandığına, memleketçe inanmak istiyoruz. Fakat, Grup sözcüsünün hü-

kümetin kontrol edici zihniyeti değil de ona müti olucu bir davranışı ifade eden beyanı da meydana. Bunu da, eski hükümetinin devamından başka amacı olmayan, ancak zor altında bazı tavizler verir gibi olan hükümet başkanının Gurup sözcülerine ve kalem-cilerine bir oyunu olarak saymak zorundayız.

Geciken Tahkikat

3. Menderes Kabinesinin, bilinen garip şartlar içinde, düşmesine veya çekilmesine yol açan iktisadî düzensizliğin ve suistimal ithamlarının eninde sonunda Meclis tahkikatı ile neticelenmesi mukadderdi.

Esasen, D. P. grubu huzurunda birer birer istifaya mecbur üç vekil "tahkikatın selâmetle yürütülmesi için" istifa etmişlerdi.

Fakat yeni hükümetin kurulması 10 gün sürdü. Meclis tahkikatı açılıp açılmaması lâzım gelip gelmeyeceği meselesi - sanki bir parti meselesi imiş ve böyle konularda parti disiplininin manası olurmuş gibi - Meclise getirilmeden önce D. P. Meclis Grubunda müzakere edildi. Sızan haberlere göre, Başbakanın karşı koymasına rağmen, grup ezici bir çoğunlukla tahkikat açılmasına karar vermiş bulunuyor. Bu karar grup tebliği ile ilân edilmiş ve nihayet dergimizin baskıya verildiği günlerde, D. P. grup başkanının imzasını taşıyan bir önerge ile Meclise de intikal eylemiştir.

Anayasa ve İçtüzük hükümlerine göre bu önerge üzerine açılacak müzakere ile ilgili bakanlarla önerge sahibi dinlendikten sonra, Meclis Umumî Heyeti iş-arı reyile (elkaldırmak veya ayağa kalkmak suretiyle) Meclis tahkikatı açılması teklifini kabul veya reddedecektir. D. P. grubunun geçen hafta verdiği karara göre, Meclis önergeyi kabul veya reddedecektir. D. P. grubunun geçen hafta verdiği karara göre, Meclisin önergeyi kabul edeceği muhakkak görünüyor. Bu karar bir savcının âme davası açması mahiyetindedir. Bundan sonra 'ilk tahkikat' safhası başlar. Bunu ya Anayasa ve Adalet komisyonlarından müteşekkil bir Karma Komisyon (Muhtelit Encümen), yahut beşten onbeşe kadar üyesi bulunabilecek özel bir Soruşturma Komisyonu (Tahkikat Encümeni) yapar. Üç vekil hakkındaki önergede bu işin Karma Komisyon marifetiyle yapılması teklif edilmektedir. Komisyon Hükümetin bütün vasıtalarından faydalanabilir ve istediği kâğıtlara, belgelere el koyar, Vekilleri sorguya çeker, dilediği kim-seleri şahit ve bilirkişi olarak dinleyebilir. Komisyon, Meclis Umumî Heyetinin kararında belirtilecek süre içinde görevini bitirip raporunu Meclis Başkanlığına sunar. Bu süre ancak Meclis Kararıyla uzatılabilir.

Komisyon raporu hakkında Mecliste yeniden müzakere açılır ve Yüce Divan (Divan-ı Âli) kurulmasına karar verilirse, vekiller Yüce Divan tarafından muhakeme edilir. Vekillerin suç ortakları bulunduğu takdirde, vekillerle birlikte bunları da Yüce Divan yargılar.

Tahkikatın nasıl bir sonuca varacağı bu günden kestirilemezse bile, şimdiden bu tahkikatla ilgili bazı düşünce ve tenkitlerimizi öne sürmekte fayda görüyoruz.

D. P. Genel İdare Kurulu ile Grup İdare Heyetinin müşterek toplantısında kararlaştırılıp, D. P. grup başkanı imzası ile Meclise sunulan önergede, "döviz tahsisi muamelelerindeki istisnalar ve aykırılıklar" bahis konusu edilmektedir.

Keza "Doğu Almanya'dan ithal edilen kamyon ve lastikler için döviz tahkimindeki yolsuzluklar ve ithalâtçının muayyen sebeplerle tercih edilmesi" ileri sürülmektedir. Şu halde, Meclis tahkikatı konusu ile ilgili birçok firmalar ve tüccarlar vardır. § Gönül isterdi ki, vaktiyle Yüce Divan huzurunda temize çıkan Suat Hayri Ürgüplü işinde Hükümetin, adli ve idari makamların gösterdiği titizlik ve sür'at bu işlerde de gösterilsin. Halbuki, tahkikat meselesi grupta konuşulalı ve üç vekil istifa edeli çok uzun bir zaman geçtiği halde, suistimallerle ilgili oldukları ileri sürülen firmaların ve tüccarların defterlerine, muhabere evrakına yetkili makamlarca halâ el konulmamıştır. Suat Hayri Ürgüplü işinde ise, ilk şüphe ve ihbarlar üzerine Andıryadıç adlı ithalâtçının cep defterine varıcıya kadar her şey el konulmuştu; vekilin annesinin ve eşinin eşyalarına kadar her yer aranmıştır.

Son hâdiselerde ise, "tahkikatın selâmeti için istifa eden" üç vekil bile, 10 gün süren kabine buhranı sırasında iş başında tutuldular.

Dikkate değer bir nokta daha var: "teneke, kalay, lastik, otomobil yedek parçaları ile nal ve mihin vaktinde ithal edilmemiş olması" yüzünden eski İktisat ve Ticaret Vekili hakkında tahkikat açılması istenmektedir. Acaba dış ticaret politikasını ve bunun üzerinde doğrudan doğruya müessir olan genel iktisadî politikayı tek başına bir vekil mi tayin ve tesbit ediyordu? Meclis, kararların ve direktiflerin nereden ve kimden geldiğini incelemelidir. Bakanlar Kurulunca kararlaştırılması icap eden bazı hususlar, bu kurul muntazaman toplanamadığı için münferiden Başbakan veya bir bakan tarafından karara bağlanmamışsa, bunun sorumluluğunun da kime düşeceğini dikkatle araştırmalıdır. Tahkikat konularının önergelerinin çerçevesi dışına taşması icap ederse bundan da çekinilmemesi icap eder.

Tahkikatın bütün delilleri ve mesul-leri ortaya çıkaracak şekilde yürütülmesi hususunda D. P. Meclis grubu mensup-

larına ağır bir ahlâk ve vatan vazifesi düşmektir.

İnkilâbımızın Martiri

23 Aralık 1930 tarihi, Atatürk'ün inkilâbına karşı ayaklanan gerilik kuvvetlerini durdurmak için *Kubilây* adlı genç bir Türk aydınının, kendini kurban ettiği gündür. Büyük içtimâf ve fikrî hareketlerin ekseriya bu çeşit kurbanlar sayesinde yayılsı sebepsiz değildir. İnsan oğluna bir fikrin büyüklüğünü kabul ettirmek için, ne kadar parlak, ne kadar muknî olursa olsun mantikî deliller göstermek kâfi gelmemiştir. Fikirlerin kuvvetini, benimsemeye değer olduğunu, mantığın da üstünde bir delille isbat etmek için, insanlar çok defa hayatlarını da feda etmişlerdir. İsa ve Jean d'arc tarihte bunun en tipik misalleri olmuşlardır.

Kubilây, inkilâba karşı duydukları kinle gözü dönmüş kimselerin yanına tek başına giderken, ruhuna işlemiş olan inkilâp prensiplerine karşı ayaklanmanın inanılmaz bir hareket olacağını düşünmüş olacaktır. İnkilâba karşı bu derin ve samimî inancı, *Kubilây*'i inkilâbımızın unutulmaz kurbanı yapmıştır. Milletimizi, aydınlığa, refaha ve ilerlemeye götürecektir devrimlerimiz, yetişen gençliğe vazife ve fedakârlık örneği olarak *Kubilây*'ın aziz hatırasını gösterme imkânına mazhar olmuştur.

Hayatta başarının maddî ölçülerle düşünüldüğü bu günlerde, prensipler ve manevî değerler uğruna fedakârlıkta bulunmayı yadrgayanlara, inkilâba hayatını veren bu genç aydını hatırlatmak çok yerinde olur. *Kubilây* büyük işlerin, büyük sosyal hareketlerin ancak ağır fedakârlıklarla mümkün olabileceğini bize hatırlatan bir misaldir. Tarihimizin büyük hadiselerine gebe bir devresinde Türk gençliğinin, *Kubilây*'ın fedakârlığını bir an bile unutmaması lâzımdır.

Türkiye'de Yabancı Üniversite

İstanbul'da Amerikan Kolejinin, üniversite haline getirilmesi projesi, başında ve amme efkârında çeşitli yorumlar ve tepkiler uyandırmıştır.

Bu meselenin mütalâasında iki zıt görüş karşı karşıyadır. Birinci görüş, bunun Lozan muahedesiyle ilga edilen, yabancılar imtiyaz zihniyetine bir dönüş, bir "kültür sömürgeciliği" olacağı fikrini benimsemektedir. Bu projeye önyak olanları ise, bunun Batı alemi ve ilmine açılan yeni bir pencere olacağı, binanaleyh tasvip edilmesi gerektiği görüşüdür. Kanaatimizce her iki fikirde de mübalâğa ölçüsü fazladır.

Bir kere yabancı bir üniversitenin

"kültür sömürgeciliği" ne yol açacağı fikri mübalâğalıdır. Beyrut'taki Amerikan Üniversitesinin, Arap milliyetçilerini yetiştiren, Arap'lara, karşılaştıkları meseleleri ilim metoduyla çözmesini, aydınlatmasını bilen binlerce aydın vatandaş yetiştirdiği bir vakıdır. Beyrut'taki Amerikan üniversitesinin, yakınoğuda milliyetçiliği geliştiren, arap halkına ve mahallî halka kendi benliğini daha iyi idrak etmesini, meselelerini, daha iyi görmesini temin eden ilim terbiyesi verdiği inkâr edilmez. Çünkü batı ilmi ve fikri, nereye gitmişse, orada aynı zamanda içtimaî şuurun uyanmasına ve cihanşümul bir mahiyeti olan ilmi prensiplerin ve terbiyenin mahallî bir renk almasına yardım etmiştir. İngilizlerin Hindistan'da Altın sahilinde Birmanya ve bir çok yerlerde ilim müesseseleri açmaları, üniversiteler kurmaları, buralarda batı medeniyeti ile küt-le halinde temasa geçen insanların benliklerini idrak etmelerine imkân vermiştir. İngiliz emperyalizmine karşı mücadelede liderlik eden kimseler bu müesseselerde yetişmişler terbiye görmüşlerdir.

Su halde, halkımızın Batı medeniyeti, kültür ve ilmiyle daha yakından temasa gelmesini temin edecek bir teşebbüs olarak, Türkiye'de bir yabancı üniversitenin kurulmasını desteklemek mi lazımdır? Kanaatimizce bu sualın cevabı, Batı ilmi ve düşüncesiyle temas imkânlarımızı arttıracak alternatiflerden tatminkâr bir şekilde istifade edilip edilmediğine bağlıdır.

Batı ilmi ve kültürünü benimseme, bizim için bir millî beka meselesidir. Bu iş, inkılabımızın prensipleri ve Batıya karşı vaziyet alışımızın hususiyeti ile, son derece müsait bir başlangıca mazhar olmuştur. Fakat, Batı ilmi ve kültürünü benimsemeye hazır olma ve karar verme ile, bunu bilfiil tahakkuk ettirecek, bazı fedakârlıklara katlanma, gayret sarfetme arasında epeyce mesafe vardır. Kanaatimizce, asil aksayan cihet, kâfi azimle, plân ve metodla bu gayretin gösterilmeyişidir. Üniversitelerimiz, Batıdaki emsallerine nazaran, el'an geri ve iptidai bir çalışma ve faaliyet tarzından kendilerini kurtarmamışlardır. İlmi çalışma kifayetsizdir; yetişen mezunlar, modern ilim ve tekniğin icabettirdiği çapta ve seviyede kimseler olmaktan el'an uzaktır. Bunun muhtelif sebepleri vardır. Dergimizde bu sebepleri araştırmak ve tahlil etmek, en önemli işlerimizden biri olmuş ve olacaktır. Bu vaziyet bizi, ilim adamı yetiştirme ve iyi vasıflı üniversite mezunu temin etme hususunda yollar aramaya sevkedecektir.

Baş vurulan yollardan biri, 1930 yıllarında olduğu gibi, üniversitemize yabancı hocalar celbidir. İstanbul Üniversitesi, bu yolu uzun müddet denemiştir. Nazi zulmünden kaçan Alman profesörleri, bir çok aksama ve eksikliklerine rağmen, üniversitemizde bir batı geleneği ve metodunun kurulması ve yerleşmesine yardım etmiştir. Bugün bu cere-

yan hemen hemen durmuştur. Yerli hocalarla yabancılar arasındaki bazı sürüşmeler, bu teması ideal bir işbirliğine müncer olmasını önleyen amillerden biri olmuşsa da, üniversitemiz bu temastan gene de büyük faydalar sağlamıştır.

Diğer bir yol ise, ilim adamlarımızı aydınlarımızı batı alemine gönderecek orada yetişmelerine imkân hazırlamaktır. Kanaatimizce, batı ilmi ve kültürü ile temasta en salim, en faydalı ve en emin yol budur. Bugün üniversitemizde, batı ölçüleriyle, faaliyet gösteren, zümreler, guruplar, müessese ve fakülteler mevcutsa, bu ancak batı aleminde yetişmiş, ve üniversite mesleğini benimsemiş insanlar sayesinde olmuştur. Bugün amme hayatında, başarılı faaliyet ile sivrilmiş şahsiyetlerin bir çoğu da, batıda yetişmiş ve terbiye görmüş kimselerden müteşekkildir. Batı kültürü ve düşüncesinin memlekete taşınmasında en başarılı usulün bu olması sebepsiz değildir. Batı kültürü bir küldür. Onu alabilmek, benimsiyebilmek için mutlaka, batı aleminde bir miktar yaşamak, bu kültürü yaşadığı ve yarattığı muhit içinde benimsemek icabeder. Bu sebeple, Batı ile manevî irtibatımızı arttırmak istiyorsak, herşeyden evvel bu çeşit teması çoğaltmamız lazımdır.

Halbuki yabancı memleketlere öğrenci yollama politikamız eksik, yanlış ve plânsızdır. Eksiktir, çünkü devlet ancak 1400 kişinin dışarda okuyabileceği şekilde, tertibat almış döviz tahsis etmiştir. Bunun devlete ve ekonomiye yükü senede takriben 5-6 milyon kadardır. Unesco'nun bir raporuna göre Türkiye, nüfusuna nisbetle dışarıya en az öğrenci yollayan memleketler arasındadır. Senede bu kadarlık bir meblâğ, davanın ehemmiyeti yanında hiç meselesindedir. Dışarıya öğrenci yollama siyaseti hatalıdır; çünkü içtimaî ilimler sahasında ancak doktora ve lisans üstü tahsil için öğrenci gönderilebilmektedir. Aynı zamanda giden öğrencilerin memleketler arasındaki dağılışı tarzı da isabetsizdir. En fazla öğrenci yollanması gereken İngiltere'de çok az Türk öğrenci vardır. Muhtelif maksatlar için yollanan öğrencilerin yetişme sahaslarına dağılışı da, memleket ihtiyaçları muvacehesinde, bilgili ve rasyonel bir tarzda plânlaştırılmamış ve iyi seçilmemiştir. Bu yüzden büyük mali israflar ve zaman, enerji kayıpları meydana gelmektedir.

Hükümet son yıllarda, Türk müesseselerinin takviyesi için Birleşmiş Milletler ve Amerika ile teknik yardım anlaşmaları yapmaktadır. Bu Alman ilim adamlarının memleketlerine dönmesiyle duran yahut yavaşlayan teması, artırma ve temas sahasının Anglo-Sakson alemine tevcih etme gibi enteresan neticeleri olabilecek bir teşebbüştür. Yalnız bu teşebbüslerin maliyeti son derece yüksektir; aynı zamanda işbirliğinin, zahmete değer bir mikyasta faydalı olabilmesi için halli gereken bazı meseleleri vardır. Bununla beraber mübade-

le ve teknik yardım kanalını da, batı ile teması arttırmada çok faydalı bir yol olduğuna şüphe yoktur.

Netice itibariyle, Batı ile temasımız da, yabancıların üniversite kurmalarından evvel ciddiyetle donanması ve geliştirilmesi icabeden alternatif yollar vardır. Bunlar şuurlu, plânlı ve azimli bir şekilde ele alındığı takdirde, yabancı üniversite fikrine yer kalmıyacaktır. Herşeyden evvel şunu hatırlamamız gerekir; bu memlekete batı ilmi ve kültürü kendi gayretimizle, kendi insanlarımızın emek ve gayretiyle getirilirse, daha sağlam daha temelli ve kıymetli bir hareket olur. Yabancı üniversite açma projesinden evvel, yerli müesseselerimizin ıslahına, ve gençlerimizin daha geniş ölçüde Batı aleminde yaşayıp yetişmelerine imkân hazırlıyacak yollar arayalım.

İktisadi Meselede Milli Cephe

FORUM'un geçen sayısında, memlekette mevcut siyasi istikrarsızlık ve buhran karşısında, bütün partilerin elbirliğiyle bir milli cephe kurulması meselesi üzerinde durulmuştu. Hakikaten müstakar bir siyasi rejimin teessüsü, memleketin istikbali bakımından büyük bir ehemmiyet kazanmıştır. Siyasi hayatımızı şahsî ve keyfi kararlardan, mütemadi istikamet değişmelerinden kurtarmak istiyorsak, bu hareketlerin tekerrürüne mani olacak siyasi müesseselerin kurulmasına ihtiyaç vardır. Kuruluş vazifesine başlıca siyasi partilerimizin iştiraki sayanı temennidir.

Başka bir yönden de milli cephe kurulması meselesi üzerinde durmamız gerekiyor. Bu da, iktisadi buhranın ve enflasyonun gittikçe daha tehlikeli bir şekil almasından hasil olan meselelerdir. Şu hususu daima tekrar etmek mecburiyetindeyiz: İktisadi buhranı yenmek, enflasyonu durdurmak ve istikrara kavuşmak, dış tediye davasını ve borçları bir hal çaresine bağlamak, kat'iyyen kolaylıkla ve süratle yapılacak işler değildir. Bu güçlükleri yenmek, iktidarın zihni bir çalışmasına bağlı olduğu gibi, bilâkaydüşart bütün vatandaşlardan maddi fedakârlıkların talep edilmesini - hiç olmazsa bir müddet için - icabettirecektir. İktisadi durumun ıslahı, muayyen maksatlar uğrunda ve şuurlu bir tarzda fedakârlıkların yapılmasına bağlıdır. Bu arada vergilerin artırılması, yatırımların tahdit edilmesi, emisyon artışı durdurularak devlete bağlı müesseselerin finansmanı usullerinin düzeltilmesi, müstahsilere prim veya sübvansyon olarak ödenen meblâğların yeniden gözden geçirilmesi gibi zaruri olan fakat enflasyon iklimine alışmış kimseler nezdinde üzücü tesirler uyandıracak tedbirler mevzuubahistir. Her şeyden önce, hükümet, iktisadi durumu millete bütün çıplaklığıyla anlatabilmelidir. Fedakârlık ancak bundan sonra istenir.

Enflasyon iklimine alışanlar nezdinde popüler olmayacağı muhakkak olan bu ted-

birleri tek bir partinin mümessili olan bir hükümetin ıleri sürmesi gayet zordur. Parti hükümeti tedbirlerin uyandıracığı memnuniyetsizliği tek başına yüklenmek istemeyecektir. Bu şartlar altında, başlıca siyasi partilerin teşriki mesai ettikleri bir hükümetin kurulması akla en uygun gelen çare hal görünüyor. Gerek siyasi rejimin teessüsü, gerek iktisadi buhranın bertaraf edilmesi hususunda memleket menfaati, parti menfaatinin üzerinde tutularak hareket edilmelidir. Parti idarecileri ve tarafsız aydınlar, millî cephenin kurulması fikri üzerinde ciddiyetle durmalıdırlar.

Hükümet Programı Ve Bütçe

Başbakan yeni hükümet programını Meclise takdim ederken, bunun daha evvelki programların bir devamı olduğunu ve "..... sadece beşbuçuk yıllık tatbikatın bugünkü merhalesinde kendini gösteren *icab ve ihtiyaçlara* göre alınması lâzımgelen tedbirlerle yapılmasına sıra gelmiş olan işlerin izahına inhisar" ettiğini söylemiştir. Ancak günün *icab ve ihtiyaçları* o kadar acil bir mahiyet almıştır ki, hükümet bütün gayretlerini bu istikamete yöneltmek ve evvelki programlardaki geniş yatırımları arka plâna almak mecburiyetindedir. Nitekim aynı programda, "Envestismanlarımız, halkımızın ihtiyacı olan maddelerin tedariki hususu karşılıklı olarak göz önünde bulundurmak suretiyle, mutlaka ayarlanacak....." denmektedir. Bu ifade ancak, yatırımların kısıllacağı ve cari istihlâk maddelerinin tedarikine daha fazla önem verileceği manasında anlaşılabilir. Forum'un geçen sayısında da belirtilmiş olduğu gibi, hükümetin böyle bir yol tutacağını kestirmek için müneccim olmağa lüzum yoktur.

Fakat hükümetin Meclise getirmiş olduğu bütçe, programın ruhu ile tam bir ahenk halinde değildir.

BÜTÇE MASRAFLARI (milyon lira)

	1953	1954	1955	1956
Cari masraflar	1 566	1 693	2 122	2 350
Yatırımlar	561	595	854	901
Yekûn	2 128	2 288	2 976	3 251

Yukardaki cetvelde görüldüğü gibi, 1956 Bütçesi cari Bütçeden 275 milyon lira fazladır. Bu fazlanın 27 milyon lirası yatırımlara aittir. Yani önümüzdeki yılda da, devlet yatırımları evvelki gibi devam edecek ve kısılmayacak, hatta, %5 miktarında arttırılacaktır. Cari masraflardaki artışın 70 milyon lirası Millî Savunma, 63 milyon lirası Millî Eğitim bakanlıklarında olup, geri kalan kısım da diğer bakanlık ve daireler arasında dağılmıştır. Cari masraflardaki artışın önemli bir sebebi, önümüzdeki yılda, memurlara verilen yıllık ikramiye adedinin 3 ten 5 e çıkarılması ve emek-

li-dul ve yetimlere de 2 maaş ikramiye verilmesi tasavvurudur.

Yatırım masraflarında hiçbir kısıntı yapılmaması, bütçe denkliği mülâhazası bir tarafa, dış tediye durumumuz bakımından büyük bir ehemmiyet arz etmektedir. Başbakan Program nutkunda, "...yatırım faaliyetlerinin yanında halkımızın ihtiyacı olan cari istihlâk maddelerine, sınaî ham maddelere, yedek parça vesaireye daha fazla (döviz) tahsisleri..." yapılacağını bildirmişti. Dış tediye imkânlarımız mütemediyen daralmak istikametinde seyrettiğine göre, yukardaki vaadin tahakkuku, yatırım malları ithalatının kısıllması ile mümkün olacaktır. Devlet yatırımlarında böyle bir kısıllama olmadığına, bil'akis %5 bir artıma olduğuna göre, daha ziyade hususi yatırımlar kısıllamak demektir. Bu ise D. P. nin esprisine aykırıdır ve çok manidardır.

Devlet masraflarının artması, mücerret olarak, endişe edilecek bir şey değildir. Aynı şekilde bir iftihar vesilesi de olamaz. Eğer bunları karşılayacak hakiki varidat temin edilebiliyor, yani bütçe denk kılınyorsa mesele yoktur. Çünkü denk bir bütçe fiat yükselmelerine, yani enflasyona sebep olmaz. Acaba bu bakımdan yeni bütçenin durumu nasıldır? Bu durumu aydınlatacak olan malûmat, Maliye Bakanlığı neşriyatından alınarak, aşağıya çıkarılmıştır.

DEVLET GELİRLERİ TAHSİLÂTI (milyon lira)

	yıllık	8 aylık	nisbet
1953	1 926	1 275	% 70
1954	2 181	1 506	% 70
1955	—	1 801	—

Yukardaki rakamlara göre 8 aylık tahsilât 12 aylık tahsilâtın % 70 ini teşkil etmektedir. Aynı nisbet 1955 senesine tatbik edilirse, bu senenin yıllık tahsilâtının 2 570 milyon olacağı tahmin edilebilir. Bu rakam 1954 e nazaran % 18 bir artış ifade etmektedir. Aynı artışın devam edeceğini farzederek, 1956 tahsilâtının 3 033 milyon lira olması icab eder. Bu takdirde 1956 Bütçesinde 218 milyon liralık bir açık olacak demektir.

Tahsilât hakkında yukarda yapmış olduğumuz tahmin ve onların istinad ettiği faraziyeler oldukça iyimserdir: Çünkü, evvelâ, bu yıl 33 milyon lira kadar varidat getiren Esnaf Vergisi kaldırılmıştır. Saniyen, 6/7 Eylül hadiseleri dolayısıyla, İstanbulda yapılacak vergi tahsilâtında bir miktar azalma olacaktır. Nihayet Gümrük ve İthalât Muamele vergilerinde de bir miktar azalma beklenebilir.

Varidat tahminleri müfredatı, her nedense, masraf bütçesiyle birlikte açıklanmamış bulunduğu için, muhtelif varidat kalemlerinin nasıl tahmin edildiklerini bilmiyoruz. Fakat şuna muhakkak nazariyle bakabiliriz ki, mevcut vergiler muvacehesinde, 1956 Bütçesinin 220-250 milyon liralık bir açıkla kapanması muhkaddirdir. Binanaleyh Maliye Bakanı-

nın bahsetmiş olduğu bütçe denkliliğinin tahakkuk etmesi için, yeni vergiler ihdas veya mevcut vergilere zamlar yapılacaktır, yahutta, masraflar kısıllacaktır.

Varidatın, daha ziyade az gelirli vatandaşlara yüklenen istihlâk ve muamele vergilerini artırmak suretiyle temini, sosyal bakımdan, enflasyona müracaattan farklı bir yol olmaz. Zirai kazançların vergilenmesi, yeni bir memba olarak hususi bir cazibe arz etmektedir. Fakat bu vergi ihdas edilebilse bile, ancak bir yıl sonra varidat temin etmeğe başlayacaktır. Gelir vergisine yapılacak zamlar da, kaynaktan tevkif usulüne tabi olan memur ve işçi gelirlerine düşen pay hariç, aynı mahzur ile malûldür. Diğer bir ihtimal, servetin ve bu arada arazinin vergilenmesidir. Geçen sene arazi vergisine yapılmak istenen zam reddedilmişti. Hükümet, bu sene de aynı şeyi, daha genişletilmiş olarak teklif edebilir. Böyle bir vergi hiç şüphesiz efkârı umumiyede büyük bir tasvip görür.

Nihayet son olarak istikraza müracaat akla gelebilir. Gerçi istikrazla kapanan bir bütçe denk sayılmazsa da, enflasyona müracaat etmektense halkın tasarrufuna müracaat etmek daha evlâdır. Fakat bugünkü enflasyon şartları altında, fertlerin istikraz tahvillerine para yatırmıyacakları aşikârdır. Binanaleyh herhangi bir istikraz hemen hemen tamamıyla enflasyona müracaat etmek olacaktır.

Bütün bu ihtimaller karşısında Hükümetin ne yapacağını endişeli bir merakla beklemekteyiz.

Pahalılığın Çaresi Mahkeme midir?

Dördüncü Menderes hükümetinin programında hayat pahalılığında artışın ehemmiyeti bermutad küçümsemektedir. Fakat bu sefer hafif bir terakki kaydedilmiştir: hadisenin mevcudiyeti tamamen reddedilmemiştir ve böylece üç seneden beri devam edegelen teamül bozulmuştur. Birdenbire bu değişikliği icabettiren sebepler üzerinde durmalıyım. Yeni hükümetin programında dikkati çeken husus, hayat pahalılığında vuku bulacak artışlara karşı derpiş edilen mücadele tarzıdır. Programda bir kere bugüne kadar vuku bulan fiyat artış hadiselerinin öyle pek üzerinde durulacak bir şey olmadığı ima edildikten sonra, - icabederse - hayat pahalılığın yaratıcıları hususi mahkemelere sevkedileceği bildirilmektedir.

Başbakanın müdafaa ettiği düşünce tarzına göre, hayat pahalılığını zecri tedbirlerle ve bu arada mahkemeye sevkedilmek tehdidiyle durdurmak mümkündür. Bu düşüncenin doğru olup olmadığını anlamak için, birkaç ay evvel, yani yaz ortalarında, cereyan eden hadiseleri ve neticelerini hatırlamak kâfi gelir.

O zaman da hükümet, ihtikâr ve karaborsacılık yaparak fiyatları sun'i olarak yükseltenlere karşı çok şiddetli tedbirler a-

lnacağını bildirmiş ve gayet tantanalı bir tarzda efkârı umumiyeye aksettirilen bazı aramalar yapmıştır. Milli Korunma Kanununa istinaden, muhtelif ekipler bir çok tüccarın depolarını teftiş etmiş ve bulunan eşya listeleri büyük manşetler altında matbuatta nesredilmiştir.

Şimdi sorarız, bu zecri tedbirlerin neticesi ne oldu? Aranan eşya piyasada bol-laştı mı? Fiyatlar düştü mü?

İşin hakikati şudur ki pahalılığı yaratan esas âmîl, bir kaç tacir ve karaborsacı-nın hareketleri değil, bizzat hükümetin takip ettiği maliye ve para politikasıdır. Devamlı fiyat artışları bu politikanın neticesidir. Bu şartlar altında tacirler nasıl hareket edeceklerini bilememektedirler. Kim muhtekirdir, kim değildir? Bunu tayin edecek kıstaslar kaybolmuştur. Namuslu tacirler ya işlerini terketmek mecburiyetindedirler veya gidışe intibak etmek zorunda kalmaktadırlar.

Hayat pahalılığı ile mücadele için programda gösterilen yegâne usul hususi mahkemeler kurmaktır. Bu husus, dördüncü Menderes kabinesinin iktisadi politika sahasındaki fikir kısırlığını ispat etmeğe kâfidir.

Sosyal Politikasız Hükümet

Yeni hükümetin programını okuyanlar orada sosyal politika sahasında ne yapılmak istenildiğini beyhude olarak aramışlardır. Bu programda her zamandan ziyade üzerinde durulması ve gerçekleştirilmesi zaruri bulunan sosyal politika tedbirleri yer almamıştır. Yaşamakta olduğumuz sahada ve içinde bulunduğumuz şartlar içinde bu, hayret uyandırmaması lâzım gelen bir ihmaldir.

Filhakika bugün her memleket mümkün olan bütün tedbirlerle geniş halk kütlelerinin sefaletini önlemek çarelerini ararken, sosyal güvenlik sistemleri, vergi politikası, bütçe politikası, grev hakkı, hür ve bağımsız sendikalar vasıtasıyla millî gelirin adil bir şekilde muhtelif nüfus kategorilerine dağılması hadisesini kolaylaştırırken eski ve yeni hükümet bu mevzuun bir memleketin hali ve istikbali için arzetmekte olduğu ehemmiyeti, sosyal barış ve huzur bakımından taşıdığı önemi anlamamış görünmektedir. Bir memleket içinde sefaletin yaygın bir hale gelmesi, lüks ile fakirliğin yan yana yaşaması sosyal huzur ve bünye için ciddi tehlikeler arzeder. 6-7 eylül hadiselelerinin vüsatinin ve derin tahribatlarının ana sebeplerinden birisinin sosyal politika yokluğu ve fakirliğin lüks ve sefaha karşı yaratmış olduğu kin içinde saklı olduğundan şüphe etmemek lâzımdır.

Memleketimizde yeni hükümetin ihtimamına ve tedbirlerine mevzu teşkil edecek hiçbir sosyal politika meselesi kalmadı mı? Bilâkis, gittikçe tahribatını artıran enflasyon bütün ücret erbabının geçim sıkıntısını artırmaktadır. Ücretler yükselmekte devam eden fiyatları uzaktan

dahi takip edememektedir. Ortalama ücretin altı lira arasında tekerrür ettiği bugünkü durum içinde işçilerin geçimlerini sağlayabilmeleri problematik bir hal olmuştur. Programında yer almasına rağmen Demokrat Parti hükümetleri grev hakkından bahsetmez olmuşlar ve zaman zaman çıkarılan hazırlık rivayetleri ile bir oyalama politikasını tercih etmişlerdir. Sendikalar kanunu bütün vaitlere rağmen islâh edilmemiş, bilâkis tatbikatı bakımından daha da kayıtlayıcı bir şekle sokulmuştur. Yıllık ücretli izinler 1954 seçimlerine takaddüm eden günlerde yalnız seçim propagandalarına vesile olmuştur. Sosyal sigortaların genişletilmesi ve bütün işçi kategorilerine teşmili cihetine gidilmemiştir. İş kanununun tatbik sahası gerektiği ölçüde teşmil olunmamış ve bir kısım işçilerin tamamile kendi hallerine terkedilmeleri durumu devam edegelmiştir. Misalleri çoğaltmağa lüzum yoktur.

Sosyal politikanın bu derece ihmale uğradığı bir memleket içinde kalkınma gayretlerinin gayesi ne olabilir suali hatıra gelmektedir. Yirminci yüz yılın ikinci yarısından sonra Sismondi gibi **"Nedir bu! maddiyat her şey, insanlar hiçbir şeymidir?"** diye feryat mı lâzım.

Hür İşçi Sendikaları ve Türk - İş

Onbeş aralık tarihli gazeteler, Türk İş ile ilgili ve Washington menşeli bir haber yayınladılar. Bu habere göre Milletlerarası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu Türk - İş'in kendisine katılmasına şimdiye kadar mücadele etmemiş olan Türk hükümetini ekonomik ve Sosyal Kensey ve Milletlerarası Çalışma Teşkilâtı nezdinde şikâyete hazırlanmaktadır. Diğer taraftan Birleşik Amerika'nın tanınmış sendika liderlerinden Reuter bu konuda kendi hükümetinin dikkat nazarını celbetmiş ve Türkiye'nin, Birleşik Amerika Devletlerinden iktisadi yardım gördüğünü hatırlatmıştır.

Meselenin, Türk-İş'in 1952 yılında kuruluşunu müteakip 1952 yılının eylül ayında İzmir'de ilk kongresini yapmış ve diğer hür ve batı demokrasisi prensiplerine bağlı teşekküller gibi Milletlerarası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonuna iltihaka karar vermişti. Bu karar üzerine Türk-İş'in İcra Komitesi, Sendikalar Kanununun 5. maddesinde derpiş edilmiş bulunan Bakanlar Kurulu müzadesini istihsal etmek üzere gerekli müraacaati yapmıştı. Fakat bu müzadenin verilmesi bazı hukuki sebeplerden ötürü mümkün görülmemiştir. İleri sürülen sebepler şunlardı: 1) Türk-İş'in kuruluşu mevzuatımız bakımından münakaşayı mucip bir durum arz etmektedir. Zira Sendikalar Kanununun 8. maddesi **"Konfederasyonlardan"** değil **"birliklerden"** bahsetmektedir. Binanaleyh birlik ve federasyonların bir araya gelerek

bir konfederasyon kurup kuramayacakları tetkike muhtaç bir meseledir. Kurulabileceği kabul olursa bile kurucu teşekküller, 8. maddenin son fıkrasının koymuş olduğu hükmü yerine getirmemişlerdir. Bu fıkraya göre **"... birliklerin kurulabilmesi ancak birliğe katılmak isteyen sendikaların mevcut üyelerinin üçte ikisinin muvafakatına bağlıdır."** Halbuki Konfederasyonun kurucusu görünen teşekküller bu hükmü nazarı itibara almamışlardır. 2) Bir üst teşekküle iltihak kararı verirken onun tüzüğü okunur; hangi maksat ve gayeleri güttüğüne iyice ittila kesbolunur. Mevzuatımızın menettiği hususların bu tüzük içinde yer alıp almadığı görüldükten sonra bir neticeye varılır. Halbuki İzmir Kongresinde bu yapılmamış. Kongre Milletlerarası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonunun gaye ve hedeflerini, tüzüğünü, programını vermiştir. 3) Sendikalar Kanununun 5. maddesi, sendikaların siyasetle uğraşmalarını menetmektedir. Milletlerarası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu siyaset dışı kalmamış iş ve dış politika kanunlarında faaliyette bulunmuştur.

1953 yılında Türk-İş İstanbul'da fevkalâde bir kongre akteyleti. Bu kongreye takaddüm eden günlerde ve kongreden sonra Türk-İş'e üye teşekküller Sendikalar Kanununun 8. maddesinin yukarıda belirttiğimiz hükmünün icaplarını yerine getirmeğe çalıştılar. Milletlerarası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonunun tüzüğü kongrede okundu. Gaye ve hedeflerine ittila kasbolundu ve müzakereler sonunda iltihaka kongrece karar verildi.

Bizce Türk-İş'in Milletlerarası Hür İşçi Sendikalarına katılmasına mani olan sebepler yukarıda sayılanlar değildir. Türk-İş kurulalı üç buçuk yıla yaklaşmıştır. Bu müddet içinde yukarıki neviden maniler, arzu olunduğu takdirde kolayca bertaraf olunabilirdi. Hakiki sebebi sendikalar hakkında eskidenberi sürüp gelmekte olan evham içinde aramak lâzımdır. Filhakika resmî makamlar sendika hareketlerinde daima bir sol temayülü tevehhüm etmekte milletlerarası teşekküllerle temas neticesinde, bu temayülün gelişecek millî menfaatlere aykırı neticeler tevhit edeceği zehabı içinde bulunmaktadır. Bu terkedilmesi lâzımgelen bir inanıştır.

Memleketimiz bugün batı ile her sahada işbirliği yapmak ihtiyacı içindedir. Bu işbirliğini bir bütün olarak kabul etmek lâzımdır. Yalnız askerî ve birazda iktisadi sahada aranan işbirliği kâfi değildir. Bu işbirliği kültür sahasında sendika hareketleri ve temasları konusunda batı demokrasisinin esasını teşkil eden bütün müesseseler etrafında cereyan etmek mecburiyetindedir. Aksi takdirde mukadderatımızı bağladığımız bir cephe, işbirliği arzumuzda samimi olup olmadığımız sorusunu kendi kendine sorabilir.

Milletlerarası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu Komünizme cephe almış hür ve bağımsız sendikalardan teşekkül

etmektedir. Demirperde gerisi memleketlere mensup hiçbir sendika Konfederasyona alınmamıştır. Gayesi, insan hak ve hürriyetini, demokrasi prensiplerini ve işçi hak ve menfaatlerini meşru yollardan müdafaa etmektir. Hal böyle olunca 60 milyon işçiyi temsil etmekte olan bir Milletlerarası teşekkülün memleketimizi, mensubu bulunduğumuz milletlerarası müesseseler nezdinde şikâyete sevketmekte hiçbir menfaatimiz yoktur. Hele 6-7 Eylül hadiselerinin memleketimiz aleyhine geniş ölçüde istismar edildiği şu günlerde bağlı olduğumuz batı alemi ile her sahada daha yapıcı, anlayışlı ve samimi bir işbirliğinin taraftarı olduğumuzu göstermek lüzumludur.

Buraya kadar olan safha meselenin bir cephesidir. Diğer cephe bizzat Türk İş'e ve onu kuran Türk işçilerine taallük etmektedir. Forum'un geçen sayısında da bahis konusu olduğu üzere Türk-İş halen derin bir mali müzayaka içindedir. Adeta Türk işçilerinin alâka destek ve müzaheretine malik bulunmadığı kanaati vardır. Bir milletlerarası konfederasyona iltihaktan mütevellit vecibeleri yerine getirmeğe muktedir olup olamayacağı şüphesi daima akla gelmektedir. İlgili makamların Milletlerarası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonuna iltihak mevzuunda bir karara varmamış olmalarında bu halin de müessir olduğundan şüphe etmemek lâzımdır. Fransızların bir ata sözünü burada tekrar etmek yerinde olacaktır: *Kendine yardım et ki Allah sana yardım etsin.*

İngiliz İşçi Partisi Liderliği

İngiliz İşçi Partisinin 20 yıldır liderliğini yapmış olan Mr. Attlee, 73 yaşında olduğu halde, parti liderliğinden ayrılmıştır. Dış görünüşü itibarıyla, fazla dikkati çeken tarafları bulunmadığı itibarıyla veren Mr. Attlee, İngiliz işçi hareketine bu kadar uzun bir devre liderlik etmesiyle de isbat ettiği gibi, müstesna meziyetleri olan bir devlet adamıdır.

Zengin bir aileden gelen ve bu aile çocuklarının yetişme muhitinden geçen Mr. Attlee, bir public school'dan çıkmış ve Oxford'u bitirmiştir. Fakat bundan sonra kendini, yetiştiği muhitin insanlarından çok farklı olan, fakirlerin ve işçi sınıfının dertlerine ve davalara vakfetmiştir. 1905 yılında İşçi Partisine girmiş, Londra'nın doğusunda Limehouse'daki sefalet mahallelerinde oturan halkın dertleriyle meşgul olmuştur. Dünyanın en zengin bir memleketinde, o sıralar şahit olduğu sefalet ve fakirlik, bu genç aydını, sarsılmaz bir içtimai ıslahatçı yapmıştır. Ruhunda duyduğu isyan, onu bütün hayatı boyunca, daima adalet ve ıslahat tarafını tutan, bir radikal reformcu yapmıştır. Bir İngiliz dergisinin işaret ettiği gibi, eğer Mr. Attlee, Londra'nın Putney mahallesinde doğmayıp, faraza Pet-

rograd'da doğmuş olsaydı, bu sakin ve sabırlı insan mutlaka bomba atan bir ihtilâlcı olabilirdi. O bir taraftan, devlet adamında bulunması şart olan, sabırlı, temkinli ve hesaplı olma vasıflarıyla, diğer taraftan da büyük işlere ve tecrübelere atılabilme için elzem olan iman ve heyecanı, nefsinde birleştirebilmiştir. Mütevazı, sakin ve hattâ utangaç bir şahsiyeti olan Mr. Attlee, cesaretle karar verebilen, haksızlığa meydan vermeden icabında şiddetle hareket edebilen bir lider olduğunu defaatla göstermiştir.

1931 yılında İşçi Partisi lideri Macdonald koalisyonuna gitmeyi teklif ettiği zaman, partide hasıl olan ayrılma esnasında Mr. Attlee ikinci başkan olmuş; 1935 te de parti lideri Lansbury'nin istifası üzerine, partinin başına geçmiştir. 1940 da koalisyon kabinesinde başbakan muavini olmuştur. 1945 teki seçimlerde İşçi Partisi ezici bir zafer kazandığı zaman, Mr. Attlee hükümeti, İngiltere'deki "sessiz ihtilâli" başarma imkânına sahip olmuştur.

Hindistan, Pakistan, Seylân ve Birmanya'ya istiklâl verilmesine onun hükümeti karar vermiştir. İngiltere Bankası, Demiryolları, kömür, gaz ve elektrik, kara yolları, demir ve çelik sanayiinin millileştirilmesi, millî sağlık sigortası gibi, İngiliz içtimai ve iktisadi hayatını temelinden değiştiren reformlar onun zamanında olmuştur. Muhafazakârlar, Attlee hükümetinin temelini attığı bir içtimai hizmet veya refah devletin bünyesinde hiç bir şeyi geri alamamışlardır (çelik sanayii müstesna). Attlee, Marksist ve doktriner bir görüşten ziyade, İngiliz içtimai hayatında non-konformist ve metodist mezheplerinin içtimai ıslahat ve yardım ananesinden mülhem olarak, İngiliz işçi hareketine istikamet vermiştir. İşçi hareketi içinde, ifratçıların hakim olmasını önlemekle beraber, işçi hareketini, sol cehahtan gelen yeni fikir ve telkinlere karşı daima açık tutmuştur. İngiltere'de komünist partisinin başarısızlığında, komünizme kur yapan aşırı solcuların işçi partisine hakim olmaya muvaffak olamayışında, Mr. Attlee'nin hem temkinli ve realist, hem de heyecanlı ve radikalist şahsiyetinin mühim rolü olmuştur. Mr. Attlee, İngiliz milletine has olan telifci deha ile, muhafazakâr ve radikalist cereyanları, çatışmaya meydan vermeden ulaştırmasını bilmiş büyük bir siyasi liderdir.

Mr. Attlee'den sonra İşçi Partisinin liderliği İngiltere ve bütün dünyadaki demokratik sosyalizm için birinci derecede önemli bir konu olarak telâkki edilmekteydi. İngiliz İşçi Partisi, bilhassa Mr. Attlee'nin liderliğinde hürriyet ve reform ideallerini ahenkli bir şekilde mezceden ve kütlelere benimseten bir hareket olmuştu.

Attlee'den açılan yere, işçi partisinin üç kuvvetli şahsiyeti namzet bulunuyordu. Bu namzetler içinde en genci, en entelektüeli olan Mr. Gaitskell ezici bir çoğunlukla parti liderliğine gelmiştir; Mr. Bevan ve Mr. Morrison seçimi kaybetmişlerdir. Mr. Bevanın seçimi kaybedişi, işçi hareketinde mutedillerin hakimiyetine bir delildir. Mr. Morrison işçi sendikalarının desteğine mazhar, çok sevilen ve tecrübeli bir devlet a-

damıydı. Yalnız yaşının ilerlemiş olması, işçi hareketine mevcut şartlar içinde daha dinamik ve genç bir liderin getirilmesinin uygun görülmesi, reyleri Mr. Gaitskell üzerinde toplamıştır.

Mr. Gaitskell, yetişme tarzı ve şahsiyeti itibarıyla, Mr. Attlee'den boşalan mevkii en iyi doldurabilecek bir liderdir. Tıpkı onun gibi bir public school'dan (Winchester) çıkmış ve Oxford'da New College'de iktisat okumuştur. Londra Üniversitesinin University College'inde iktisat hocası yaparken parlamentoya seçilmiştir. Mr. Gaitskell da - tıpkı Mr. Attlee gibi - İngiliz sosyalizmini, Marksist olmanın temel ve prensipler içinde mütalâa eden genç sosyalist entellektüellerden biridir. 1930 yıllarında Mac Donald hezimetinden sonra, bazı İngiliz sosyalistleri, sosyalistliği, halk cephesi gibi sol cenah cereyanlarına kendilerini kaptırdığı halde, Mr. Gaitskell, gene bir iktisat hocası olan genç arkadaşı E. Durbinle birlikte İngiliz sosyalizmne, iktisat teorisi ve tatbikatından alınan dersler muvacehesinde yeni bir program hazırlamak üzere ciddi çalışma ve ilmi araştırmalara kendilerini vermişlerdir. Mr. Gaitskell, bilhassa Keynes'in teoriye getirdiği yenilikler muvacehesinde, sosyalist doktrinindeki klasik bazı akidelerin modasının geçtiğine kanidir. Millileştirme, mutlak gelir müsavati v.s. gibi sosyalist programında yer alan hedeflerde esaslı değişimler yapılmasına kanidir.

İngiliz sosyalizminin, doğmatik ve doktriner bir hareket halinden çıkıp, müsbet, muvazeneli, mutedil ve hürriyetçi bir içtimai reform hareketi haline gelmesinde, Gaitskell, Durbin ve başka ilim adamlarının, entellektüellerinin işbirliği halinde çalıştıkları yeni Fabian Araştırmalar Merkezinin rolü büyük olmuştur. İngiliz sosyalizminin Fabian ananesindeki "harekete geçmeden evvel, dur ve düşün!" parolasını tahakkuk ettirmesi, bu genç entellektüeller sayesinde olmuştur.

Mr. Gaitskell, tıpkı Mr. Attlee gibi burjuva bir maziye sahip ve entelektüel bir azınlık zümresine mensuptur. Aralarındaki fark, Mr. Attlee'nin Mr. Bevan, Morrison ve S. Crips gibi, geniş işçi kütleleri tarafından tutulan ve sevilen liderlerin yakın müzaheret ve işbirliğinden mahrum olmasıdır. Mr. Gaitskell, Bevan'cı ve sol cenah mensubu tanınan eski Ticaret Bakanı ve iktisat hocası Mr. Wilson'la işbirliği yapmaya ve onunla uzlaşmaya muvaffak olmuştur. İngiliz basını ve aydın çevreleri, işçiler arasından gelmeyen ve İngiliz sendikalizmi kadrosu içinden çıkmayan bir işçi liderinin, partiyi idare ederken sol cenah tazyiklerine mukavemette güçlük çekmesi ve onlara taviz verme zorunda kalması ihtimalinden endişe duymaktadır. İşçi partisnin yeni liderinin, Attlee mektebinde yetişen genç ve dinamik bir şahsiyet olmasıyla tıpkı üstadı gibi, hürriyet ve reform ideallerini telifte güçlük çekmeyeceği tahmin edilebilir. Bu suretle, dünyanın fikir ve hareket istikameti bakımından karışık bir devresinde, İngiliz sosyalizminin, hem hürriyet hem ilerleme istiyen insanlara yol göstermede devam etmesi temenni edilir.

Amerikan Yardımında Yeni Cereyanlar

Amerika Birleşik Devletlerinde dış yardım hakkındaki münakaşalar bu yıl yine oldukça hararetle bir safhaya girmiştir. Bu münakaşalar yardımın lüzumu hakkında değildir. Münakaşalarda yardımın miktarı ile birlikte hatta belki ondan da mühim olarak Yardım İdaresinin hareket tarzı üzerinde durulmaktadır. Yardımın şekli, verilme müddeti, yardım isteyenlerin bu isteklerine karşı takip edilecek hareket tarzı, yardım programının esnekliği münakaşaya mevzuları arasında, oldukça önde yer almaktadır.

Program münakaşalarında Washington politikacıları iki guruba ayrılmış bulunmaktadırlar. Kendilerine Jön Türkler ismi verilen ve başbakanlıklarını Harold Stassen'in yapmakta olduğu bir grup yardımın lüzumunu ve faydalarını ileri sürerek muhakkak artırılması lazım geldiğini müdafaa etmektedirler. Karşı tarafta 4-H kulubu denilen gurup bulunmaktadır. Bu gurubun başkanı Hazine Bakanı George M. Humphrey'dir. Bu guruptakiler yardımın, yapılmasından vazgeçilmeyecek bir dert olduğunu, fakat mümkün olduğu kadar fazla ve sür'atli bir şekilde kısılması gerektiğini söylemektedirler. Yardım için daha sıkı tahditlerin konulmasını, programın daha az esnek hale getirilmesini istemektedirler.

Son üç sene zarfındaki münakaşalar daima bu ikinci gurubun lehine neticelenmekte idi. Hem verilecek tahsisatın miktarı hem de yardımların idare şekli üzerine müessir oluyorlardı. 1956 senesi Haziranın sonunda nihayete erecek olan mali yıl için 3,5 milyarlık bir tahsisat talebinde bulunduğu halde 2 Milyar-700 milyonluk bir tahsisat verilmiş ve idare şekli de daha sıkı hükümlere bağlanmıştı. Ancak son dakikada Stassen Yardım İdaresine, nerede ve nasıl yardım yapacağı hususunda bir serbesti temin ederek, idareye nisbeten rahat hareket etmek imkânını temin etmişti.

Bu sene tahsisat üzerindeki münakaşaların hararetle olmasının sebeplerinden biri önümüzdeki yılın seçim yılı olmasıdır. Seçim yılı için denk bütçe hazırlamak istenmektedir.

Şimdiki duruma bakılırsa, münakaşaların sonunda tahsisatın artırılma isteyenler galip çıkacaklardır. Kongreye sunulması kararlaştırılan tahsisat talebi 4 milyar 900 milyon dolardır. Bilhassa Orta Doğu Afrika ve Uzak Doğudaki vaziyet teklifin kabulüne çok yardım edecektir. Son zamanlarda Amerika Birleşik Devletleri ile Rusya arasındaki rekabet bir yardım rekabeti haline gelmiş bulunmaktadır.

Amerika'nın 1945 temmuzundan 1955 haziran sonuna kadar yaptığı yardımların yekünü 51 Milyarı geçmiştir. Bütün bu yardım yapılırken Amerikan İcra ve Teşri uzvunda bulunan her iki partinin li-

derleri de bu yardımın geçici olduğunu bilhassa belirtmişlerdir.

Tahsisat miktarlarındaki değişikliklere rağmen bilhassa 1950 den sonra yapılan yardım masrafları bir istikrar kazanmış vaziyettedir. 1950 den sonra fiili olarak yapılan yardım masrafları ile tahsisat miktarları aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Mali Yıl	Tahsisat	Fiili masraf
1950	4.592	3.488
1951	7.940	3.735
1952	7.329	4.532
1953	6.002	5.722
1954	4.532	4.874
1955	2.728	4.265
1956	2.703	4.387
Toplam	35.888	31.006

(Rakamlar Milyon dolardır)

Bu vaziyet Amerikan Bütçe sisteminin hususiyetinden ileri gelmektedir. Tahsisatın o tahsisatın yapıldığı mali yıl içinde harcanması mecburiyeti yoktur.

Tahsisat ve masraf toplamlarından görüldüğü gibi hala kullanılmaya hazır tahsisat mevcuttur. Buna göre bu yıl az tahsisat verilse dahi yardım miktarında bir azalma olmaması mümkündür. Bununla beraber herhalde kongrede şiddetli münakaşalar olacaktır.

Kıbrıs Ne Oldu

29 Ağustos'ta toplanan Londra Konferansı, hatırlanacağı gibi, Kıbrıs meselesi ile ilgili üç devletin görüşleri arasında derin uçurumlar açarak nihayetlendi. Türkiye, ileri sürdüğü tez dolayısıyla, yani adanın tamamını istemek gibi yanlış bir yol tuttuğu için, tam bir başarısızlığa uğradı. Bunun arkasında vukubualn 6/7 Eylül İstanbul hadiseleri ise, Kıbrıs meselesindeki durumu muzu çok zayıflattığı gibi, Yunanistanın ve Kıbrıs rumlarının ekmeğine yağ sürdü. Bu hadiseden sonra Türk efkârı umumiyesi kendisini ifadeden üç ay müddetle mahrum ve Kıbrıs'ta ne olup bittiğinden tamamen habersiz kaldı. Fakat Yunanistan, bu devre esnasında, hergün biraz daha kazanç sağladı.

Okuyucularımız hatırlayacaklardır ki, bundan bir yıl önce, 1 Ocak 1955 tarihli sayısında FORUM, Kıbrıs meslesinin kapanmadığını, bir yanda parti politikası mülahazalarıyla Yunan hükümetinin ve diğer yandan da Kıbrıs rumlarının ve komünistlerinin, İngiltereye el-aman dedirtinceye kadar bu meseleyi daima canlı ve hareketli tutmaya çalışacağını söylemişti. İşte bu taktik, son aylarda kusursuz bir şekilde tatbik edilmiştir. Bilhassa Londra Konferansından sonra, Kıbrıs'ta kesif bir tethişçilik hareketi başlamıştır. Bütün vukubulan hadiseler göstermiştir ve göstermektedir ki, tethişçiler, mesela bundan altı ay öncesine nazaran çok daha iyi bir şekilde organize olarak çalışmakta ve Yunanistan tarafından tahrik edilmektedirler. Tethişçi-

ler o kadar dehşet salmışlardır ki, Kıbrıs zaman zaman bir muharebe meydanı havasına bürünmüştür. Bütün bu hadiselerde, şu iki nokta ortaya çıkmıştır: Birincisi, bu tethiş ve anarşi içinde komünistler geniş bir şekilde faaliyet göstermişlerdir. Tabii komünistlerin faaliyetlerinin maksadı malumdur: Atlantik Paktının üç üyesi arasında şiddetli bir ihtilafın devamını temin etmek. Ada bir gün Yunanistana iltihak ederse, komünistler bugünkü serbestilerine sahip bulunamayacaklar tabii; fakat o zaman da yine bir seri karışıklık ve hadiseler çıkacaklarından hiç şüphe yoktur. İkinci mühim nokta da, Kıbrıs'da devam eden karışıklıkların resmî devlet organı olan Atina radyosu tarafından mütemadiyen tahrik edilmiş olmasıdır. O kadar ki, geçen ayın ortalarında, Atina radyosunun kıskırtması neticesi, Kıbrıs'taki orta tahsil talebeleri ve hattâ kız talebeler bile nümayişlerde bulunmuşlardır. Kıbrısın son aylardaki durumu budur. Fakat itiraf etmeli ki, bu durum Yunanistanı ve Kıbrıs rumlarını hedeflerine hergün biraz daha yaklaştırmıştır.

İngiltere ne yapmıştır? Londra konferansından bu yana, Kıbrıs'ta durumun gerginleşmesi ile, İngilterenin de adım adım ricat etmesi arasında dikkate şayan bir paralellik meydana gelmiştir. Londra konferansında ilk adım olarak Kıbrıs'a "muhtariyet" (self-government) verilmesi hakkında, her üç devlet de mutabık kalmış, yalnız Türkiye bazı ihtirazî kayıtlar ileri sürmüştür. Fakat ada halkının "kendi mukadderatını kendisinin tayin etmesi" (self-determination) meselesinde ise, görüşler ayrılmıştır. Yunanistan ada halkının bir veya iki yıl içinde kendi mukadderatını tayin etmesini istemiştir. Yani bu, bir iki yıl sonra adanın Yunanistana iltihakı demektir. Türkiye ile İngiltere ise, bu prensibi hiç tanımak istememişlerdir. Adada durum karışıkça, İngiltere de bu prensibi tanımaya yanaşmış ve fakat bunun "uzak bir istikbalde" gerçekleşmesini istemiştir. Bu da ne ada rumlarını ve ne de onları daima tahrik etmiş olan Yunan hükümetini tatmin etmiştir. Avam Kamarasının 5 Aralık'ta yaptığı toplantıda, İngiliz hariciye vekilinin verdiği izahattan anlaşılacağına göre, şimdi İngiltere bir adım daha ricat etmiştir. Ada halkının mukadderatını kendisinin tayin etmesi prensibinin "bir zaman sonra" gerçekleştirilmesine razı olmuştur. Fakat ne zaman ve ne şekilde? Halihazırda, bir taraftan İngiltere ile, diğer taraftan da patrik Makarios ve Yunanistan arasındaki ihtilaf bu noktadadır. Makarios, ada halkının "beş yıl sonra" mukadderatına hakim olmasını istemektedir. İngiltere de bunu kısa bulmaktadır. Şurasını da belirtelim ki, 5 Aralık toplantısında İşçi Partisi, Muhafazakâr Hükümeti çok tenkit etmiş ve Makarios'un "beş yıl" şartının kabulünü istemiştir. Diğer taraftan, Makarios ve Yunan hükümeti, adanın İngiliz hâkimiyetinden ayrılması halinde, İngiltereye, adada üslere sahip olma hakkını tanımışlardır. Fakat, geçen ayın ortalarında kapatılan Kıbrıs komünist partisinin dağıttığı beyannamelelerde, "kimseye askerî üs verilmemelidir", "bütün yabancı kuvvetler adayı terk etmelidir" dendiğini de belirtelim. Nihayet

son bir nokta da, Yunanistanın, Kıbrıs meselesini bir daha Birleşmiş Milletlere götürmeyeceği hususunda İngiltereye teminat vermesidir. Bunun manası şudur ki, Yunanistan tatmin edilmiştir. Yani İngiltere, adanın, istediği takdirde Yunanistanla birleşmesine razı olmuştur. Fakat şimdiki ihtilâf bunun kaç yıl sonra yapılacağı meselesidir. Gelen haberlerden anlaşıldığına göre, Yunanistanı tatmin eden diğer bir nokta da şudur : Müddet meselesinin hallinde, Amerikanın da İngiltere ile Yunanistan arasında aracılık yapması vaadidir. Haber doğru ise, bundan anlaşılın Amerikanın da "Enosis" i kabul etmesidir.

Görülüyor ki, Kıbrıs adım adım Yunanistana doğru gitmektedir. Londra konferansından beri Türk hükümeti ne gibi bir teşebbüste bulunmuştur ? Burası şimdilik bir sır küpüdür. Londra konferansına yapıcı, kazandırıcı ve realist bir teklifle gitmesini bilmeyen Türk hükümeti, bu konferansı ve İstanbul hadiselerini içine alan iki üç haftalık zaman içinde, zikzak değil, faakt ilerili gerili hareketlerde bulunmuş, tenakuzlar ve bocalamalar içinde kalmıştır. Bu ise, Türkiyenin Kıbrıs meselesindeki durumunu zayıflatan esaslı bir faktör olmuştur. Bununla beraber FORUM, zamanın geçtiğine kani değildir. Yapıcı taleplerin gerçekleşme şansının çok olduğuna inanmaktadır. Londra konferansından daha bir buçuk ay önce FORUM, Kıbrıs meselesindeki görüşünü okuyucularına açıklamıştı. Bu da, etnik kesafet esasına göre adanın taksimi idi. Bu, adanın terkinin bahis konusu olduğu şu günlerde dahi ileri sürülebilecek ve makul olan bütün dostlarımızı dahi tatmin edebilecek ve yapıcı karakteri haiz bir tezdur. Bu, Yunanistanı da, İngiltereyi de tatmin edebilecek bir tezdur. Bunun gerçekleşmesi halinde Yunanistanın adanın büyük bir kısmını alacağına şüphe yoktur. İngiltere ise, üsleri bakımından hiçbir endişeye düşmeyecektir. Yine bu tez, bahis konusu olan birçok ihtilâfları halledebilecek bir vasıf taşımaktadır. Bundan sonra azınlıklar meselesi diye birşey kalmayacaktır. Hâsılı FORUM, bundan altı ay önce ileri sürdüğü görüşün mümkün olanın en iyisi olduğuna inanmaktadır.

Nato Konseyi Toplantısı

NATO Konseyi, 15 Aralıkta, iki gün süren mütad toplantılarından birini daha yaptı. Bilindiği üzere, NATO Konseyi üye memleketlerin hariciye vekillerinden mürekkep olup, en yüksek karar organıdır. Konseyin bu toplantısının gündemi, son zamanlarda yeni Rus siyasetinin almış olduğu istikametten geniş ölçüde müllhem olmuştur. Rusyanın son aylardaki faaliyetleri dahili ve harici olmak üzere iki noktada toplanıyordu :

Evvelâ, Birinci Cenevre konferansından beri Rus propağandası, "Cenevre Ruhunu ağzına sakız yapıp, bir takım barışçı

niyet tezahürlerinde bulunmasına rağmen, dahilde geniş ölçüde bir silâhlanmaya devam etmiştir. Birinci Cenevre Konferansından sonra, Rusya, askeri kuvvetlerinde 640.000 kişilik bir indirme yaptığını velvele ile ilân etmekle beraber, bu indirmeye tâbi tutulan askerlerin tamamen terhis edilme-yip, hazır vaziyette bazı sivil hizmetlerde kullanıldığı öğrenildiği gibi, Rusyanın halihazır askeri kuvvetinin de 175 tümen olduğu tesbit edilmiştir. Ayrıca, Rusyanın, denizaltı gemileri bakımından da dünyanın en kuvvetli devletlerinden olduğu da anlaşılmuştur. Nihayet, daima barışçı niyetlerinden bahsetmesine rağmen, 1955 yılı içinde Rusya seri halinde jet bombardıman uçakları imal etmiştir.

İkincisi, Rusya şimdi propağanda silâhları arasına bir yenisini ilâve etmiş ve bunu son zamanlarda müessir bir şekilde kullanır görünmüştür. Bu da, iktisadi yardım silâhıdır. Mısırdaki bu silâhı kullanmaya teşebbüs etmiştir. Rus liderleri de, güney Asyaya yaptıkları seyahatte, iktisaden geri kalmış olan bu memleketlere daima iktisadi yardım yapmaktan bahsetmişler ve nitelik bu hususta bazı anlaşmalar da imzalamışlardır. İktisadi yardımın, Rusya için iyi bir sızma vasıtası olduğu ve bu vasıtayı gerek Ortadoğuyu ve gerekse güney Asyayı kendi nüfuzları altına geçirmek için kullanmak istediği aşikârdır.

İşte NATO Konseyinin müzakerelerine bu iki husus bilhassa hâkim olmuştur. Rusyanın kötü niyetlerinde hiçbir değişme meydana gelmediğini askeri kuvvetini arttırmaya devam ettiğini tesbit eden Konsey, NATO'nun da savunma gayretlerinde hiçbir gevşeme yapılmaması prensibini kabul etmiştir. Fakat Konsey toplantısında bu sefer, askeri meseleler bakımından yeni bir karar alınmıştır. Bu da, Rusyanın seri halinde jet bombardıman uçakları imali karşısında, üye memleketlerin havaya karşı savunmalarının tevhid ve koordine edilmesidir. Şimdiye kadar, milli egemenlik meselesi dolayısıyla, havaya karşı savunma tedbirlerinin ittihazı her üye memleketin ken-

disine bırakılmış bulunuyordu. Bu durum karşısında, her memleketin iktisadi kuvveti müsavi olmadığından, birçok zayıf noktaların meydana gelmesi tabii idi. Şimdi bu hususta da müşterek tedbirlerin alınmasına çalışılacaktır. Bilhassa, geniş bir radar şebekesinin kurulmasına gayret sarfedilecektir.

NATO Konseyinin bu seferki toplantısı, üyeler arasındaki iktisadi münasebetler bakımından da bir yenilik arz etmiştir. Şimdiye kadar NATO, hemen bütün faaliyetlerini askeri meselelere ve savunma meselelerine hasretmişti. Bu ise, NATO'yu alelâde askeri bir ittifak haline getirmişti. Bu durum, birçok üye memleketler tarafından tenkid ediliyordu. Çünkü, Atlantik Paktının 2 nci maddesi ile dibâçesi okunursa görülür ki, üyeler arasında aynı zamanda geniş bir iktisadi işbirliği de derpiş edilmiştir. İkinci maddenin son fıkrasında, her devletin iktisadi siyasetinde mevcut olan ve üyeler arasındaki iktisadi işbirliğine mani teşkil eden unsurların kaldırılacağı da belirtilmektedir. Hattâ, Pakt imzalandığı zaman, bunun yeni bir câmia (communauté), bir Atlantik Câmiası yaratacağı da uzun uzun söylenmiştir. Bu, ancak, üyeler arasında iktisadi, sosyal ve kültürel sahada bir işbirliği kurmakla mümkün olabilirdi. Fakat bunu gerçekleştirmek mümkün olmadı. Askeri zaruretler, bu noktanın ihmali-ne sebep oldu. Lâkin, şimdi, Rusyanın iktisadi işbirliğini bir silâh olarak kullanmaya teşebbüs etmesi, NATO'ya ihmal ettiği bu vazifeyi hatırlatmış oldu. Konsey toplantısında iktisadi işbirliği meselesi ele alındığı zaman, Türkiye bu hususu hararetle müdafaa etmiştir. Tabii, bunun, Türkiyenin içinde bulunduğu iktisadi sıkıntı ile yakından ilgili olduğuna şüphe yoktur. Atlantik Câmiasının bu yeni unsuru ile, Türkiyenin iktisadi derdlerine bir parça çare bulması temenni olunur. Fakat, Atlantik Paktının, aynı zamanda, demokrasi prensiplerinden, ferdi hürriyetlerden ve hukukun hükümlerinden bahsetmekte olduğu da unutulmamalıdır.

Saçlarınızın Yerini

Hiç Bir Şey Tutmaz

VAKTİNDEN ÖNCE DÖKÜLÜR
KAŞINTI VE KEPEKLERİ YOK EDEN, SAÇLARINIZIN
DÖKÜLMESİNİ ÖNLEYEN SAPIKSİN KAT'I BİR TEDAVİDİR

S A P I K S İ N

BÜTÜN ECZANE VE PARFÜMÖRİLERDE SATILIR.

İncelemeler

Köyü Kalkındırma Muamması

Aydın YALÇIN

"Köyü Kalkındırma" sözü kadar, bu memlekette sık işitilen bir söze rastlamak hakikaten zordur. Köyü ve köylüyü kalkındırma davası, siyasî partilerin ve hareketlerin, bayram ve miting nutuklarının, romantik ve idealist öğrenci derneklerinin, fikir kültür ve sanat teşekküllerinin, dergilerinin, entelektüel toplantı ve konuşmaların ana konularından biridir. Üzerinde o kadar çok söz söylenmiş, fikir yürütülmüş ve proje yapılmıştır ki, aynı konuya dönmek isteyen bir kimsenin, bayatlamış ve artık harcıalem olmuş bir takım sözleri tekrarlamak korkusuna kapılması ve cesaretini kaybetmesi çok muhtemeldir. Fakat bütün bu sözler ve projelere rağmen, "Köy Davası"nın el'an halledilmeyen bir bilmece halinde devamı, bu konu üzerinde daima ve yeniden düşünmeyi icabettirmektedir.

"Köy davası" üzerinde şimdiye kadar söylenen ve yapılanların, tatminkâr olmaktan uzak oluşunun muhtelif sebepleri vardır. Kanaatımızca en mühim sebep, köy meselesinin, memleketin umumî kalkınma meselesi çerçevesinde düşünülmeysi; kalkınma işinin umumî şartları üzerinde derinliğine düşünmeden bu meselelerde yeter bir açıklığa erişmeden, köy davasının ayrı ve münferid bir hadise imiş gibi mütalâa edilmesidir. Bu yüzden, köy meselesini ele alan, devlet adamları, fikir adamları, sanatçılar kendilerini romantizme kaptırmak, bu konudaki vuzuhsuzluğu bir kat daha artırmaktan ileri gidememektedirler. Köyün geriliği ve iptidailiği karşısında üzülen bu kimseler soğukkanlı izahlarda, objektif tahlillerde bulunup, realist tedbirler ileri sürecek yerde, bir takım hayali izahlar, ithamlar ve ütopyik tavsiyelerle yetinmek yoluna sapıyorlar. Bu vuzuhsuz hava içinde, herşeyi basite icra etmeye alışmış olan, bir takım sözde aydınlar, bir bilgiçlik havası içinde, derhal her kapıyı açan anahtar gibi, hazır izah formüllerini ortaya atıyorlar. Köyün geriliğine ve iptidailiğine sebep olan şey, köylüyü bu halde bırakıp daha iyi istismar etmek isteyen şehirli burjuva ve arazi sahibi köy ağası sınıfıdır diyorlar. Bunların menfaatına hizmet etmek zorunda olan devlet mekanizması da, köylünün geri ve iptidai kalmasını önleyecek tedbirler almada fazla istekli görünmemektedir diyorlar. Köy ve şehir arasındaki farkı, kapitalist düzende servet farklarını gittikçe artıracak,

kapitalist teraküm vetiresiyle izaha yeltenen bu marksist teşhisin sathiliğini uzun uzadıya anlatmaya lüzum yoktur. Köy ve şehir farkının şehirle temas neticesinde istismardan dolayı artacak yerde azalmakta oluşu; köyün fakirliğinin yalnız ağalık müessesesinden ileri gelmediği, ziraî işletmelerin küçük ve müstakil bir halde bulunduğu mntıklarda gerilik izlerine daha bol rastlanmasıyla da anlaşılmaktadır.

Köyün gerilik ve iptidailiği, yalnız Türkiye'ye mahsus bir hadise değildir. Bu bütün dünyaya yaygın bir meseledir. Son zamanlarda dünyanın ilerlemiş ve şehirleşmiş mntukaları ile, geri kalmış ve köy organizasyonu içinde hapsolmuş bölgeleri arasındaki farkın daha açık alarak görülmesi, köy kalkınması ve bu memleketlerin geliştirilmesi konusuna, eskisiyle kıyaslanmayacak derecede yeni fikirler ve vuzuh getirmiştir. Köy kalkınmasının, memleketin umumî kalkınması içinde mütalâa edilmesi gereken bir konu olduğu bugün daha iyi anlaşılmalıdır. Bir çok memleketlerde, umumî kalkınma hamlesi içinde ele alınmayan, ütopyik bazı köycülük teşebbüslerinin başarısızlığı uğrayışı, köy kalkınmasının içinden çıkılmaz bir bilmece halinde kalması sonucunu vermiştir. Son zamanlarda dünyanın muhtelif bölgelerinde edinilen tecrübeler bu bilmecenin halli hususunda bazı formüllerin tesbit edilebileceğini göstermiştir.

Geri kalmış memleketlerde köy camiasının, faaliyet ve hayat tarzının en mühim hususiyetlerinden biri, produktivitenin son derece düşük oluşu; bunun neticesinde de ferd başına düşen gelirin azlığı; aynı sebepten nüfus kalabalıklığına rağmen, bu memleketlerde iktisadî faaliyeti hareket getirecek efektif talebin zayıflığıdır. Bu hususta bir fikir vermek üzere şu tablonun tetkik edilmesi faydalı olur.

Milletlerarası vahitle ifade edilen randıman

Amerika	1.186	(1947)
Yeni Zelânda	1.067	(1948)
Kanada	967	(1947)
Avusturalya	650	(1948)
İngiltere	588	(1947)
İsveç	406	(1947)
Fransa	362	(1938)
Macaristan	153	(1944)
Yunanistan	197	(1929)
Türkiye	127	(1947)

İran	100	(1930)
Hindistan	96	(1945)
Mısır	90	(1944)

Kaynak: C. Clark, The Conditions of Economic Progress, 1951 s. 98 - 162

Bu tablo muhtelif memleketlerde işçinin bir saatlik mesai neticesinde meydana getirdiği hasılayı mukayese etmek üzere hesaplanan bir milletlerarası ölçü esasına göre hazırlanmıştır. Muhtelif yıllara ait olmakla beraber, her memleketin işçisinin, meydana getirdiği gelir esas alınarak, bir saatlik iş neticesinde, istihsal ettiği hasılayın mukayesesi mümkün olmaktadır. İşin produktivitesi bakımından Amerika başta gelmektedir. Macaristan'dan sonra, daha çok köy esasına dayanan memleketlerde insanların produktivitesinin sür'atle düştüğü görülmektedir. Yeni Zelânda, Avusturalya ve Kanada gibi, milli gelirinde ziraatın payının yüksek olduğu memleketlerde, işin produktivitesinin yüksekliği dikkate şayandır. Bunun sebebi, bu memleketlerde ziraî hasılayın, diğer memleketlerle kıyas edilemeyecek derecede az bir insan gücü ile meydana getirilmekte oluşudur. Bu memleketlerde ziraî nüfus meselâ, Türkiye, Hindistan, Mısır v.s. gibi az gelişmiş memleketlerde olduğu gibi sayısız köylere dağılıp, mahdut bir ekim sahası üzerinde tekâsif etmemiştir. Başka bir deyimle, belirli ekim sahası üzerinde mahdut bir ziraî nüfus bırakılmış, geri kalan, ziraattan başka sahalarda, endüstri, ulaştırma, ticaret ve hizmetler gibi, ikinci ve üçüncü kademe meşgale sahalasında faaliyet gösterme imkânlarına kavuşmuşlardır. İşte aynı sebeple, ziraatın makinalaşması, teknik bilgi sayesinde iş gücü teçhiz edilerek Amerika'da bir balya pamuk istihsalı için 403 insan ve hayvan iş saatına ihtiyaç olduğu halde, Çin'de 2124 iş saati lâzım gelmektedir; Bir buşel (kile) buğday için bu nisbetler 13/4 ve 19.8 dir (Colin Clark, Aynı eser S. 224).

Bu hadise, az gelişmiş memleketlerde çalışan insanların çokluğuna rağmen, veriminin düşük olmasını ve bu memleketlerde, aslında bir gizli işsizlik bulunduğunu ortaya koymaktadır. Ziraatte bu kadar emek sarfedildiği halde verimin düşük oluşu, ilk iş olarak bu iş gücünün başka çalışma sahalalarına aktarılması fikrini akla getirmektedir. Hakikaten, Kanada, Avusturalya, Yeni Zelânda gibi memleketlerin teşkil ettiği misal, çok daha az bir ziraî işgücüsüyle, geniş bir ziraî istihsalın mümkün olduğunu hatırlatmaktadır. Şu halde, köylü nüfusun bir kısmının teknik vasıtalarla donatılması ve bu suretle ziraî verimin artırılması; geriye kalan fazla nüfusun, sanayi ticaret ulaştırma ve hizmet kategorilerinde faaliyete geçmelerinin temini, hem iktisadî gelişmenin, hem de köy kalkınmasının düğüm noktasını teşkil etmektedir. Nitekim, iktisadî gelişmenin mühim kıstaslarından biri de, bir memleketin milli gelirinde, ikinci ve üçüncü kademe istihsal şubelerinin nisbetinin yüksek o-

luşudur. Bir memleketin nüfusunun mühim bir kısmı gizli veya örtülü işsiz olarak köyde kalırsa daha yüksek kademede istihsal faaliyetlerinin gelişmesi mümkün olmaz. Bunu gelişen memleketlerin, demografik bünyelerindeki değişmelerle de teyid etmek mümkündür. Meselâ sanayileşme, ve iktisadî kalkınmasını kısa bir zamanda tahakkuk ettiren Sovyet Rusya'da, nüfus 13 yıl gibi kısa bir zamanda sür'atle köylerden şehirlere akmıştır. 1926 da şehirli nüfus, genel nüfusun % 26.3 ü olduğu halde, bu nisbet sanayileşme ve iktisadî kalkınma yüzünden 1939 da % 55.9 çıkmıştı. (The Annals, 1945 January "Russia's Growing Population" S. 59). Türkiye'de de 1950 55 devresinde şehirli nüfusun % 30 a yaklaşması aynı sebepten ileri gelmiştir.

Bu çeşit bir nüfus hareketinin meydana gelmesi, yani şehirleşmenin sür'atlendirilmesi, şehir kadrosu içinde faaliyet gösterebilecek istihsal şubelerinin geliştirilebilmesi, köy kalkınması ve genel iktisadî gelişmenin düğüm noktasıdır. Bu hareketin başlatılması ve sür'atlendirilmesi, her sahada bir çok tedbirlerle, ahenkli, sistemli ve plânlı bir şekilde bir anda hücumla geçilmesini gerektirir. İktisadî kalkınma içinde köy meselesinin halli, bir çok cephelerde bir anda hücumla geçilmesini gerektirir. Kalkınma ile alakalı olarak bir anda alınması gereken, içtimai, iktisadî siyasî, kültürel ve manevî bazı unsurları, üzerlerinde fazla durmadan, sür'atle sayıverelim: Nüfusun köyden şehre akması için, içtimai organizasyonumuzu değiştirecek tedbirler almalıyız: Baba ve akraba muhitine yapışıp kalmayı icabettiren patriyarkal aile tipini zayıflatmalıyız: Köylüyü, köyünden ayırmıyan, aile ve ve toprak bağılıklarını zayıflatarak onu şehir gibi meçhul ve yabancı diyarlarda tek başına yaşamayı göze alacak ferdiyetçi bir vatandaş yapmalıyız; köyü, iktisaden, ulaştırma vasıtalarıyla şehre bağlamalı ve şehre yaklaştırmalıyız. Şehire gelecek fazla nüfusu barındıracak mekânın hazırlanması, bu nüfusun geçinmesini mümkün kılacak iş sahalarının açılması, sanayi tesislerinin kurulması lâzımdır. Aynı zamanda, ziraî istihsalın şehre akın eden bu insanları doyurmaya kâfi gelecek nisbette gıda maddelerini temin etmesi şarttır. Şehirde, ziraat faaliyetinin dışında kalan faaliyet şubelerinin gelişebilmesi için, serbest bir işgücü, teşebbüs ruhuna sahip bir iş adamı zümresi, işbirliği yapmaya elverişli bir sosyal emniyet ve gelenek mevcut bulunması müdîl faaliyet şubeleri arasında münasebetlerin gelişmesi ve devamına yardım edecek bir devlet idaresi ve amme hizmetinin mevcudiyeti şarttır. Bütün bu sosyal, siyasî ve iktisadî şartlar ancak manevî bir muhitin yaratılması ve muayyen bir zihniyetin hazır olması ile tahakkuk edebilir. Bir kere köylünün ve genel olarak halkın hayat telâkileri değişmelidir. Halk dünya işlerine ciddi ehemmiyet vermeli, kazanç ve iş hayatında başarıyı,

ahiret hazırlıklarından öne almalıdır. Başka bir deyimle halkın hayat görünüşünde, lâik dünyevî veche hakim olmalıdır. Bunun hem ilerlemenin basamakları olan müstahsil ve müteşebbis sınıfın teşekkülünde, hem de istihsalın asıl hedefi olan isitihlâki besleyecek halk ihtiyaçlarının artma ve çeşitlenmesinde rolü büyüktür. Bu bakımdan inkilâplarımızın ehemmiyeti ve iktisadî gelişmeye doğrudan doğruya tesir edecek mahiyeti daha iyi anlaşılmalıdır.

Şimdiye kadar içtimai, siyasî, kültürel, iktisadî alanda atmış olduğumuz adımlar sayesinde, özlediğimiz gelişmeye ulaşamayışımız ve köy davasının halinde mühim mesafe kazanamayışımızın sebeplerini şimdi daha iyi tahkik edebiliriz. Atatürk inkilâbının prensiplerinden hareket ederek atılan adımlar, ender bir dehanın sezisleriyle tesbit edilmiş prensiplerinden mülhem bulunuyordu. Temelini sezislerden alan bu kalkınma hamlesi, fikrî çalışmalarla daha geliştirilmiş ve sistemleştirilmiş, ilmi araştırma ve tahlillerle, hakiki bir gelişme felsefesi ve sistemi haline sokulamamıştı. Bu sebeple tatbikatta birçok tevakuzların meydana çıkışı önlenemiyor, bazı hedefler tam bir ahenk ve beraberlikle atılan adımlarla tahakkuk edebileceği halde, kısmî ve perakende teşebbüslerle iktifa ediliyordu. Buna dair birkaç misâl vermek üzere şunları zikredelim: İktisadî kalkınma için 1930 yıllarında girişilen sanayileşme hamlesi yeteri kadar sür'atlendirmeye muvaffak olmadı. Bir kerre sanayileşme için zarurî olan ziraat gelişiminin ehemmiyeti iyice kavranmadı. Ziraatın gelişen sanayi besleyecek ham maddeleri yetiştirmesi, sanayi nüfusunu ve şehirli nüfusu beslemek için zarurî olan gıda maddelerini temin etmesi, sanayi sahasında yapılacak yatırımların dış alemde satın alınması için gereken munzam döviz kaynaklarını temin etmesi icabettiği halde Türk ziraatı bu vazifeleri bir arada başaracak şekilde geliştirilemedi. Sanayi ve ziraat arasındaki münasebetlerin geliştirilmesi, piyasanın genişlemesi, iş sermaye ve eşya piyasasında köylü nüfusun, tasarruf ve harcamalarının efektif bir talep haline gelebilmesi için, ulaştırma meselesi kâfi bir şümulle ele alınmadı. Keza meselâ eğitim hamlesinde, ilk öğretim seferberliğinde kısmî bir hedefle hareket edilerek, bu mesele umumî kalkınmanın münasebet örgüsü içinde mütalâa edilmedi. Okuma yazma, köyü dış aleme açmanın bir yoludur. Bununla beraber, iktisadî, ticarî, siyasî v.s gibi münasebetlerle dışarıya açılma temayülü duyan bir cemiyette yahut köyden şehre doğru hareketin başladığı bir muhitte okuma yazma tabii ve zarurî bir ihtiyaç haline gelir. Eğitim seferberliği, iktisadî, içtimai gelişme istikametlerimize uyan, onu takip eden yahut onu teşvik eden stratejik noktalara teksif edilmedi. Keza köy sağlığı, çalışan nüfusun iş verimini artıracak en basit ve zarurî ijyen ihtiyaçlarından başlanarak ele alınmalı. Meselâ köy içme suları D. D. T. mücadelesi mevzuu ancak son yıllarda, geniş bir şekilde ele alınabildi. Keza teknik öğretimde de, sanayi gelişmesini tanzim eden bir iç plân mev-

cut olmadığı için, teşebbüsler ancak el yordamı ve deneme ve hata metoduyla yürüdü.

Son yıllarda hızlandığı müşahade edilen ve iki yıldır duraklıyan iktisadî kalkınma, genel bir kalkınma felsefesinden ve fikir sisteminden mahrum olmakla beraber, ilk adımda ziraatın geliştirilmesi, ziraatın makinalaştırılması, yol, su ve köy sağlığı gibi muhtelif cephelerden bir anda girişilen teşebbüslerin eseridir. Bu daha çok eski yılların tecrübelerinden alınan dersler ve yabancıların tavsiyelerine uyma ile tutulmuş bir yol olarak görünmektedir. Son yıllarda kalkınmanın yavaşlaması değişen şartlara sür'atle uymayı mümkün kılacak bir anlayış ve düşünce kapasitesi noksanından ileri gelmektedir. Ziraî politikamız değişen şartlara uyacak şekilde tanzim edilmemektedir. Hububat ve şeker, ziraî gayretlerimizin iki gözdesi olduğu halde, bu iki sahanın da ziraî gelişmeye yapabileceği ilâve şüpheli bir safhaya girmiştir. İktisadî gelişme hızımız bakımından, ihracat kapasitemizi artırmaya daha çok muhtemel olan hayvancılık, kuru meyvacılık (üzüm, incir, portakal v.s.) gibi sahalarda gözden kaçmaktadır, ihmal edilmektedir. Sanayi yatırımları sahasında koordine ve hesaplı bir hareket yokluğu, kalkınma hızımızı azaltan unsurlardan biridir. Devletin malî ve iktisadî politikasında kalkınmayı baltalayacak birçok tenakuzlu hareketler, son yıllarda yeniden beliren tehlike işaretleridir.

Bu kısa tahlil ve izahlarla, güttüğümüz hedef şudur: Kalkınma ve köy davasını hal için, fikrî, manevî, sosyal, siyasî ve iktisadî sahalarda kaplıyan şamil bir gelişme ve kalkınma felsefesine şiddetle muhtacız. Böyle bir fikrî aydınlıktan elân mahrum oluşumuz, yıllardır süren, kördüğüm haline gelen bazı meselelerin halâ çözümlenmekten uzak olması karşısında bizi üzüntü ve ümitsizliğe sevk etmektedir. Bilhassa hal yoluna girmiş görüldüğü halde, bu yoldan çıkan ve ters istikamet alan kalkınma hareketinin meydana koyduğu meseleleri halletmekte büyük zorluklarla karşılaşmakta, ters adımlar atmakta, vaziyeti büsbütün bozmaktayız. Hepimize düşen vazife, hayali, ütopyi, romantizmi bir kenara bırakmak; mesele üzerinde ileri sürülen üstünkörü ve amiyane hal çarelerini terkedip, ilmin ve tecrübenin derslerinden istifadeye bir an evvel başlamaktır. Aksi takdirde, hızla ilerliyen dünyada yarışı kaybetmemiz, ve hür bir millet olarak yaşama şansından mahrum kalmamız mukadderdir. Bu iş ancak aydın bir amme efkârının desteklediği ve tazyik ettiği bir devlet politikasıyla başarılabilir. Bir anda ve muhtelif cepheden kalkınma meselesine hücumla geçme, ancak devlet organizasyonunun yetkininde olan bir kollektif içtimai harekettir. Milli hayatımızın, halli gereken bu uzun vadeli meselesine, devlet idaresini sevkedecek fikir ve hareketlerin tercih edilmesi, inkâr edilemez bir zaruret haline gelmiştir.

Forum'un gelecek sayısında, Bütçe gerekçesi incelenecek, Encümen tartışmalarında Maliye Bakanı ve bazı milletvekillerinin dikkate değer bazı demeceleri yorumlanacaktır.

Siyasî Münakaşa Usullerimiz

Turhan FEYZİOĞLU

I

Memleketimizde siyasî münakaşaların kısırlığı ve bir nevi boş hitabetin gördüğü aşırı itibar dikkatle üzerinde durulmağa değer bir meseledir.

Bu mesele, bir yandan demokratik rejimin başarı ile işlemesi davasına sıkı sıkıya bağlıdır. Öte yandan, öğretim ve eğitim sistemimizde yapılması gereken islahat ile yakından ilgilidir.

Münakaşa, bir konuyu aydınlatmağa yararsa; bir fikre karşı veya ondan yana bazı delillerin göz önüne serilmesine yardım ederse verimli ve faydalı olabilir. Münakaşanın, hele siyasî münakaşanın, tarafları aynı fikir, aynı hal çaresi etrafında birleştirmek suretiyle sona ermesi nâdirdir. Bunu tabii görmek gerekir. Bundan başka, siyasî münakaşalarda karışıklı târizleri, hatta gerektiği zaman en sert hücumları hoş görmek icab eder. Elbette siyasî tartışmanın şekli, edası ve neticesi bir seminer münakaşasına benzemez. Benzememelidir. Ancak, bir çok siyasî çatışmaların, anadan doğma bir körle renkleri münakaşa edercesine verimsiz ve kısır kalmasını tabii saymak mümkün değildir.

Çok partili siyasî hayatın eşliğini aştığımız 1945 yılından beri memleket ve dünya meselelerinin münakaşası her zaman gerektiği kadar hür bir hava ve taraftar için eşit şartlar altında cereyan etmemiştir. FORUM'da, basın hürriyetinin son yıllarda maruz kaldığı kanunî ve fiilî kısıntılardan, radyonun tek taraflı bir propaganda vasıtası haline getirilmesinden, toplantı hürriyetinin baltalanmasından, Meclis içinde münakaşaların rahatça ve serbestçe yapılmasını güçleştiren içtüzük hükümlerinden, palâmento adabına aykırı müdahalelerden ve bunlara benzer başka engellerden her fırsatta şikâyet edilmiştir. Fakat bu yazıda ele alacağımız meseleler bunlar değildir. Sadece, münakaşa usullerimizi tenkid süzgecinden geçirmek suretiyle, Meclis içinde ve dışındaki münakaşaları şimdikinden daha verimli hale getirecek çareler aranması lüzumuna dikkati çekmek istiyoruz.

II

Münakaşa tarzımızın en göze çarpan kusurlarından biri, delile karşı mukabil delil gösterecek yerde **münakaşayı başka sahaya kaydırmak** usulüdür.

Meselâ, Meclisteki 16 aralık tartışmaları sırasında, muhalefet, Kıbrıs adası ile ilgili politikamızda bazı aksaklıklar bulunduğunu gösteren ciddi tenkidlerde bulunmuştur. Buna cevap olarak, hükümetçe **Kıbrıs politikamızın isabet derecesi** üzerinde umumî efkârı aydınlatacak, ileri sürülen fikir ve iddiayı çürütecek mukabil deliller, fikirler ortaya atılsaydı, meseleyi tenvir eden, zıt düşünceleri yaklaştıran ve Kıbrıs meselesi için yapıcı bir

hal çaresiaramamızı kolaylaştıran bir yol tutulmuş olurdu. Bunun yerine, "Siz Oniki Adayı neden Yunanlılara kaptırdınız" şeklinde bir mukabelede bulunmak, (alkış toplasa bile) münakaşayı kısır bir vâdiye sürüklemek değil midir?

On İki Ada meselesi münakaşa edilmesin demiyoruz. Fakat bu ayrı bir meseledir. Harbe girmemiş, Rusya'dan hak-sız arazi taleplerine maruz kalmış, Yunanistan'la ve Batı âlemi ile bağlarını adeta yeniden kurmağa ve kendi toprak bütünlüğünü korumağa çalışan bir Türkiye'nin, o sırada On İki Ada üzerinde hak iddia etmesi faydalı mı, zararlı mı olurdu? On İki Ada'nın Türkiye için jeopolitik önemi nedir? Bu meselelerin, leh ve aleyhteki bütün deliller ortaya atılarak tartışılması ancak fayda sağlar. Fakat nasıl A'nın bir problemi yanlış halletmiş olduğunu ileri sürmekle B'nin başka bir problemi doğru hallettiğini isbat etmek mümkün değilse, vaktiyle On İki Ada politikasında hata yapılmış olduğu bir an için farzedilse bile, bu, Kıbrıs davasında bugün tutulan yolun isabetini göstermeğe yetmez.

Aynı şekilde, iktisadî alanda, siyasî rejim bahsinde, Örfî İdare konusunda muhtelif partilere mensup kimseler tarafından yapılmış tenkidlere, maziye ve bir şahsı kötülemeğe çalışarak cevap vermekle hangi mesele aydınlatılmış olur?

Bir politikanın başarısı veya iflâsı onu yürütecek şahısların samimiyet, gayret ve kabiliyetleri ile şüphesiz ilgilidir. Bir vâadin değeri, onu yapan adamın değerine göre, çok büyük olabilir, sıfır da olabilir. Bunun için, siyasî münakaşanın en seviyeli olduğu memleketlerde bile, şahısların tenkidlere ve hücumlara hedef tutulması her zaman görülen bir hâdisedir. Fakat şahıslarla uğraşma, "asıl mesele"yi unutturacak ve onun münakaşasını bir kenara bıraktıracak raddelere varırsa, münakaşalardan hayır gelmez.

III

Münakaşalarımızda dikkati çeken kusurlarından biri de **mübalâgacılıktır**. Ağır başlı, vakur ve efendi bir millet olan Türk milleti "Meşhedi mübalâgası"ndan hoşlanmaz. Buna rağmen, (kabahat terbiye sistemimizde mi, eski edebiyatımızda mı, bazı kötü örneklerde midir, bilmiyorum) okul münazaralarından siyasî nutuklara kadar birçok aydınlarımızda mübalâga heves ve hastalığının izlerine rastlamamak kabil olmuyor.

"Bir hakikati olduğundan daha küçük göstermek, daha hafif şekilde ifade etmek" (understatement) hassası İngiliz milletinin ve dilinin özelliklerinden biri olarak ileri sürülür. İngiliz, normal olarak, bir adam hakkında "dünyanın en ahmak adamı" demektense, "bu adamın çok zeki olduğunu iddia etmek güçtür" deme-

ği tercih eder. Hele ilmi münakaşalarda ve sohbetlerde, bir çok kimseler, lüzumsuz bir münakaşaya yol açmamak ve karşısındakini dinlemeden hüküm vermiş görünmemek için, söze "yanılmıyorsam" yahut "bu konuda kesin bir kanaata varmamış olmakla beraber" tarzında bir ihtiyat ibaresi ile başlamağı unutmazlar.

Bizde ise, bilhassa politika edebiyatımızda, "dünyanın hiç bir memleketinde" yahut "dünyanın her tarafında" gibi mübalâga ifade eden beylik sözler pek revaçtadır.

16 aralık toplantısındaki tartışmalar sırasında, C. H. P. iktidarı zamanında iktisadî yatırımını **sıfırdan ibaret** olduğu Meclis kürsüsünde rahatça söylenebilmiştir. 1930 ile 1950 arasında, gerek istihlal, gerek istihlâk rakamlarında **hiç bir fark müşahade edilmeyeceği** tereddütsüzce ileri sürülebilmektedir. Bu iddiaların mübalâgâlı olduğunu anlamak için demiryollarına, Karabük'e, Raman'a, muhtelif iktisadî devlet teşekküllerinin irili ufaklı yatırımlarına ve bazı istatistiklere bakmak yeter. (Değil 1930-1950 arasında, kısmen harp yıllarına rastlayan 1938-1950 devresinde bile, gayri safi milli hasıla 7.608 milyondan 9.457 milyona yükselmiştir. Bu kalkınma temposunun yavaşlığını inkâr etmiyoruz, fakat ölçüsüz ve mübalâgâlı konuşma tarzının manasızlığına dikkati çekmek istiyoruz). Öte yandan, 1950-1955 arasındaki kalkınmanın mahiyeti, gerçek ölçü ve değeri hakkında FORUM'da yayınlanan objektif tahlillerle, son yıllarda dinlemeğe alıştığımız resmî "şehname" ler tezat halindedir. Bu sayıda, Okurların Forumu kısmında yayınlanmakta olan A. T. imzalı bir okuyucu mektubu bu hususta cidden düşündürücü bilgiler vermektedir.

Ne kötülerken, ne medhederken mübalâga hastalığına kapılmazsak, münakaşalarımız daha müsbet, daha verimli olacaktır.

IV

Bir başka kusurumuz, daha münakaşaya başlarken karşımızdakinin **iyi niyetinden ve vatanseverliğinden şüphe** ederek muhakeme yürütmemizdir. Her tenkide, daha ilk adımda, böyle bir ithamla cevap vermek münakaşalarımızın yaklaşımcı değil, büsbütün ayırıcı ve uzaklaştırıcı olmasına yol açmaktadır. Bir siyasî lider ve taraftarları, seviyeli bir münakaşa neticesinde, tuttıkları yolun hatalı, verdikleri kararın isabetsiz, yaptıkları tenkidin ölçsüz veya mübalâgâlı olduğunu görüp anlayabilirler. Bunu her vakit açıkça itiraf etmeseler bile, böyle bir uyanıştan büyük faydalar doğar. Fakat "muhteris", "bozguncu", "şahsi emeller için memleketin yüksek menfaatlerini hiçe sayan", âdi menfaatperest" gibi ithamlar, ancak mukabil bir sertleşmeye ve mukabil

şüphelere yol açar. Böyle bir şüphe zeminini üzerinde normal bir demokratik mücadele cereyan etmesine imkân var mıdır?

V

Başka bir nokta: mantıkî selâbetin, iyi bir **muhakeme silsilesinin** yerine, **ucuz nüktenin** ve **boş hitabetin** tercih edilmesidir.

İngiliz parlamentosunun, uzun tecrübelerden elde edilmiş bir hikmetle, tantanalı ve parlak hitabetten hoşlanmadığı, mantıkî bakımdan sağlam olmayan nutuklara karşı tepki gösterdiği söylenir. Churchill gibi istisnalar bir yana, İngiliz devlet adamlarının çoğu (meselâ Attlee) hitabet yönünden olağanüstü meziyetleri bulunmayan kimselerdir. Fakat bu liderler, sözlerinin ciddiliği, samimiliği ve mantıkî sağlamlığı ile temayüz etmişlerdir.

Bizim Meclis müzakerelerinden alınmış (ve emsali kolayca bulunabilecek olan) şu örneğe bakınız. Siyasî partilerin hiç değilse seçim zamanlarında radyodan eşit şartlarla faydalanması lüzumunu öne süren ve bugünkü iktidarın uzun yıllar aynı tezi savunduğunu hatırlatan bir muhalefet sözcüsüne, hitabet kudreti ile şöret bulmuş bir siyasî liderimizin verdiği şu cevabı hep birlikte okuyalım: "Onlara göre, eğer radyodan istifadeden mahrum edilecek olurlarsa, Huda nekerde, ne olurmuş? Memleket zulmete girermiş. Demek ki radyonun mevcudiyetinden evvel Amerika'da, ne de İngiltere'de seçim ve propaganda yoktu... Kendi faraziyelerine göre radyonun **icadından evvel** yapılan seçimler hakkında butlan sebepleriyle malûdürler demek lâzım geliyor." (T. B. M. M. Zabıt Ceridesi, Devre X, 30 haziran 1954, c. 1, s. 319)

Radyonun icadından evvel yapılan seçimlerin butlanı ile, bugün radyodan tek taraflı olarak bir partinin faydalanmasının demokrasiye aykırı olduğu iddiası arasında hangi mantıkî münasebet vardır? Bu çeşit mantık oyunlarına karşı, nereden ve kimden gelirse gelsin, muvafık-muhafif herkes tepki göstermez ve

uyanık olmazsa, memleket meselelerinin serbestçe münakaşa edilmesinden beklenen faydalar tam olarak sağlanamaz.

VI

Siyasî münakaşaların daha verimli ve seviyeli olabilmesinin bir şartı da "**haber alma hürriyetinin**" mevcudiyetidir. Demokratik rejimlerde muntazaman açıklanması mutad olan bilgiler halktan, parlamentodan, hatta çoğunluk partisinin Meclis grubundan gizli tutulursa, dış politika veya iktisadî durum etrafında faydalı ve özlü münakaşalar yapmak çok güçleşmez mi?

Son günlerde, sayın Namık Zeki Aral, haklı olarak sık sık dert yandığı haber alma güçlüğüne iyi bir misal göstermiştir. (**Doların Kıymeti**, Ulus, 25.12.1955). Geçen sayımızda, arkadaşımız Aydın Yalçın aynı derde parmak basmıştı. Doğru ve bütün tarafların önceden malûmu olan mûta'lardan (verilerden) hareket etmeyen bir tartışma, isabetli teşhislere ve yapıcı neticelere ulaşmaz.

VII

Nihayet, münakaşalarımızın bazan bir kör döğüşü halini almasının ve kısır kalmasının âmillerinden biri, tarafların "**müşterek bir dil**" konuşmamasıdır. Bir tarafın "enflasyon" derken kasdettiği şey ile öteki tarafın bu kavrama verdiği mana başka başka olursa, münakaşalardan hayır beklemek nafilidir. Tıpkı milletlerarası konferanslarda Sovyet delegelerinin ve Batılıların "demokrasi" kelimesine ayrı ayrı manalar vererek yaptıkları sonu gelmez münakaşalar gibi, bizim de rejim ve iktisat münakaşalarımızın büyük bir kısmında, taraflar müşterek bir terminoloji kullanmamaktadırlar. Münakaşanın seviyeli ve faydalı olması, taraflarının bazı temel bilgilere, ana kavramlara aynı derecede aşinâ olması ile mümkündür. Taraflardan biri iptidai bilgilerden mahrum sayılacak derecede cahil olur (veya suiniyeti yüzünden temel kavramlara başka manalar vermeğe çalışır) ise,

münakaşa sadece bir tarafın cehalet yahut kötü niyetini açığa vurmağa yarayabilir; fakat asıl meseleyi aydınlatmak ve hakikate yaklaşmak bakımından kısır kalmağa mahkûmdur. (Doçent Osman Okyar'ın konumuzun bu cephesini inceleyen dik-kate değer bir yazısı, Cumhuriyet Gazetesinde yayınlanmış bulunmaktadır).

VIII

Mugalâtaya, mübalâğaya, parlak ve ucuz hitabete karşı, kısa vâdeli olarak, en müessir tedbir bunlardan hoşlanmayan aydınların göstereceği tepkidir. Ancak yukarıda işaret edilen dertlerin uzun vâdeli devaları üzerinde de biraz durmamız gerek.

Bu alanda, ilk okuldan Üniversiteye kadar, eğitim müesseselerimize büyük mesuliyet payı düşüyor. Çocuklarımıza göstereceğimiz edebî örnekler, yaptıracağımız çalışmalar, onları boş ve tantanalı lâkirdılara değil, sağlam muhakemeye ve samimî ifadeye alıştırmalıdır.

Çocuklarımızı ve gençlerimizi, sadece kendilerine kitap veya ders notu halinde sunulan bilgileri hızzeden kimseler olmaktan kurtarmalıyız; ezberletici usuller yerine, öğrencilerin muhakeme ve münakaşa melekelerini geliştirecek öğretim usullerine başvurmalıyız. İlk okul öğrencileri de, Üniversite öğrencileri de, ilgi duydukları meseleleri hocaları ile ve kendi aralarında serbestçe tartışmağa alışmalıdırlar.

Bilhassa Üniversite öğretiminde, tek taraflı tahrir usulünün alanını daraltıp, geniş ölçüde seminer çalışmalarına yer vermek zorundayız. Bunun daha az öğrenciye ve daha çok öğretim personeline ihtiyaç göstereceği şüpheden uzaktır. Ancak yarı-münevverlerin bir memlekete faydadan çok zarar verdiklerini düşünerek, bu fedakârlığı göze almalıyız. Öğretimde keyfiyet yerine kemmiyete önem vermenin acılarını, yalnız siyasî hayatta değil, her alanda çekiyoruz.

Ekonominin Büyümesi

(1949 - 1954)

TÜSTAV

Osman OKYAR

FORUM Mecmuasının 1 Aralık 1955 tarihli nüshasında, İstatistik Umum Müdürlüğünün neşrettiği son rakamlara istinaden, 1952 - 1954 arasında millî gelirimizin seyrini takip etmeğe çalışmışım. Bu makalede yine millî gelir rakamlarını kullanarak, ekonomimizde uzun vadeli değişme temayülleri ve bunların sebepleri üzerinde durmak istiyorum. Bu şekilde, bir ekonominin mecmu değişmesiyle bünyevî değişmelerini tahlil etmek bakımından, millî gelir istatistiklerinden nasıl istifade edi-

lebileceği hakkında da bir fikir vermiş olacağımı ümit ediyorum.

İntihap edilen devre 1949 ile 1954 arasındaki senelerdir. Bu devreyi intihap etmiş olmam, iki başlıca sebepten ileri geliyor. Birinci sebep, 1949 senesinin, ekonomimizin Marshall yardımından fiilen istifade etmeğe başlamış olduğu seneyi teşkil etmesidir. Marshall yardımının, Türk ekonomisinin dinamik bir vaziyete gelmesinde hayati bir rol oynadığı malûmdur. Diğer bir deyişle, ekonominin süratle değişmeye başla-

ması Marshall yardımının başlangıcı ile müterafıktır. İkinci sebep ise, gerek 1949 senesinin, gerek 1954 senesinin, ziraatimiz bakımından fena geçen seneler olmasıdır. Başlangıç ve münteha noktaları olarak iki fena mahsul yılı intihap edersek, mukayeseyi daha sağlam bir esasa istinat ettirmiş olur ve ziraî mahsulün tesadüfî temevvüçlerini netice üzerindeki tesirini kısmen bertaraf etmiş oluruz.

Tahlile girişmeden evvel son bir nokta kaydedeyim: Mevzuubahis makalemde de

zikretmiş olduğum sebeplere binaen, İstatistik Umum Müdürlüğünün 1954 tahmininde ulaştırma sektörü için verilen rakamın hatalı bulunduğu kaniim. Bu itibarla aşağıda verilecek olan artış yüzdeleri ulaştırma rakkamının tashihe uğramış şekliyle sonra varılan yüzdeler olacaktır. (1)

Elimizdeki rakamlara göre, büyüme tahlilini iki yönden yapabiliriz: İlk sıkkaya göre, milli gelir yekününde ve muhtelif sektörlerin milli gelire iştirak kıymetlerinde vuku bulan değişimleri takip edebiliriz. Bu suretle mecmu istihlal artışı temposu hakkında fikir ediniriz ve muhtelif sektörlerdeki değişmelerin umumî netice üzerindeki tesirlerini görebiliriz.

İkinci sık nüfus başına tahlil yapmaktır. Şayet umum nüfus başına düşen gelirin değişmelerini takip edebilirsek, gelir inkısamının sabit kaldığı farzedilmek şartıyla, nüfus başına düşen reel gelir değişmelerine istinaden refah seviyesindeki değişmeler hakkında fikir edinebiliriz.

Görüyoruz ki ekonominin büyüme tahlili, muhtelif yönlerden ve değişik hedeflere göre yürütülebilir. Memleketimiz hakkında elimizde mevcut donelere istinaden bunların hepsini yapmak durumunda olmadığımızı şimdiden kaydedelim.

Mecmu değişmeler yönünden tahlilimizi aşağıda verdiğimiz tablodaki bilgilere istinaden yapacağız. Tablonun birinci sütununda, 1949-54 devresinde muhtelif sektörlerin milli gelire iştirakinin vasatı hissesini gösterdik. İkinci sütunda, her sektörde yaratılan kıymetin 1949 - 1954 arasında mecmu artış nisbetleri hesaplanmıştır. Üçüncü sütununda ise her sektöre isabet eden yıllık vasatı artış gösterilmiştir. Son olarak şunu kaydedelim ki bütün hesaplar, milli gelirin sabit fiyatlı hesaplarına istinad ediyor. Bu suretle 1949 dan beri vuku bulan fiyat temevvüçlerinin tesirleri bir dereceye kadar bertaraf edilmiş oluyor.

MECMU BÜYÜME ENDEKSLERİ

Sektörler	1949-54 devresinde milli gelirden vasatı hisse (%)	1949 a nazaran mecmu artış (%)	Yıllık vasatı artış nisbeti (%)
Ziraat	49	41	8,2
Sanayi	11,5	42	8,4
Madencilik	1	62	12,4
İmalât	10	39	7,8
Gaz ,elektrik, su	0,5	143	28,0
İnşaat	5,5	121	24,0
Ticaret	10,5	40	8,0
Ulaştırma	5,5	49	9,8
Mali müesseseler	2	86	17,2
Serbest meslek ve hizmetler	4	43	8,6
Mesken gelirleri	2,5	36	7,2
Devlet hizmetleri	9,5	36	7,2
Millî Gelir	100,0	143	8,6

(1) Tashihi, ulaştırma sektöründe 1953 ile 1954 arasında % 5 bir artış vukubulduğu faraziyesine göre yapılmıştır. Halbuki İ. U. M. rakamlarına göre artış % 20 ye yakındır.

Yukardaki tablodan çıkarılabilecek umumî neticeler şunlardır :

Mevzuubahis devre zarfında mecmu milli gelirdeki yıllık artış nisbeti % 8 in biraz üzerinde olmuştur. Daha evvelki devrelerle veya ecnebi memleketlerle mukayeseler yapacak olursak, bu nisbetin azımsanmıyacak bir rakkam teşkil ettiği görülecektir. Her halde, bu yıllık artış nisbeti, ekonomimizin durgun ve statik bir vaziyet-ten dinamik vaziyete geçtiğini ifade eder.

Mecmu artışın temposunu tayin eden unsurlara gelince, en başta zikredilmesi icap eden unsur, ziraat sektöründeki gelişmedir. Filhakika zirai sektör milli gelirin yarısını yaratmakta olup, mecmu gelirin değişme temposu üzerinde stratejik ehemmiyeti haiz olduğu söylenebilir. Bu sektörde yaratılan kıymette yıllık vasatı artış % 8 in biraz üzerinde olmuştur. Mecmu gelirin artış temposunu tayin eden en mühim unsur bu olmuştur.

Sanayi sektörüne gelince, bunun muhtelif tali branşlarında vaziyet şudur: milli gelirin % 10 unu meydana getiren imalât sanayiinde artış hızı, vasatı mecmu artış hızının biraz altında kalmıştır. Buna mukabil milli gelirin ancak çok cüz'î nisbetlerini teşkil eden madencilik sektörüyle gaz, elektrik ve su sektörlerinde mecmu vasatinin hayli üzerinde artış sür'atleri müşahede ediliyor.

Mütebaki sektörlerden bazılarında artış sür'atı vasatinin üzerinde seyretmiştir. Bu meyanda inşaat sektörüyle mali müesseseler sektöründe artış hızları çok sür'atli olmuştur. Bundan maada ulaştırma sektörünün de vasatinin üzerinde bir hızla geliştiği görülmüştür.

Buna mukabil ticaret, serbest meslek ve hizmetler, mesken gelirleri ve devlet hizmetleri sektörlerinde göze çarpan artış hızı, vasatı civarında veya onun biraz altında kalmıştır.

Sektörler arasında gelişme temposu değişmelerine sebebiyet veren amiller çok müteviddir. Bu arada munzam gelirlerin sarfedilmesi tarzıyla hukukî mevzuatın da neticeler üzerinde tesir icra edebileceğini kabul edebiliriz. Ancak değişme temposuna tesir edecek en mühim amiller şüphesiz muhtelif sektörlerde yapılmakta olan yatırım hacimleriyle, sektör dahilinde faaliyette bulunan iş gücündeki değişmelerdir. Bu itibarla, ekonomimizin değişme sür'atine dair yapılan tahlillerin tamamlanması ve yukarıda vermiş olduğumuz nihai neticelerin mánalandırılması için her şeyden önce, muhtelif yıllar itibariyle mecmu yatırımların kıymetine ve bölünüşüne ait rakamların hazırlanmasını temenni ederiz. Ayrıca, yine muhtelif yıllar itibariyle, faal iş gücünün sektörler itibariyle tespit edilmesi sayesinde çok faydalı bir malûmat ortaya çıkmış olacaktır. Bu suretle değişme hızını tayin eden unsurları sarahatle tayin etmek mümkün olacaktır.

Mecmu kıymetlerin değişme hızı hakkında bir fikir edindikten sonra, mecmu nüfus başına düşen reel gelir değişmelerine gelelim. Evvelâ bu bahsin ehemmiyetini belirtmek icabeder. Bir kere, mecmu kıymetlerin değişmesi ve sebepleri üzerinde durmak hiç bir zaman kâfi gelmez. Aynı zamanda bu gelişmeleri nüfustaki gelişme-

lerle irtibat haline getirmeliyiz. Nüfus başına reel gelirin ve dolayısıyla refah seviyesinin yükselmesi, milli gelirdeki artış hızının nüfustaki artış hızından yüksek olmasına bağlıdır. Acaba nüfus başına refah seviyesinin gittikçe yükselmesi ve garp memleketlerindeki yaklaşması için mecmu milli gelirimizin artış nisbeti ne olmalıdır? Bu hususun memleket için ehemmiyeti barizdir. Aralık 1954 te, Amerikalı iktisatçı Richard Robinson Türk ekonomisine ait yazdığı raporda, bu ve buna benzer meseleleri araştırmaktadır (2). Garp memleketlerinde nüfus başına reel gelir artışı nispeti % 2-3 civarındadır. Robinsona nazaran Türkiyedeki artış haddi % 6 civarında olmalıdır. Bu görüşün sebepleri şudur: Türkiyedeki nüfus artışı sür'atı % 2 civarındadır. Bir kere milli gelir artışı bunu telâfi etmelidir. Saniyen, Türkiye geride kaldığı için garbî yakalaması icabeder. Bunun yapılabilmesi için Robinson, 50 yıllık bir program dahilinde nüfus başına reel gelirin % 2 nisbetinde artması icabettiği fikrini ileri sürüyor. Nihayet garpta halen müşahade edilen artış sür'atının de (% 2) de telâfi edilmesi icabediyor. Böylece, şayanı arzu olan artış sür'atının % 6 olduğu neticesine varılıyor. Mr. Robinsonun verdiği rakamlar münakaşayı mucip olabilir. Fakat her halde çok mühim bir meseleye temas etmiş olduğundan şüphe edilmemelidir.

Şimdi son milli gelir ve nüfus rakkamlarına istinaden, memleketimizde bu sahadaki fiili gidişi ortaya koyalım. Neticelerimiz İstatistik Umum Müdürlüğünün neticelenme tamamen tetabuk etmeyecektir, çünkü evvelce zikrettiğimiz gibi, 1954 senesi ulaştırma rakkamı tashihe muhtaçtır. Tahminlerimize göre, 1948 fiyatlarıyla, 1949 da nüfus başına isabet eden reel gelir 382 lira iken, 1954 te nüfus başına isabet eden reel gelir 485 lira olmuştur. Şu halde beş yıllık devre esnasında bu kıymette % 26 nisbetinde bir artış olmuştur ki, bu da, yıllık vasatı olarak, % 5,2 ye tekabül ediyor. Bir bakımdan bu rakam, kalkınma hızının en doğru ölçüsünü vermektedir. Bu sür'atın yukarıdaki hedefleri tahakkuk ettirmek bakımından kâfi olup olmadığı münakaşaya değer. Bundan maada, ekonominin muvazenesi, fiyat istikrarı gibi fevkalâde mühim hususları düşünmeden, sırf kalkınma hızını göz önünde bulundurmamak da doğru olmaz. Mesele, ekonomiyi altüst etmeden şayanı arzu olan kalkınma hızını başarmaktır. Dikkatimizi sadece kalkınma hızı üzerinde tefsif edersek ve diğer iktisadi siyaset hedeflerini ihmal edersek ekonominin normal işleminde aksaklıklar zuhur edebilir ve böylece ilerdeki kalkınma tehlikeye düşebilir.

İnsan başına gelir seviyesindeki inkısamın refah seviyesinin iyi bir ölçüsü olduğunu söylerken, bu arada mecmu gelir inkısamının değişmediğini farzettığımızı kaydettik. Şayet gelir inkısamı daha gayri müsvavi bir şekle gelirse, muayyen bir mecmu gelirin insan başına ifade ettiği değer azalmış olur. Ufak bir zümre mevcut gelirin daha büyük hisselerine sahip çıkarken bü-

(2) Bak. Richard Robinson, Turkish Investment and Foreign Exchange Problems, İka Ajansı, Aralık 1954, Ankara.

yük kütlede, insan başına gelirin artmaması veya mecmu gelir nisbetinden daha ufak nisbette artması hakiki refah seviyesini azaltacak bir unsurdur. Halen elimizde Türkiye için gelirin inkısamını gösteren istatis-

tiklerin mevcut olmaması yüzünden bu sahada hesaplara girişmek imkânsızdır. Fakat gittikçe şiddetlenen enflasyonun neticesinde gelir inkısamının gittikçe daha gayri müsavı bir şekle girdiği muhakkaktır.

Bütün enflasyonların kaçınılmaz neticesi budur. Binaenaleyh, yukarıda rakamlardan umumî neticeler çıkarırken bu hususun da göz önünde tutulması lüzumuna işaret etmek isteriz.

1955 Yılında Milletlerarası Münasebetler

Dr. Fahir H. ARMAOĞLU

1955 yılı açıldığında, 1954 yılının son aylarında vuku bulan hadiseler, gelişmelerini devam ettirmekte idi. Bilhassa iki bölge, Ortadoğu ve Uzakdoğu, 1954 ün son ayları ile 1955 in ilk aylarında milletlerarası münasebetlerin en fazla dikkati çeken sahaları idi. Yeni yılın Ocak ve Şubat aylarında, Batı Blokuna ait yeni bir savunma sistemi olan Ortadoğu Paktının (METO) nüvesini teşkil eden Bağdat Paketi meydana gelmişti. Uzakdoğuda ise, komünist Çin hükümetinin Milliyetçi Çine ait bazı küçük adalara tecavüzi teşebbüslerde bulunması, Formozayı "kurtarmak" tan bahsetmesi neticesi, Birleşik Amerika ile Komünist Çin arasındaki gerginlik devam etmekteydi.

Fakat Şubat ayı başlarında Moskova'da cereyan eden bir hadise, 1955 yılında Doğu ile Batı arasındaki münasebetlere yeni bir hareket getirmiştir. Bu hadise, Stalinin halefi olan Malenkov'un düşmesi ve Sovyet Rusyanın liderliğine yeni bir ekibin geçmesidir. Rusyanın bu iç hadisesinin vukuunda, milletlerarası münasebetler bakımından mühim görünen nokta, Malenkov'un istihlak maddeleri istihsaline verdiği ehemmiyetin tenkid edilmesi ve yeni Bulganin - Khrushchev ekibinin ağır sanayie tercih veren yeni iktisadi politikaları idi. Malenkov'un iktisadi siyaseti, dış politikada ortaya attığı "barış içinde bir arada yaşama" (peaceful coexistence) formülüne de uygun düşüyordu. Bu iktisadi politikanın şimdi yeni ekip tarafından tenkid edilmesi ve ağır sanayie kayma, Sovyet dış politikasında da tesir yapmaktan geri kalmazdı. Fakat yeni Sovyet liderlerinin Nisan ayı ortalarından itibaren giriştikleri yeni faaliyet, başlangıçta bu durumla tezdad teşkil eder görünmüştür. Almanyanın hükümranlığına kavuşarak Nato'nun bir üyesi olduğu bir sırada, Rusyanın yeni liderleri Avusturya devlet adamlarını Moskovaya davet ederek, Avusturyadaki işgallerine son vermeleri mukabilinde, bu devletin tarafsızlığını ve hiç bir ittifak kombinasyonuna katılmamasını temin etmişlerdir. Mamafih esasında bu hareket Almanya'ya müteveccih bulunuyordu. Maksat, Almanyanın da tarafsızlığı, yani Nato'dan çekilmesi mukabilinde onun da birleşmesine razı olmaktı. Bunun içindir ki, Avusturya antlaşmasının imzası sırasında (15 Mayıs 1955), Almanya meselesinin müzakeresi için en yüksek kademede dörtlü bir konferansın toplanmasını Batılılara kabul ettirmişlerdir.

Bu hadisenin hemen akabinde, 26 Mayıs'ta, Rus liderlerinin Yugoslavyaya resmî ziyarette bulunmaları, yeni Sovyet siyasetine biraz daha ışık getirmiştir. Dikkat e-

dilecek nokta, Rusyanın Avusturyadan çekilmesinin Almanya'yı Natodan ayrılmaya teşvik mahiyetinde olması ve Yugoslavyanın da yine muhtemel bir Rus tecavüzüne karşı diğer bir kolektif savunma sistemi olan Balkan İttifakının üyesi bulunması idi. Yugoslavya seyahati, aynı rejime sahip olan bu devletle eski sıkı münasebetleri tesis etmek suretiyle, bu devletin gerek Balkan ittifakı ve gerekse Batılılarla olan bağlarını çözmek, hiç değilse zayıflatmak maksadına matuf bulunuyordu. Lâkin bu maksad tahakkuk etmemiş ve Rus liderlerinin seyahati soğuk bir atmosfer içinde cereyan etmiştir. Her ne kadar, 2 Haziranda çıkarılan tebliğde, askeri bloklar siyasetinin milletlerarası gerginliği arttırdığından bahsedilmişse de, bu, Ruslara istediklerini temin edecek mahiyette olmamıştır. Bununla beraber, Balkan ittifakının 1955 yılı içinde, Rus faaliyetinin dışında bulunan diğer başka sebepler dolayısıyla bir hayli zayıflamış olduğunu da kaydedelim.

Yeni Rus siyasetinin üçüncü teşebbüsü ise, Batı Almanya ile diplomatik münasebetlerin yeniden teessüsü için, 7 Haziranda Dr. Adenauer'i Moskovaya davet etmeleridir. Bunun da hedefi, Batı Almanya'yı Natodan ayırmak için, bu devletle doğrudan doğruya müzakereye girişmekti. Fakat, Adenauer bu seyahatini Cenevre konferansının ferdasına bırakmıştı.

Ruslar tam bu sırada Uzakdoğuda da bir teşebbüse girişmişlerdir. Yılın başında Japonyada da bir iktidar değişmesi vukubulmuş, Amerika'ya fazla bağlanan Yoshida düşmüş komünist Çin ve Rusya ile ticarî münasebetlere girişmek taraflısı olan Hatoyama kabinesi işbaşına gelmişti. Rusya, bu iç değişmeyi de istismar etmek istemiş ve 14 Haziranda Rusya ile Japonya arasında barış andlaşması için müzakereler başlamıştır. Bu müzakerelerde Rusların ileri sürdüğü şartlar, bu devletin de tarafsızlığını temine, yani Amerika'nın bu memleketteki ayağını kaydırmaya müteveccih olmuştur. Mamafih bu müzakerelerden bir netice çıkmamıştır.

Dört büyük devletin hükümet reisleri arasında 18 Temmuzda başlanan Cenevre Konferansına gelince, bu, umumî mahiyette bir görüş teatisi şeklinde olmuş ve iki blok arasındaki münasebetlerin en mühim noktaları olan, Almanya meselesi, silâhsızlanma meselesi, Avrupa güvenliği meselesi ve Doğu-Batı münasebetleri meselesini ele almak için yine Cenevre'de bir Hariciye Vekilleri konferansı toplanmasına karar vermiştir. Bundan sonra "Cenevre Ruhü" Rus propağandasının yeni bir sakızı olmuş-

tur. Bu konferansı müteakip Rusyanın askeri kuvvetlerinde 640 bin kişilik bir indirme yapması ve Baltıktaki Porkkala deniz üssünü Finlandiyaya iade etmesi, Rus politikasında bir yumuşama olduğu hissini uyandırmaya matuf bulunmuştur. Zira bu konferanstan sonra giriştikleri diğer teşebbüsler, Rusların iyi niyet tezahürlerinin hakiki ayarı olmuştur.

Birinci Cenevre konferansına kadar yumuşak görünen yeni Rus siyaseti, bu konferanstan sonra bâriz bir şekilde sertleşmiştir. Birinci ve İkinci Cenevre Konferansları arasında Rusyanın diğer iki teşebbüsü, bu sertleşmenin ilk merhalelerini teşkil etmiştir. 7 Eylülde Adenauer'in Moskovaya yaptığı seyahatte Ruslar, adetâ zorla Batı Almanya ile diplomatik münasebetler tesisini temin etmişlerdir. Bunun hemen arkasından, 20 Eylülde, Doğu Almanya ile bir anlaşma imzalayarak, Doğu Almanya'ya sözde tam hükümranlık vermişlerdir. Bu hadise, Almanya'nın birleşmesi meselesine Rusya tarafından konulmuş yeni bir mani oluyordu. Ve aynı zamanda Batı Almanya ve Batılılar üzerinde de yeni bir tazyik vasıtası teşkil ediyordu. Zira şimdi gerek Batı Almanya ve gerekse Batılılar, Almanyanın birleşmesi meselesinde, güya bağımsız bir Doğu Almanya ile de müzakere zorunda bırakılıyordu.

Bu atmosfer içindedir ki, 27 Ekimde İkinci Cenevre Konferansı açıldı. Fakat Rusyanın sert durumu daha konferansın ilk günlerinde belli oldu. Bu sertlik, Stalin zamanındaki dört büyükler konferanslarını hatırlatıyordu. Batılılara gelince, Rusyanın bütün gayretlerinin Nato'ya dağıtmağa müteveccih olduğunu görünce, onlar da hiçbir tavize yanaşmadılar. O kadar ki, konferansın ilk haftası sonunda, konferansın mukadderatı belli olmuştu. İşte bu sebeplerdir ki, İsrail-Arab ihtilafını istismar eden Ruslar, 1955 yılı içinde gittikçe genişleyen Bağdat Paketini arkadan vurmak ve Ortadoğuyu karıştırmak için, Bağdat Paketine cephe almış olan Mısır silâh alışverişine giriştiler. Aynı zamanda, bu devlete iktisadi yardım teklifinde de bulundular. Bu teşebbüsün de maksadı, Ortadoğuda gelişmekte olan kolektif savunma sistemini parçalamaktı. Batılıların bu son teşebbüse cevapları iki şekilde meydana geldi: İngiltere ve onun arkasından Türkiye, İsrail-Arab ihtilafında Arabların tarafına katıldı. Amerika ve İngiltere, iktisadi yardım için Mısır ile müzakerelere girişti. Yıl kapandığında durum bu mahiyetini muhafaza etmekte idi.

İkinci Cenevre Konferansı kapandığı sırada idi ki, Rus liderleri Kasım ayı orta-

larında Hindistan, Birmanya ve Afganistanda takriben bir ay süren bir seyahate başladılar. Bu seyahatte söyledikleri nutuklar, esas itibarile, iki noktada temerküz etmiştir : Sömürgeciliğe hücum ve Asyanın iktisaden geri kalmış memleketlerine yardım. Bu iki noktanın da teveccüh ettiği hedef şu olmuştur : Seato'yu parçalamak ve Asyanın nötralist temayüllü devletlerini Rusya tarafına çekmek veya Batılılardan uzaklaştırmak.

Görülüyor ki, 1955 yılında milletlerarası münasebetlere Rusya hâkim olmuştur. Şu manada ki, bu yıl içinde milletlerarası münasebetlere hareket getiren unsuru, Rusyanın faaliyetleri teşkil etmiştir. İnisiyatif daima onlardan gelmiştir. Bu faaliyetlere umumi bir bakış, yeni Rus siyasetinin şu vasıflarını ortaya koyar :

1) Rusyanın 1955 yılı içindeki faaliyetlerinin maksadı, Atlantikten başlayıp, Ortadoğudan geçerek Pasifiğe kadar uzanan bölgede kendisini saran kolektif savunma sistemlerini parçalamak ve yıkmak olmuştur. Bu parçalama ve yıkmaya teşebbüslerinde de, kendi etrafında tarafsız devletlerin bulunmasına gayret sarfetmek veya tarafsızlığı teşvik etmek, kullandığı başlıca vasıta teşkil etmiştir.

2) Yine bu yıl sonuna doğru, Rus dış politikasına yeni bir unsur girmiştir: İktisadi yardım. Tabii bunu da, yukardaki maksad için kullanmaktadır. 1955 yılı kapanırken, Rus faaliyetleri içinde Batılılar üzerinde en fazla tepki uyandıran bu olmuş ve Batılılar Rusyanın bu yeni silâhını tesirsiz bırakmak için, derhal aynı şekilde harekete karar vermiş bulunuyorlardı.

3) 1954 dekinden farklı olarak, 1955 de artık "co existence" teranesi milletlerarası münasebetlerin başlıca unsuru olmaktan çıkmıştır. Bunun da sebebi, vukubulan

iktidar değişikliğidir. "co-existence", mahiyeti icabı, Rus dış politikasının davranışına nisbi bir yumuşaklık getirmişti. Bunun terki ise, tabiatile bir sertleşmeye yol açmıştır.

4) Nihayet, bu yıl içindeki Rus siyaseti yumuşak başlamış ve gittikçe sertleşmiştir. Birinci Cenevre konferansı bir dönüm noktası olmuştur. Bu konferanstan sonra sertleşme açık ve belirli bir şekil almıştır.

1955 yılında **Türkiyenin dış münasebetlerine gelince** : Bu münasebetler, 1954 yılı sonunda başhyan teşebbüslerin devamı ve 1955 yılı içinde bazı bakımlardan netice vermesi şeklinde tecelli etmiştir. 24 Şubat'ta, Ortadoğu Paktının nüvesini teşkil eden Bağdat Paktı imzalanmıştır. Bu Pakt, sırasıyla İngiltere, Pakistan ve İranın iltihaklarıyla yıl sonuna doğru genişlemiş bulunuyordu. Türkiyenin Lübnanı da Pakta sokmak için yaptığı teşebbüs netice vermemiştir. Kasım ayından itibaren Türkiye, Pakta diğer Arab devletlerinin de iltihakını temin için, dış politikasında büyük bir değişiklik yapmış ve Arab-İsrail ihtilafında Arabların tarafına katılmıştır. Bu, ihtilafın giderilmesine bir hizmet olmaktan ziyade, ihtilafı körüklemek ve Arabların inatçı ve realist olmayan politikalarını desteklemek olmuştur. Türkiyenin bu politikasında, Arabları tutan İngilterenin büyük tesiri olduğunda şüphe yoktur. Bununla beraber, Türk dış politikasının bu yanlış istikameti, bir takım tenakuzlara sebep olduğu gibi, beklenen neticeyi de vermemiştir. Yıl içinde hükümet bir Suriye notasını çok sert bir şekilde iade edip, bunun neticesinde hariciye vekili düşerken, Aralık ayı ortalarında, bir İsrail-Suriye sınır hadisesi dolayısıyla hükümet İsraili takbih ve Suriyeye de tessürlarını ifade etmek suretile bu devlete

kur yapar görünmüştür. İkinci olarak, Kasım ayı başında İsrail sınırı yakınlarında ve Ürdün topraklarında, Ürdün ve Türk askerlerinin bir gün beraberce çarpışması ihtimalinden bahsedilmesine rağmen, yine Aralık ayı ortalarında Ürdünde, Bağdat Paktına katılmayı uygun bulan bir hükümetin işbaşına gelmesi üzerine, bu memlekette aleyhimize ağır nümayişler vukubulduğu gibi, konsoloslugu muza ve konsolosumuza dahi tecavüz edilmiştir. Bu da, hal ve şartları iyice tartmadan kabul edilen politikanın ne derece yanlış, hatalı ve semersiz olduğunu göstermiştir.

Yine 1955 yılının yazında Türkiyenin Kıbrıs meselesindeki tutumu da yanlış bir istikamet almıştır. Ağustos sonunda toplanan Londra konferansına yapıcı bir tekelifle gidilmemesi neticesi, hem Yunanistan ve hem de İngiltere ile ihtilafa düşülmüştür. Türkiyenin takındığı lüzumsuz sertlik Türk Yunan münasebetlerinin çığırından çıkmasına sebep olmuşken, 6/7 Eylül İstanbul hadiselerinden sonra da lüzumsuz bir yumuşaklık gösterilmiştir. Bu istikrarsız hal, Türkiyenin Kıbrıs meselesindeki durumunu zayıflatan bir faktör olmuştur. Türk âmme efkârı kendisini ifadeden mahrum kaldığı, bir sırada, Yunanistan Kıbrıs meselesinde ağır basmak imkânına sahip olmuştur.

Ayrıca, bir taraftan Kıbrıs hadisesi dolayısıyla Türkiye ile Yunanistanın birbirinden uzaklaşmaları, diğer taraftan Yugoslavyanın iki blok dışında bağımsız bir politika takip etmesi, yılın sonunda Balkan İttifakını sadece kâğıt üzerinde bırakmış bulunuyordu. Balkan İttifakı, bir yıl sonra, imzası esnasındaki muhteşem manzarasını kaybetmiş görünüyordu.

Hâsılı, Türk dış politikası, 1955 yılının son aylarında tam bir istikrarsızlık ve boçalama içinde kalmıştır.

Okurların forumu

Milli İktisadi Cephe Zarureti

Yazı Kuruluna,

FORUM'un geçen sayısındaki, "Güçlükleri Karşılama Milli Cephe" ve "D.P. deki Buhran ve Ötesi" başlıklı notlar, önümüzdeki yıllarda Türkiye için ön plana geçmesi mukadder problemlere temas ediyordu. Yalnız bunlarda, meselenin bütün uzun-devreli ve vahmeti ile yeterli derecede açık olarak gözükmediğine kani değilim.

Bence, iktisadi plânda bu zarureti asıl doğuran amil, 1950-55 devresinde nüfusumuzun tabii artışındaki sıçramadır. Artış nisbeti, daha evvel % 2 civarında iken, birden % 3 e ulaşmıştır. Bu bütün dünya için nadir sayılabilecek bir nisbettir. Bu devre

esnasında, muhtemelen, yapılan yatırımların gelir arttırmak şeklindeki ilk tesiri, doğum nisbetini bir miktar kamçulamış, fakat asıl ölüm nisbetini düşürmüştür. Neticede, bu şekilde devam ettiği takdirde, iktisadi istikbalimizi kritik bir duruma getiren bir tabii artış nisbeti.

Nüfus artmasını müsait bir gelişme adedememem belki biraz garipsenecektir. Bu hususta daha çok ya basit askeri mülâhazalarla ya da propaganda mülâhazaları ile hareket edilerek, nüfus artması karşısında memnuniyet göstermek âdet olmuştur. Ama, bugün, dünyanın hemen bütün geri kalmış sahalarında temel mesele, "fazla nüfus" meselesidir; eldeki kaynakların mevcut nü-

fusu ancak çok fakir bir hayat seviyesinde idameye yetecek kadar olması meselesidir; herhangi bir şekilde bulunan imkânlarla yapılan ilk yatırımların - mitkarca yeterli olmadıkları takdirde - bu nüfusun daha da artmasına sebep olmaları ve böylece fasit daire içinden çıkılabilmesi için, başlangıçta çok büyük gayretlerin sarfedilmesi zaruretinin doğurduğu meseledir.

Elimizdeki son nüfus artış nisbeti, Türkiyenin de, bütün geri kalmış memleketlerin bu ortak kaderine mahkûm olması ihtimalini akla getirmektedir. Hoş bir ihtimal değil. Ama, Türkiyede ziraatte, mühim miktarda "gizli işsizlik" olduğu her zaman söylenir. Bugün ziraatte çalışan görünen her 10 kişiden enaz 4 tanesinin ziraatten çekilip alınması halinde, aynı metodlarla dahi, ziraat istihsalde bir düşme olmayacağı söylenir. Bütün Türkiye için mânası, ziraatte çalışanlar 10 milyon kişi civarında ise, bugün ziraatte 4 milyon kadar fazla nüfus olduğudur. Bir de buna her sene, şimdiki nisbete göre, 400 bine yakın zirai nüfus artmasını ilâve ediniz. Gizli işsizlik - ki süratli kalkınma onun süratle azalmasına bağlıdır - önemli bir artma tehlikesine maruz bulunuyor.

1950-55 devresinde nüfus başına düşen

milli gelir sabit fiyatlarla tedrici de olsa bir artma gösteriyor. Bütün milli gelirin sabit fiyatlarla artması ise, % 5 civarındadır. Ancak bu devre bir kaç bakımdan hususiyeti olan bir devredir. Bu devre esnasında milli gelirden bu artma nisbetini temin eden faktörlerden bazıları önümüzdeki yıllarda işlenilebilir.

Mühim miktarda dış kaynaklar temin edilmiştir. Ekilen topraklar % 30 a yakın bir nisbette artmıştır. Ve bazı kimselere göre, böylece artık Türkiye'nin istifade ile işlenebilir topraklarının sınırına yaklaşmıştır. Birbiri arkasına 2 hattâ 3 fevkalâde ziraat iklim şartları mevcut olmuştur. Milli gelir artmasının önemli bir kısmının ziraatte idrak edildiği düşünülürse, bu devreyi niçin "normal" bir devre saymayacağımız anlaşılır. Tabiat şartlarını bir tarafa bırakırsak gerek ziraatteki artmanın, gerekse diğer sektörlerdeki artmaların önemli miktarda yatırımlara dayandığı vakıası ile karşı karşıya kalırız.

Gerçi önümüzdeki devreler için cesaret verici bir faktör, bu yatırımların bir kısmının şimdiye kadar ancak "moneter gelir tesirleri" nin tahakkuk etmiş olduğu, memleket ekonomisindeki ortalama produktivite üzerine yarattıkları dış istifadelerle tesirlerinin asıl önümüzdeki devrelerde tahakkuk edeceğidir. Ancak, bu produktivite artışının elde edilebilmesi için dahi, istifa-deyi realize ettirecek büyük miktarda sanayi yatırımlarına önümüzdeki devrelerde ihtiyaç olduğudur.

Şu halde netice ne oluyor: 1950 - 55 devresinde milli gelir artmasının % 5 olması, aynı devredeki yüzde 3 nüfus artması muvacehesinde bir tehlike olmadığı intibahını uyandırıyor. Ancak, bu devrede milli gelir artışı arızî bir takım faktörlere dayanmaktaydı. Bunların önümüzdeki devrelerde yokluğu ancak daha fazla, - ve tabii ki çok daha hesaplı, düşünceli ve plânlı ve çok daha az israfa yer veren - yatırımlarla telâfi olunabilir. Bu yapılmazsa, Türkiye'nin de, bütün geri memleketlerin içinde bocalamakta oldukları fasit daireye girmesi tehlikesi mevcuttur. O halde, yalnız, kalkınmak için değil, hayat seviyemizi mütevazî bir süratle de olsa yükseltmek için değil, olduğumuz yerde kalabilmek için dahi, fazla yatırım yapmaya mecburuz bundan sonra. Halimiz Harikalar Diyarındaki Alisin haline biraz benzemiyor mu? Geriye giden bir zemin üzerinde, yan tarafta bulunan sabit bir cismin hizasında kalabilmek için daima koşmak mecburiyetinde olan Alis'in.

Problem bu. Şimdi hal yolu üzerine bazı düşünceler. Bir milletin yatırım yapması demek, yememesi demek. Bu nasıl olur. Millet, meydana gelen milli gelirin önemli bir kısmını, hem de o kadar fazla ihtiyacı varken, istihlak etmeyip, âtiye terketmesi nasıl temin olunabilir? Kabataslak üç yol: Bir kere, yedirirmiş gibi yapıp, yedirmezsiniz. 1950-55 devresinde, bizim hal tarzımız, bilhassa devrenin sonlarına doğru bu oldu. Açık finansmanla yatırım ve sonunda enflasyon. Günün en aktüel hâdisesi olduğundan mıdır nedir, FORUM'un çıktığı gündün beri memleket aydınlarını aydınlatmak hususunda ifa ettiği vazife, bu duruma dikkati çekmek ve bunun devamlı bir

hal tarzı teşkil edemeyeceğini göstermek oldu. Bir taraftan, enflasyon muhiti, bizatihi iktisadi gelişmeyi güçleştirici bir takım unsurları meydana getirdiği (dış ticaret, spekülasyon, iktisadi hesap imkânsızlığı ve gayri iktisadi kaynak dağılışı), öte yandan, içtimai plândaki mahzurlar (kalkınmanın yükünün bilhassa sabit gelirlere düşmesi, hakiki ücret seviyesinin düşmesi, fakirlik ve sefalet ve onun yanında haksız ve asırı zenginlik) bu derginin sayfalarında defalarca ince ince, istatistik ve vakalara istinad eden objektif ve ilmi tahlillere tabi tutuldu. Bu büyük bir hizmettir. Hiç olmazsa, milletçe bunun bir çıkar yol olmadığını idrak etmemize ve başka yolları karar ve azimle aramamıza imkân verecek.

İkinci olarak zorla yedirmezsiniz. Bu iki şeyi icabettirir: Kollektif bir iktisat düzeni ve totaliter bir siyasi rejim. Totaliterlik aleyhine kampanya da, Forum'un muvaffakiyetle ifa ettiği hizmetlerden biridir. Totaliter bir rejimin hal tarzı teşkil edemeyeceği, bizatihi hürriyetin bir topluluk için arzu edilir olduğu, bilhassa 1954 ten sonraki siyasi gelişmelerimizle misallendirilerek defalarca anlatılmıştır ve anlaşmıştır. Uzun devrede topluluğu teşkil eden fertlerin, fert olarak gösterecekleri insiyatifin mahkûm olmasını da, böyle bir hal tarzının kollektif tarafının bir tehlikesi olarak zikredebiliriz.

Üçüncü yol, problemi idrak ettirerek ve ikna ederek az yedirme yoludur. Ve belki, sayarı kabul yegâne hal tarzı. Ama, o kadar kolay değil. Çoğunluğumuzun pek okumuş yazmışlığı yok. Yer itibariyle ve zaman itibariyle ancak çok yakınımızdaki şeyleri kendiliğimizden görüp idrak edebiliriz. Yukardaki gibi problemleri anlamamız, ancak bütün okumuşlarımızın, bütün siyasetçilerimizin, bütün reyimizi elde etmek için uğraşanların onu anlatması ve onun icap ettirdiği "bir müddet için az yeme" tezini savunmaları ile kabil. O halde, Türkiye'nin siyasi rejimi, birden fazla partinin iktidarı elde etmek için, seçimsavaşı yaptığı, muhalefetlerin eşitlikle mücadele ve tenkid hakkının mahfuz olduğu bir rejimdir. Ama bir teamül olarak, tıpkı kültür plânında, inkılâplar plânında dış politika plânında olduğu gibi, iktisadi politika bakımından da aynı müşterek platform üzerinde adeta zimnen işbirliği yapan siyasi partiler. İktisadi plândaki müşterek platform: "kemelleri sıkma" - ve belki eşit ölçülerde sıkma - platformu olacak. Hepsini bunu söyleyecek. Bunun neden zaruri olduğunu anlatacak, iktidara gelirse bunu yapmayı vaad edecek - garip bir vaat ama - ve geldiğinde yapacak. İnkılâplar konusunda olduğu gibi, bu konuda da tavize bir siyasi mücadele vasıtası olarak yer verilmeyecek. Partiler programlarının ana hatları itibariyle birbirinden bariz farklar gösteren partiler olmayacak - belki bu içtimai zaruretin icabı - fiiliyatta da pek olamıyorlar -. Kuvvetli şahıslar etrafındaki, "seçim makinaları" ndan ibaret kalacak. İktidar değişince, yapılan işler, takip edilen politikalar ana hatları itibariyle katiyen değişmeyecek. Yalnız onları yapanlar, politikaları takip edenler değişecek. Manşetlerdeki isimler ve resimler farklı olacak. Bütün bunlara rağmen siyasi mücadeleye eşitlik esasından zerrece ayrılmadan

devam edecek. Ve bu arada parlak bir istikbal için şimdilerde sıkıntıya katlanan halkın hisleri, muhalefet sırası gelmiş olan siyasi gruplar tarafından istismar edilmeyecek.

Geriliğe ve fakirliğe bir demokratik alternatif vardır. O da budur. Hakikaten tarihi bir imkânla karşı karşıyayız veya kritik bir noktadayız - eğer yalnız teker teker fertler olarak değil, bir millet olarak da kadimimize önem veriyorsak - . Bütün siyasi gruplar ve aydınlar bu vakıayı görmelidirler. Milli iktisadi cephe, çok geç kalınmadan kurulmalıdır.

A. T. - Ankara

Geride Bıraktığımız Bir Yıl

Forum Yazı Kuruluna,

Yeni yılın eşliğinde, geride bıraktığımız daha bir senenin bize neler kazandırıp, neler kaybettiğini hesaplamak için olayların genel sonuçları üzerinde durmak istiyorumuz.

Olaylar, rejime etkiyen olaylar, ekonomik gidişi düzenleyen olaylar diye ikiye ayrılacak suretiyle incelenirse, sanırız, söylemek istediğimiz daha iyi anlaşılacak olacaktır.

Rejime etkiyen olaylar: Memleket kültürünün ve bu kültürün olağan gösterileri olan düşünmenin, düşündüğünü söyleyebilmenin, yazabilmenin, özet olarak vatandaşlık haklarının ne derecede geçer akçe sayıldığını, yasaların bu yönden yararlı bir şekilde çıkarılıp çıkarılmadığını, yararlı olanların veya olmayanların hangi nisbette uygulanmış bulunduğunu öğrenmek isteyenler, şüphe yok ki, 1. Ocak, 1955 tarihinden 1. Ocak, 1956 tarihine kadar geçen küçük büyük vak'aları hatırlamak zorundadır. Olayların sebep ve sonuçları üzerinde açık durmak, başka bir deyişle, korkma-ğa alışmak düşüncesi bazı çevrelerde kendini hissettirmeye her ne kadar başlamışsa da, memleketimizde genel olarak korkmamak hürriyetinin var olduğu henüz iddia edilememektedir. Üniversitelerde kaydedilen kıpırdanışlar yeterli duruma girmemiştir. Basın, bilhassa senenin son aylarında pek fazla ün kazanan şu "ispat hakkı" meselesinden ötürü, aksak çalışmaktadır. Öyleyse basına ispat etme hakkını tanımayan 6334 sayılı yasa ve buna emsal diğerleri vatandaş haklarının korunmasında yararlı olmamışlar, aksine türlü türlü zarar getirmişlerdir. Bu gibi yanlış adımların, memlekete yeni bir parti kazandırmış olmak bakımından olsun yararlı sayılabileceği de iddia olunamaz. Zira "Hürriyet" adı konan yeni parti de, maalesef, bir doktrin partisinden çok uzak, bir ideal partisi, bir topyeküncülük partisi olmuştur. Hedef aldığı bir kitle yoktur. Her zümreden oy devşirmek, bu partinin de ana fikridir.

Yasama organımız olan parlamentoda - Mecliste - muhalif vatandaşların düşünceleri, muhalif milletvekillerinin, sözlerine kulak asılmaz kimseler durumuna getirilmesiyle, ekarte edilmeye devam olunmuştur. Yurt yönetiminde, iktidardakiler gibi

düşünmeyenlerin fikirleri değerli bulunmadıkça, başlıca memleket derterinde tam ahengin sağlanması mümkün olamayacak, meseleler zaman zaman krizlerle karşılaşacaklardır. Hele karşı tarafın söz sahipleri arasında, bilgi ve tecrübeleriyle seçilmiş kimseler varsa, onların ikaz ve tenkidlerinden faydalanmayı bilmek, revaçta olması gereken bir politika sanatı sayılmalıdır. 1955 yılındaki gelişmelerin sonuçlarına bakanlar, 1949 yılında, zamanın Başbakanı olan bir profesörün, muhaliflerine "tenkidlerinizden azami derecede faydalanmaya gayret edeceğiz" deyişini hatırlıyacaklar, aradan geçen altı senenin, böyle bir anlayışın "kuvveden fiile" çıkarılmasında hiç de verimli rol oynamamış olduğunu görerek üzüleceklerdir. Bugünkü Başbakanın selefi tarafından ortaya atılan bu iyi niyeti "kuvveden fiile" çıkarabilmesi için yeterli şartlar yok mudur? Vardır; fakat şartların var olması yetmez; bunlardan faydalanmayı istemek ve başarmak gerektir. Arkada kalan yıl, rejim buhranımızı halletmemiştir. Başlıca sebepler de bunlardır diyoruz. Bizden başka türlü düşünenler varsa, FORUM'un aynı sayfa ve sütunları kendilerine ağıdır.

Ekonomik gidişi düzenleyen olaylar: İçte ve dışta ekonomik gücümüz, 1955 yılı içinde de, üzücü mahiyette seyretmiştir. İçte, her meslekten vatandaş topluluğu çeşitli sıkıntılara katlanmak zorunda kalmıştır. Gücümüzle oranlanmadan girilen bazı teşebbüsler, programa kıymet vermeyen bir politika hem içte, hem dışta ekonomik gidişimize, küçümsenmeyecek derecede, sekte vermiştir. Senenin son ayında vuku bulan hükümet krizinin birinci plandaki sebebi, ekonomi siyasetinin çıkmazlığı, karanlıklığı olmuştur. Durum bu olunca, gerçekleri gölemeye alışmış kafalar bile bu sakat yürüyüşü bırakmak lüzumuna artık teslim olmahtırlar. Yeni yıl için dileğimiz bu olacaktır. Yüksek Ekonomi Şurasının kurulmasına ihtiyaç vardır. Hükümet, eğer, geçen yıl içinde yatırım politikasının hatalı taraflarını görmüşse, bu politikada ısrar etmemeli, hiç değilse zarar veren hataları, daha az zarar veren hatalar haline getirmeye gayret etmelidir.

Geride bıraktığımız yılda, vatandaşların büyük çoğunluğu hayat pahalılığının yükü altında bunalmışlardır. Hayat standardını işaret eden ibre, 1955 yılının son gününe kadar daima yükseliş kaydetmiştir. Vatandaş şikâyetçidir, yeni yıl için de başlıca dileği, imkânların çerçevesinde, ucuzluğa kavuşmaktır. Dışa olan devlet borçlarımızın ödenmesi uğruna, kazancı uygun olan çiftçiden vergi alınması, sanırız, korkulduğu kadar gürültü koparmıyacaktır. "Boğazdaki hasta adam" sıfatını reddetmenin en tesirli ve kesin yolu, devlet borçlarımızın bir an önce ödenmesi cihetine gitmektir.

Programı pek yeni olmasa bile, yeni bir kadro ile 1956 yılına girmiş olan bir parti iktidarı, geçmiş senelerin iyi, kötü tecrübelerinden faydalanmayı bilirse, 1957 yılının başlangıcında, pek âlâ kendisine tebrik ve şükran hisleri toplayabilir.

İsmail N. ALKAN - Ankara

Türkiyenin Dışardan Görünüşü

Forum Dergisine,

Memleketimizin son günlerde D.P. tarafından da kabul edilmiş olan iktisadi hezimetini son haftalarda, ciddi Alman neşriyatında, inkirazdan önce çatırdayan çürük temelli bir müesseseye imiş gibi gösterilen hava içinde didikleniyor.

Bu mektuba ekli olarak size bugün "Frankfurter Allgemeine" de nesredilen bir makaleyi gönderiyorum. Parası bloke edilmiş bir Almanın pesimist zaviyesinden alınmış olmakla beraber yazı, memleketimizin durumunu tartışmada enteresan noktalara temas ediyor.

Almanlar son harbin ızdıraplarını da çektikten sonra aşırı maddiyatçı, direkt ve korrekt olmuşlar, her şeyi önce kendi menfaat zaviyelerinden tetkik ediyorlar; bir tüccarın düsturu ile satın almaktan çok satmayı tercih ediyorlar ama bu düsturla bizim de örnek alacağımız neticelere ulaşmış bulunuyorlar. Her gün başıma ağrı verecek kadar beni düşündüren iktisadi durumumuzda galiba bize de aynı düsturu aşırı bir anlayışla tatbik etmek düşüyor. İngilterenin harbin bitimini takip eden 8 senede yaptıklarını bizim de şimdi realize etmeği kararlaştırmamız akıllıca görünüyor. Fiatları dondurmamız, zaruri ihtiyaç maddelerini vesika ile vatandaşlara tevzi ederek geçim zorluğunu hiç olmaza olduğu noktada tutmamız ve dışardaki borçları ödiyerek, paramıza kıymet ve istikrar temin ederek, dünya devletleri nezdinde hiç kalmıyan prestijimizi yeniden kazanmağa çalışmamız lâzım.

Konuştüğüm Alman münevverleri arkasını sağlam bir iktisadiyata dayanıyan ordunun, hattâ Türk Ordusu da olsa fazla mâna ifade edemeyeceğini söyleyecek kadar ileri gidebiliyorlar. Yani askeri itibarımız da suya henüz atılmış şeker durumunda. "Acaba Rusya davayı kazanıyor mu?" diye bir sual insanın asabını bozuyor. Maksadımız nüfusu 25 milyona varan bir Orta Şark kalesi olarak şerefle yaşamaksa bu iktisadi hercimerç durmalı, durdurulmalıdır.

"Hakkın vâdettiği günler doğacaktır!" ama bunu yalnız Allahtan beklemek zaten boğulmakta olduğumuz şark mistizmi içindeki uyusukluğa razı olmaktır. Nirvana bize gelmez, biz Nirvanaya gitmeliyiz ve Türkiyenin bugünkü Nirvanası akıllıca sevk ve idare edilen iktisadiyatın maddî ve mânevî refah ve şeref veren havası olmalıdır.

Sizler gibi beni de yazılır ve hislerden ziyade netice ifade eden rakkamlar âlâkadar ettiği için fazla yazmıyorum. "Eğer düşündüklerimizi ölçebiliyor ve rakkamlarla ifade edebiliyorsanız, mevzuunuz hakkında bir şeyler biliyorsunuz!" diyen İngiliz âlimine hürmet ediyorum.

Hürmetlerimle.

Suat Göksaltık
Brenner höhe (Almanya)

Köy Meseleleri

Forum yazı kuruluna,

Forumu okurken, her sayıda bu genç ve Aydın yazarların, bu memleketin baş meselesi ve mefküre kaynağı olması gereken, köy ve köycülük konusuna başlamalarını umuyor, sayfeleri karıştırıyorum.

İtiraf edeyim ki bu boşluğun dolmadığını görmekte hayal sukutuna uğruyorum. Nihayet bunu hatırlatmayı düşündüm. Bununla Forumun sütunlarında köy ve Köycülük meselelerinin yer aldığını görürsem bahtiyarlık duyacağım.

Forum'un cesur, idealli, bilgili ve vatanperver olduklarında şüphe ettirmeyen yazı ailesi, acaba köy ve köycülüğün sırası gelmediğine mi kanidir? Yoksa ilmi metotlarla bu konulara girme cesaretini henüz kendisinde bulamamakta mıdır?

Bu memleketin öz çocuğu olan ve yurd dışındaki tahsil ve görgülerile tamamlanmışları hissinen veren bu kıymetli allenin, kendi öz meselesi ve derdi ile yakından ilgilenmesi için zaman çoktan gelip çatmıştır kanaatındayım.

Vakia umumî konular arasında köy ve köycülük meselelerine el konulmuyor denemez. Fakat Yurdumuzdaki içtimai durum göz önünde tutularak objektif ve ilmi esaslarla bu dava ve meseleye el atılmadığı da aşikârdır.

Bu yazıyla Forumun sayın yazı ailesini ve okurlarını köy'e götürmeye teşebbüs ediyorum. Giderlerse yurd hizmetinde en kutsal adımı attıklarına inanacaklarına şüphem yoktur.

İzmir, Avukat Yalçın Dağlar

1955 de Şiir Kitapları

Forum Yazı Kuruluna,

Derginizin, biri 32, diğeri 41. sayısında olmak üzere Attilâ İlhan ve şiiri hakkında iki yazı okudum.

İlk yazıda Sayın Fikret Ariel "bir ülküyü gönül vermiş iki türlü aydın sanatçı biliyorum" diye söze başlıyordu. Ariel'e göre bu aydın sanatçılardan birincisi "fikri ile zikri" birbirine uyar, "yaptıkları söyledikleri ile çelişmez: Yaşayışı düşüncelerini tamamlar.." Yazar gu tip sanatçı hakkında ber de zorunlu netice çıkarılmış: "Kötümserliğe kapılmadığı gibi, umutsuzluğa da düşmez, iyimserdir." Ariel'in ikinci çeşit ülkücü sanatçısı ise "fikri zikrine uymayan" kişidir. Bu tip hakkında da yine zorunlu bir netice: "Korkaktır, kararsızdır, umutsuzdur. Çok kere kötümserdir. Sanatında toplumsal gerçeklerden ve onların gözülmesinden kaçar.." Yazar "bu tip yarı aydına güzel bir örnek olarak" şair Attilâ İlhan'ı seçmiş; "Toplumun orta katına bağlı her sözde ülkücü gibi Attilâ İlhan'ın da sözünün özüne uymadığını" söylüyor. Şairin yazdığı yazılarda Atatürkçü ilkelere dayanan bir sanat anlayışına sahip olduğu, sosyal realizmin (Sisler Bulvarı) ve (Yağmur Kaçağı) adlı şiir kitaplarını okuduktan sonra hayal kırıklığına uğradım, şaşırıp kaldım diyor Ariel.

Gerçekten, her okuyucu bir yazarın öncülüğünü ve savunmasını yaptığı halde fikri ile zikrinin birbirine uymasını bekleyebilir. Özünün sözüne uymasını isteyebilir. Bilfarz muayyen bir görüşü benimsemiş olan bir ilim adamının aksi kanaati savunduğu bir eser neşretmesi okuyucuyu şaşırır. Ama bu, ilimde böyledir. Sanat alanında ise iş değişir. Sanatta kesin kaideler, değişmez kanunlar aramak beyhudedir. Milliyetçi bir şairin her eserinde ille de milliyetçiliği bağırması gerekmez. Böyle mutlak bir kaide yoktur. Çünkü sanat eseri sadece fikir mashulü değildir. Hatta, içinde sanat unsurlarına yer vermeyen, sadece bir fikri kuru kuruya yayan bir eser sanattan yoksun sayılır. Bir düşünür çevresindeki sosyal şartları ve problemleri aksettiren sanat yapmasına ihtiyacı yoktur, inandıklarını pozitif ilmin süzgecinden geçirmesi yeter. Diğer yanda sanatçı, eserinde, bir tez savunacak olsa dahi sanat heyecanını da aynı zamanda duyurması gerekir. Bu böyle olunca bir sanatçının şahsi görüşleriyle mücerret olarak sanatı birbirinden ayırılarak mütalâa olunmak icap eder. Bu, belki de sadece sanatçıya tanınan bir hareket serbestisidir. Bu itibarla sanatçının özel fikirlerini ayrı, sanatını ayrı düşünmek zorundayız.

Sayın Ariel, Attilâ İlhan ve şairlerini incelerken bu tefriki gözetmiş olmadığı gibi bu şairin eserlerine de ne derece nüfuz ettiği, üzerinde durulacak konudur. Ariel yazısında ikinci çeşit ülkücü sanatçının korkak, kararsız, umutsuz, kötümser olduğuna işaret ettikten sonra bu tipe örnek gösterdiği Attilâ İlhan'ın şiirlerinden bazı misaller almış:

"elimden tut yoksa düşeceğim

yağmur beni götüreceksin yoksa beni" mısralarını şairin elinden tutulması ve kurtarılması gereken bir sanatçı oluşuna, *"ben ki cehennemde allah gibi yalnızım"* mısramı yalnızlığına,

"küfür gibi huzursuzdum"

"sisler bulvarında öleceğim"

mısramı huzursuzluğuna delil olarak ilerleri sürmüştü.

mısraı ile de şairin kendi kendini yitirdiğini ve nihayet intihara karar verdiğini göstermeğe çalışmış. Korkarız ki - bahusus Forum okuyucuları için - Attilâ İlhan'ın şiirlerinin şurasından burasından seçilen bu mısralar, şiirlerin bütün hakkında bir yargıya yeter kanıt teşkil edecek mahiyette değildirler. Şiirlerin tamamı okunduğu takdirde, verdiğimiz ilk iki mısraın ultra-sensitiv bir şairin kendine has deyişi, ikinci örneğin yalnızlık hakkında yapılmış şairane bir teşbih, üçüncüsünün halk ağzı ile ifade edilmiş bir huzursuzluk hali olduğu kabul edilebilir. Şu bir kaç mısra aczi yalnızlığı huzursuzluğu belirtse bile bunlar basamak yapılarak şairin fikir bakımından perişan olduğu neticesine varılamaz sanırım. Bu, sevinç gözyaşları döken bir kimseye uzaktan bakarak ağladığına hükmetmek nev'inden bir hata olur. Bilhassa, sanatında toplumsal gerçeklerin çözümlenmesinden kaçan bir sanatçının yarım aydın telâkki olunmaması pek peşin verilmiş bir yargı olmalı. Batıdan ünlü bir yazarı misal olarak alalım: John Steinbeck. Şimdi, İn Dubious Battle'da bir takım sosyal problemleri teşrih ettiği halde çözümedi diye Steinbeck'e yarım aydın mı diyeceğiz? Veya East of Eden'de önce yazmış olduğu romanlardaki teze temas etmediği için Steinbeck'i kararsız bir yazar mı addedeceğiz? Buna benzer bir diğer misal Amerikalı şair Archibald Mac Leish hakkında verilebilir.

Attilâ İlhan olgunluk devresini tamamlamış birkaç sanatçı telâkki olunmayabilir. Fakat onun hakkında yukarıdaki değişmez hükümlere varma için henüz erken. Örneklerin alındığı *Sisler Bulvarı*'ndan "Mustafa Kemal", "Bursadan Yaylım Ateş" gibi şiirler okunacak olursa belki bir gün şairin Sayın Ariel'i de tatmin edecek şiirler yazacağı ümitle beklenebilir.

Attilâ İlhan hakkındaki ikinci ya-

zıy Sayın AND yazmış. Yazarın eleştirisine başlarken ifade ettiği şu sözlere aynen iştirak ediyoruz: "...bu yılın (bir) şiir kitabı hakkında kısa çıkmazlar. Gerçi böyle toptan bir tutum (eserin) hakkını yemek olursa da..." Söz konusu edilen kitap Yağmur Kaçağı'dır. Sayın AND'ın söylediği gibi "kısa çıkmalar" kitap hakkında gerçekten yeterli bilgi sağlamıyor. Biz bir iki çıkma üzerinde duralım:

Birincisi, AND "bonaparte sokağını ben bilmem siz hiç bilmezsiniz" mısraını alarak - sadece bu bir tek mısraı - şairin dekoruna, şiir dünyasına yabancı kaldığını, onunla kaynaşmadığını söylüyor. Bu, Sayın AND'ın bileceği bir iş. Sözümlerimiz yok.

Diğer yanda, eleştirici, imajlarının çoğunu bayat, söz dizimini Türkçeye yabancı, yer yer başvurduğu animation'una tadı tuzu kalmamış bulduğu, noktalamasını yadırgadığı, dilinden irkildiği Attilâ İlhan'dan "kişiliği olan ve kendisine benzeyen bir şair" diye bahsediyor.

Sayın AND'ın yazısını okuduktan sonra düşündük: Sakın, Attilâ İlhan'ın kişiliğini, kendi kendisine benzerliğini bu deyiş ve duyuş tarzı teşkil etmesin? Şayet böyle değilse bunun, kısa çıkmalar ile bitirilemeyeceğine bir de kani olduk.

Saygılarımla,
N. AKIMAN

Okurlardan Rica

Görüldüğü gibi, Okurların Forumu kısmı için gelen yazılar son zamanlarda çok artmıştır. Bütün mektupların hakkını verebilmek, için okurlarımızın yazılarını imkân olduğu kadar kısa tutmaları, 700 kelimeyi geçirmemelerini tekrar rica ederiz. Aksi takdirde gelen yazıların yarısını dahi koyamamak zorunda kalmamız ihtimali vardır.

delili sayılabilir.

Dış ticaretin hemen hemen işlemez hale gelmesi yüzünden iç pazarda en lüzumlu istihşâl ve istihlâk maddelerinin bulunamamasına; karaborsada doların resmi râyicinin üç dört misline alınıp satılmasıyla bütün müşahhaslaşan enflasyonun süratle gelişmesine ve Birleşik Amerika dahi dahil olmak üzere ecnebi kreditorleri daha fazla kredi vermekten ürkün büyük ölçüde harici borçlanmaya karşı, şimdiki kadar olduğu gibi, yabancı satıcılar ve alacaklıların sırtından geçinmek usûllerinin artık kâfi gelmeyeceği meydandadır.

Devlet Reisi tarafından yine Hükümeti kurmaya memur edilen Menderes için, yeni bir kabine ile dahi, dış âlemin kaybedilmiş olan güvenini ve Türkiye'nin itibarını tekrar kazanmak zor olacaktır. Zira hatalı ekonomik politikanın kendi şahsi politikası

Ne Diyorlar

Hasta Adam

Menderes Hükümeti birdenbire ekonomik krizin kurbanı olmuştur. Demokratların, yani bizzat hükümet partisinin zoru ile çekilen İktisat Vekilinin harekete geçirdiği bir topyekün istifa hâdisesi ile karşı karşıyayız. Bu hâdise, Türkiye'nin içinde kıvrandığı ağır ekonomik "kramp"ın, Hükümetin kendini haklı göstermek için mü-

temadiyen temin ettiği gibi bir "boy atma krizi"nden ibaret olmadığını, bilâkis iç politika mülâhazalarile memleketin mali imkânlarının çok üstüne çıkan ziraat ve sanayi sahalarındaki muazzam yatırımlarla beliren hatalı ekonomik sevkü idarenin mukadder neticesi olduğunun artık iktidar saflarında dahi anlaşılmiş bulunmasının bir

olduğunu hariçtekiler herhalde pek çabuk unutmuyacaklardır.

Düsseldorf'ta münteşir "Handelsblatt" gazetesinin 12 Aralık 1955 sayısında çıkan yazı:

Sovyet Rusyada Muhalefet ve Mukavemet

(Geçen sayıdan devam)

Kamplardaki aydınlar "elite"nin yüksek tahsil görmüş 300.000 kişiden ibaret olduğu tahmin edilmektedir. Bu iteri gelenler zümresi, Batının, kıymetini ancak güçlülükle idrak edebileceği, bir mukavemet potansiyeli teşkil etmektedir. Bu grup yüksek bir kültür seviyesine sahiptir. İçine, 1936 - 38 senelerinin kanlı tenkil hareketlerinden arta kalanlardan tutun da, "hükümeti devirmek isteyen" ve Leningrad'ın bir yüksek okuluna mensup olan 17 yaşlarındaki Konsomol'lara kadar muhtelif gruplar girmektedir. Bütün bu şahıslar için esir kampı bir "Mukavemet Üniversitesi" dir. Maksatları işten el çekmek değildir. Bilâkis bunlar şahsî bilgilerini genişletmeyi hiçbir zaman bırakmamışlardır. Fikir ve aksiyonun bütün sahalarında birbirlerine tecrübelerini nakletmekte ve bunlardan da gayet sıhhatli siyasî ve sosyal neticeler çıkarmaktadırlar.

Bu aydınlar zümresi, bu hakikî enternasyonal (Komünist kontrolü altındaki memleketlerin ekseriyetine mensup esirler bu zümrenin safları arasında yer almaktadır), tetkiklerini yalnız Sovyet Birliğinin problemlerine hasretmemektedirler. Batının bütün siyasî, sosyal ve ilmî meseleleri büyük bir şevkle üstüne eğildiği meseleler arasındadır. İtalyan işçilerinin durumu, Fransada komünizmin ideolojik, politik ve sosyal temelleri, Cenubî Afrikadaki zencilerin statüsü... kısaca, esirler aralarında envai problemleri müzakere etmektedirler. Demir perdenin bu tarafında bu aydınlar grubunun beynelmilel problemler hakkındaki derin bilgileri ve hürriyet uğrunda fedakârca savaşıma azimleriyle yarışabilecek bir teşekkül mevcut değildir.

Hürriyet kuvvetleriyle komünistlerin arasındaki münasebetlere gelince, Sovyet muhalefet aydınlarının telâkkileri şöyle özetlenebilir:

1. Sovyet politikasının gayesi - ki Stalinin ölümü buna zerre kadar tesir etmemiştir - hâlâ serbestçe dünyanın komünizme tabi kılınması merkezindedir. Bunda kullanılan başlıca vasıta, önceliklerin tesbiti yoluyla ve mütemadî bir gayret sayesinde kurulan muazzam silâh stokudur.

2. Beraberce yaşama ve "yumuşaklık" politikası rejimin sağlamaştırılmasını temin etmek için zarurî olan arayış sağlayacak taktik manevralardan ibaretir. Böylece Doğu blokunun sınaî ve askerî üstünlüğü sağlanacaktır. Bu üstün-

lük temin edilince beraber yaşamının yerini yeni bir devre, taarruzî bir devre alacaktır.

3. Batının yardımı olmadan, Sovyet Rusyanın iç muhalefeti Komünizm'i deviremez.

4. Zaman Doğu için çalışmaktadır. Uzun vadeli olarak silâhlanma yarışında Batının totaliter bir sisteme galip gelmesine en küçük bir ihtimal yoktur.

5. Yakın bir istikbalde, atom silâhları, komünist sızmalarına veya taarruzlarına karşı hiç bir müdafa imkânı temin edemeyeceklerdir.

6. Batının Komünizm'e karşı taarruzî mahiyette bir politika geliştirmesi ve bu politikayı şu esaslara istinad ettirmesi elzemdir:

a) Hür dünya memleketlerinin sosyal ve politik muvazenesinin temini, müstemlekecilik ve ırk ayırmaları gibi komünizmin kuvvetini aldığı durumların ortadan kaldırılması,

b) Programları Batının görüşlerine tamamiyle muvafık olmasa dahi, demir perde gerisinde hürriyet için savaşan kuvvetlerin programının desteklenmesi

Stalinin ölümü zamanında, Sovyet Birliği, iç plânda çökmeye yakın bir vaziyet arz ediyordu. İçindeki milletler serbest dünyanın bir siyasî taarruzunun getireceği yardımı bekliyorlardı. Fakat Batı hükümetleri kararsızlık içinde bocaladılar ve böylece büyük bir tarihî fırsat kaçırdılar.

Bu birkaç ay zarfında Batıdan gelen yegâne ışık Doğu Berlinde 17 Haziranda vuku bulan ayaklanma olmuştur. Bu kıvılcım Vorkuta Grevinin alevini meydana getirmiştir.

Almanyadaki ayaklanma, Vorkuta kampına ve sonradan tesbit edildiği üzere diğer birçok kamplara, Sovyet Rusyada uzun zaman unutulmuş bir davranışın imkânlarını hatırlatmış, grev hareketini ortaya atmıştı. Vorkuta, Batıdan da daha çabuk Alman işçisinin hareketinden neticeler çıkarabilmiş ve hiç tereddü tetmeden harekete geçmişti. Birkaç günlük düşünce ve metodik hazırlama safhasından sonra mukavemet grupları pratik teşkilatlanmaya ve nihayet grevin tatbikine başlamışlardı. Bu grev on iki bin kişi ihtiva eden beş kampa sirayet etmiş ve iki hafta kadar bir müddetle en ağır şartlar altında inkişaf etmiştir. Stalin-sonrası Rusyasında meydana gelen ilk kütle hareketi olan bu hayret ve ümit verici hadise 1953 senesi Temmuz ayının nihayetine doğru başladı. Sovyet Birliği vatandaşı olan grevcilerin ekserisinin grev hakkındaki bilgileri sırf teorik mahiyette idi: bu gibi bilgileri Bolşevik partisi tarihinden öğrenmişlerdi. Grevciler tecrübesizliklerinden dolayı kaçınılması zor bazı hatalara düşmüşler fakat diğer taraftan orijinal bir grev tekniği de yaratabilmişlerdir.

Sovyet hükümeti 1953 senesi yazındaki durumun vehametini kesin bir şekilde idrak ettiğinden gösterdiği aksüla-

mel bir hayli mülayim olmuştur. Diğer taraftan Kremlin bir iç patlama arzu etmiyordu. Hükümet Vorkuta'ya Nüremberg davasından beri tanınmış bir sima olan Savcı Rudenko idaresinde bir tahkikat hey'eti yolladı. Grevin nihai neticesi, esirlerin tabi oldukları rejimin ciddi bir islahı olmuştur. Tabii bu islahat temreküz kampı çerçevesi içinde kalıyordu.

Dört kampta grevin neticesi bilinen veya şüphelenilen önderlerin cezaî maden ocaklarına gönderilmeleriyle neticelendi. 29 No. lu maden ocağında ise grev, birkaç yüz kişinin telef olduğu bir katliamla sona erdi.

Sonradan Leningrad'dan alınan malûmata göre, Vorkuta Grevi ve 17 Haziran ayaklanması bu şehirde fevkalâde kuvvetli akislere sebebiyet vermiştir. Aralarındaki esas benzerliklere rağmen 17 Haziran grevi ile Vorkuta grevi birbirlerinden mühim noktalarda ayrılmaktadır. Vorkuta grevi siyasî bakımdan 17 Haziran greviden çok daha olgundu. Hazırlıkları siyasî bir idare unsuru tarafından ikmal edilip, başlangıçtan itibaren büyük taleplerde bulunmaktan imtina edilmiş ve tek bir kamp hariç, grev evvelden tesbit edilen bir çerçeve içinde ve telefatsız cereyan etmiştir. Vorkutanın misali, komünist rejime karşı umumî grev'i kendine hedef tayin etmiş Batı tarafından temin edilen şuurlu ve ağırbaşlı bir idarenin 17 Haziran ayaklanmasında elde etmiş olabileceği neticeleri ölçmemizi mümkün kılmaktadır.

İktisaden az Gelişmiş Memleketlerde Malî Politika

Yazan: John H. ADLER

İktisaden az gelişmiş bir memleketteki para politikası ve maliye politikası meseleleri münakaşa edilirken, bunların yegâne gayesinin, sosyal sermaye teşekkülünün hızlandırılması ve dış ekonomilerin inkişafına yardım eden hususi faaliyetlerin teşvik edilmesi için yatırım masraflarının yeniden tanzimi, olduğu şeklinde bir intiba edinilebilir korkusuyla şunu bilassa belirtmek isterim ki böyle bir netice ancak yatırıma hasredilebilecek bütün kaynakların yekûnu sabit olarak kabul edildiği takdirde ortaya çıkar. Şimdi bu tahdidi faraziyeyi biraz gevşetebiliriz. Eğer safî yatırım nisbetinin sifirdan fazla olduğu bir ekonomide yatırım artışının yekûn istihsal miktarına net bir ilâve yaptığı anlaşılabilir olursa böyle hareket etmek kolaydır. Bundan, net yatırım pazitif bir değere sahip olduğu takdirde net ilâve hasılanın bir miktarının tasarruf edilebileceği neticesi çıkar, şu şartla ki yatırım artışından meydana gelen net ilâve hasıla nüfus artışı nispetini aşsın. Harp sonrası devresinin tecrübesi veya

sağlam bir kaynak olarak, elimizde bulunan mahdut istatistik malûmat, hemen bütün memleketlerde net millî hasılanın artış nispetinin nüfustaki artış nispetini aştığını göstermektedir. Fakat buna bakılarak hususî *ex ante* tasarruf meylinin, pozitif bir değer taşıdığı veya hatta cari ortalama *ex post* tasarruf meylinin daha büyük olduğu neticesine varılmaz. Ancak, ya iradi olarak veya iyi bir maliye politikası veya para politikasına müteallik tedbirlerin tatbiki ile, yekûn hasıladaki net artışın belli bir kısmının tasarruf edilebileceği anlaşılır. Bu pek açık bir şeyin pek te iyi olmayan bir ifade şeklidir. Mali sistemin, yıllık ilâve hasılanın ne kadarının istihlâk standardının yükseltilmesine ne kadarının sermaye terakümüne ayrılacağı hususundaki sosyal kararın teşekkülü üzerinde tesiri vardır.

Eğer sermaye terakümü nispeti tatminkâr bulunmuyorsa, - ki az gelişmiş memleketlerle ilgili durumlarda bu bir *ex hipotesi* dir - bu nispeti arttırmanın yegâne yolu (dış istikraz ve yardımlar müstesna) net ilâve hasılanın evvelkine nazaran daha büyük bir kısmını yatırıma hasretmektir.

Bence, son zamanlarda yapılmakta olan büyük miktarda kalkınma masraflarına rağmen, bir çok az gelişmiş memleketlerin daha tatminkâr bir gelişme seviyesine ulaşamamalarının en esaslı izahı, mali sistemin bu fonksiyonunu unutmmuş olmasıdır. Bir dereceye kadar, ve bazı memleketlerde, sermaye terakümündeki artışlar, nüfusun artış nisbetindeki yükselmeler yüzünden ehemmiyetlerini kaybetmişlerdir. Diğer bazı memleketlerde ise - daha kötü bir hal olarak - gelirin tevzi şeklinde bir iyileşme olmaksızın sadece fert başına istihlâk seviyesinde meydana gelen artışlar hasıladaki artışları yutmuştur. Yatırım faaliyetlerinden meydana gelen ve gelir akımından ayrılarak, yatırımlarda bir ilâve şeklinde tekrar ekonomiye aktırılacak olan net ilâvenin yekûn nisbeti tabii olarak sınırlıdır ve hasılaya yapılan ilâvelerin pek mütevazî bir nispetinden fazlasının yatırım akımına ilâvesini beklemek de boştur. Fakat yatırım ırmağına yapılacak en ufak yıllık ilâvelerin bile ehemmiyeti küçümsenmemelidir. Eğer yüksek bir marjinal tasarruf meyli elde edilebilirse, bu miktarın kısa bir devrede sermaye terakümünde ne kadar ehemmiyetli artışlara sebep olacağı bir mürekkep faiz cetvelinde gösterilebilir. Rakamlı bir misal bu meseleyi izah edebilir. Lâtin Amerika memleketlerinin pek çoğunda net sermaye terakümünün cari nispeti %12 yi aşar. Çok kusurlu olmakla beraber eldeki malûmattan, bu yatırım akımının sebep olduğu ilâve net hasılanın yatırımın %30 u mikdarında olduğu hesaplanabilir. Buna göre yekûn hasıladaki yıllık artış takriben net millî hasılanın yüzde dördü kadardır. Eğer nüfusteki artış yüzde iki ise fert başına dü-

şen hasıladaki da takriben yüzde ikilik bir artış var demektir. Net ilâve hasılaya ait marjinal tasarruf meyli. 12 nin ortalama meyline eşitse, sermaye terakümü nispeti değişmez. Fakat mesele, eğer, ilâve hasılanın hem hususî sektör hem de devlet sektörü tarafından yüzde 12 si yerine yüzde 25 inin yatırıma verildiğini farzederseniz görülüyor ki millî hasılanın yatırıma ayrılabilen kısmı beş senede yüzde 13,2 ye, on senede 14,3 e ve yirmi senede 16,3 e yükselir. (Burada şunu belirtmek icap eder ki, sermaye terakümü nispeti düşük, veya her hangi bir sebeple - yatırım net ilâve hasılası küçük, veya marjinal tasarruf meyli ortalama meyle eşit veya ondan biraz yüksek olan memleketlerde veya bu şartların birden fazlasının hüküm sürdüğü memleketlerde, artan yatırım nispetlerinin dinamik projesini başlatabilmek için dış yardım veya istikraz lüzumlu hale gelir.) Bu rakamlı misalde çabuk mahsul veren projeler yerine yavaş mahsul verenlerin ikamesi yüzünden net ilâve hasıla ile yatırım arasındaki nispette meydana gelecek geçici azalmalar ihmal edilmiştir. Mafî heğer dış ekonomiler hakkında daha önce söylediklerim doğru ise, uzun devrede dış ekonomilerin faaliyetlerinin neticesi olarak net ilâve hasıla ile yatırım arasındaki nispette meydana gelen yükselmeler ile bu ihmal, hatta fazlası ile, telâfi edilir.

Bu nokta ile ilgili mali meseleler oldukça açıktır. Yüksek bir tasarruf temayülünün lüzumunu belirtmek ve sonra da bunun kendi kendine olmasını beklemek boştur. Tasarruflarda arzu edilen artışın temin etmek ve bu artışın en fazla ihtiyaç olan kanallara akıtılabilmek için devletin, vergileme yoluyla ilâve hasılının istihlâke gitmesini önlemesi ve ilâve geliri gelişme masraflarında kullanılması esas olarak ortaya çıkmaktadır. Burada belirtilmesi icap eden nokta bunun sadece cari istihlâk standardının idamesi manasına gelmediği, aynı zamanda bunun geliştirilmesini de ifade ettiğidir. Ancak geliştirmenin hududu, eğer marjinal yatırım nispeti ortalama yatırım nispetine eşit olsa idi cari olacak miktardan daha aşağı bir seviyededir. Fakat yukarıdaki fikir aynı zamanda, ekonominin ilâve hasılasını bölüşen bütün müstehlik guruplarının istihlâkinin azaltılması lâzım geldiğini de ifade eder. Meselâ, eğer ilâve gelirin büyük bir kısmının alçak gelirli sınıflar tarafından alkollü içkilerin veya bazı ithal mallarının mübayaasında kullanıldığını bilirse, ilâve istihlâki, istihlâk vergileri veya gümrük vergileri vasıtasıyla en müessir şekilde kısabiliriz. Söylemeye lüzum bile yoktur ki, eşitlik şartları ve tediye muvazenesindeki müspet tesirleri bakımından yüksek gelirli sınıfların çok lüzumlu olmayan istihlâkleri alçak gelirli sınıflarinkinden çok daha fazla kısılmalıdır. Fakat madem ki, alçak gelirli sınıfların marjinal istihlâk meyli en fazladır, yüksek ge-

lirli sınıfların istihlâkları üzerinde tesir edecek vergiler mecmu marjinal tasarrufu arttırmak bakımından kifayetsizdir.

Müessesevi bakımdan, kalkınma maksatları için ilâve devlet gelirlerinin hususî yatırıma veya kalkınma fonlarına tahsisini temin lüzumlu olabilir. Son yıllarda devlet gelirlerinde bir artış meydana geldiğinde, bir çok az gelişmiş memleketlerin mali operasyonlarının uğraşmak zorunda kaldığı en mühim güçlüklerden biri bu ilâve gelirlerin hiç hayati ehemmiyeti olmayan veya az ehemmiyeti olan devlet masrafları tarafından yutulmasıdır. Netice, kısılan hususî istihlâkin, bazen adalet bakımından daha kötü bir dağılışa sebep olacak tarzda, devlet hizmetlerinin artması şeklinde harcanması olmaktadır. Ancak "müreffeh" bir amme hazinesinin yapabileceği şeylerin yapılmasını önlemek için ilâve amme gelirlerinin tefriki ve kalkınma masraflarına tahsisi lâzımdır. Bu tefrik, az gelişmiş memleketler için, gelişmiş ekonomilerden daha mühim olan, bütçe birliği prensibinin mutlaka çiğnenmesi manasına gelmez. Eğer mali otoritelerin tasarrufunda olan yatırım fonları muayyen bir derecede serbestlikle bazı spesifik kalkınma projelerine sıkı sıkıya bağlanmaksızın kullanılabiliriyorsa hem bütçe birliği prensibine riayet edilebilir, hem de aynı zamanda devlet fonlarının harcanma şekilleri inkişaf ettirilebilir.

Yaptığım mali tavsiyelerin bir çok memleketlerde politik güçlüklerle sebep olacağını farkındayım, çünkü bu tavsiyelerde hükümetlerin kısa devrede istihlâk seviyesini arttırarak halkın sevgisini kazanma imkânları sınırlandırılmaktadır. Fakat yatırım nispetini mi yoksa kısa devrede istihlâki mi arttıralım diye bir mesele ile mutlaka karşılaşılır.

Bununla ilgili olarak gelirin tevzii hakkında ve ona bağlı olarak da ekonomik gelişmenin nispeti ile ilgili bir mesele ortaya çıkar. Burada iki şey dikkati çeker. Birincisi, bir çok incelemelerde gelirin, mali sistemin neticesi olarak para veya amme hizmetleri şeklinde, yeneden tevzii meselesinin ihmal edilmesidir. Verginin inkişafı mali sistem vesitasıyla yeniden tevziin sadece bir tek vechesidir. Ve bu, çeşitli gelir guruplarının devlet masraflarından ne derecede istifade ettikleri bilinmedikçe yanlış intiba verebilir. Amme masraflarının hastahaneler, sağlık teşkilâtları, teknik yetiştirme v.s. şeklindeki misalleri, yapılması arzu edilen kalkınma masrafları ile, az gelirli sınıfların en büyük istifadeyi elde ettikleri masraflar arasında sistematik bir fark olmadığını gösterir. Çoğu aynı olmamakla beraber bu menfaatler, nasıl vergiler istihlâk edilebilir gelirden bir indirim ifade ediyorsa, hakiki gelire bir ilâveyi ifade eder.

İkinci olarak, iktisadi kalkınmanın hızlandırılmasının ana şartlarından biri-

dir diye üzerinde ısrarla durulan, sosyal sermayenin yaratılması, bana göre, bir çok az gelişmiş memleketlerde cari olan bariz gelir eşitsizliğini kaldırma gayesi ile, sermaye terakümü nispetini arttırma gayesi arasındaki çıkmazı ortadan kaldırır. Esas itibariyle hususi yatırım kararlarına dayanan bir gelişme programı zaruret icabı, müteşebbis sınıfın gelirleri üzerine zıt tesir yapmayan ve böylece gelir eşitsizliğini idame etti-

ren bir vergi stürüktürüne dayanmak zorundadır. Halbuki, esas itibariyle devlete dayanan bir kalkınma politikası, yatırımın miktar ve kompozisyonunu istediği hale getirebilmek için, mecmu yatırımı tehlikeye sokmaksızın yüksek gelirlili guruplar üzerindeki vergi yükünü arttırabilir. Çünkü müteşebbis sınıf hiç olmazsa, gelirleri ile mütenasip olarak, karayolları, ulaştırma tesisleri, ve inkişaf ettirilmiş limanlar gi-

bi sosyal yatırımlardan fayda temin edeceklerdir. Bu sosyal sermaye tesisleri, kâr temin edebilir yatırım fırsatları sahasını genişletir ve böylelikle müteşebbislere ağır vergi yükünü karşılamaları imkânını temin eder.

American Economic Review

May 1952

sayfa 596-600

A. K.

Kültür ve Sanat

Türkiyede Aydınlar II

AND

*Meselâ muhaliflerinki
Meselâ muvafıklarinki
Dergi çıkaranlarınki, şiir yazarlarınki...*

*Hangimiz bir çağda
Bu dünyayı beğendik?
Hangimiz düzenlemek istemedik ki...*

(Babalar ile Çocuklar — Necati Cumalı)

Forum'un geçen sayısında Türk Aydınlarının çatışma, kaynaşma alanları arasında Üniversiteyi ve durgunluğunu, ve bazı aydın faaliyetlerindeki boşlukları dolduran aydınların çatışmasını göstermeye çalışmıştık. Bu yazımızda da bu çatışmanın başka yüzlerini ele alıyoruz.

Yasaklar ve Akımlar

Türkiye'de aydın faaliyetleri bir yanda sert yasalar öte yanda hoş görülmüğü olmayan bir kamu oyu ile çepeçevre sınırlanmıştır. Kalıplaşmış, belirli bir milliyetçilik anlayışına bağlı orta bir yolu kabul etmek aydın için zorunlu bir şarttır. İster sağ, ister sol akımlar için olsun, aşırı bir kimilti, bir sapma, karşısında sert bir tepki bulur. Tepki ya doğrudan doğruya hükümet çevrelerinden, ya da hükümetin desteklemesi ile gençlik birliklerinden, ve basından gelir; bazen de her ikisi bir arada olur. Nitekim herkesin iyi bildiği İrkçılık-Turancılık hareketinde hükümetin yanı sıra gene onun dürtmesi ile bütün Türk Basını tek parça bir hasım durum takınıyordu. Herde Türkiye'deki akımların bir tarihini yazacak olan için gerek "İrkçılık-Turancılık" adlı derleme, gerek Hasan Ali Yücel'in "Davalar ve Neticeleri" adlı kitabı çok canlı bir vesika değeri taşıyor.

Türkiye'de aydın için yasaklar listesi çok uzun bir listedir. Tabu'lardan bunaldığını, soluk alamadığını sanan ay-

dınlar hallerine küsüp, kabuklarına çekilmişler. Tek, tük aydınları herşeye rağmen, yüreklilikle doğru bildikleri yolda tenkitlerine devam eder buluyoruz. Bunlar içinde hele bir tanesi, Çetin Altan, alaycı, iğneleyici uslubu ile her türlü durumda, günlük gazetelerde zehir gibi tenkitler yazıyor. Ancak Çetin Altan'ın davranışlarında birbirine taban tabana ters bir durum vardır. Bir yanda ahlâk değerleri uğraşır, toplumsal tenkitler yazarken, öte yanda kişilerin özel hayatlarını ele alan, onları toplum içinde zedeleyecek, ahlâkla kolayca bağdaşmayacak bir tutumu vardır. Karamsar, yer yer hiç bi rdeğere inanmadığı sanısını uyandırması onun olumlu yanını yıkmakta, okuyucusunun kendisine güvenini sarsmaktadır. Tutum bakımından Çetin Altan'a yaklaşan, canlı bir aydınlar kümesi olarak genç karikatürüçüleri de saymak gerekir. Siyasal, toplumsal hayatımızın çizgileriyle hemen hergün tenkidini yapan ve sık sık yeni biçimlerle ortaya çıkıp taptaze bir mizah anlayışı getiren bu kümenin, aydınlar düzleminde önemli bir yeri ve görevi vardır. Onların dışında aydın faaliyetleri, doğrudan siyasal alana yönelmek yerine sanat ve edebiyat tartışmalarını arkasında kapalı olarak yapıyor. İrili ufaklı dergilerde sonu gelmeyen bu tartışmalar sol-sağ tartışmasının değişik görünüşleridir. "Toplum için sanat", "güdümlü", "toplumsal gereklilik" gibi deyimlerin anlamları ancak bu tartışmaları iyice izleyenlerce anlaşılabilir, yeni bir söz-lük meydana gelmektedir. Bu tartışmalar öylesine kapalı bir anlam taşır ki örneğin "toplum için sanat" tezi savunucularının gösterdiği biçimde benimsemiş olsa bile, bunun hangi yolda, hangi dava uğruna olacağını kestirecek kesin bir tutamak bulmak pek kolay değildir. Güçlü bir sansür duygusu her-

şeyi örtmekte, anlamları belirsizleştirmektedir.

Aydınlar ve onların fikirlerini ulaştırıran irili ufaklı dergiler bazen yumuşak bazen sert yollu hep bu konuların çevresinde dolaşmakta, birbirinin dediğini anlamamazlıktan gelerek, işi mantık oyunlarına, kelime cambazlığına, hatta mahalle kavgasına döndürmektedir. Bu ikiye bölünmede her iki yanın ilgisinleri hasım bildikleri yanın tuttuğu sanatçıları yermeyi kendine iş edinir. Bu uğurda yan tutarak ödülleri verilir, tenkit yazıları yazılır. Solcu eğilimli olan yanın titizlikle üzerinde durduğu bir nokta, belli sınırı çizilmiş bir gerçekçiliktir. Bu gerçekçilik 19 uncu yüzyılın eskimiş, bayatlamış gerçekçiliği de olsa, bunda ayak direnmekte, sanatçının bu yolda eser vermesi beklenmektedir. Batıda "yazarlar yazarı" adı verilebilecek bazı romancıların, şairlerin çıkardığı yeni yeni tenkitler duradursun bizim sanatçılara, çok defa ya dil bilmedikler, ya da başka yol gösterenleri olmadığı için tek bir pencere açılıyor; tek çıkar yol olarak sınırlı bir gerçekçilik salık veriliyor. Batı edebiyatının en iyi eserleri onlarmış gibi habire Steinbeckler, Caldwelller çevrilmekte. Edebiyatımızın tek düzenliliğini, dar ufukluluğunu, kısırlığını giderecek eserlerin adları bile anılmamakta. Bunlardan bir Kafka biraz tanıtılıyor, o kadar. Bu yazıda sanatlarını değerlendirmekten hiç değilse şimdilik kaçınarak diyebiliriz ki yalnız Bilge Karasu, Feyyaz Kayacan gibi bir iki sanatçı gerek çevirileri, gerek kendi eserleri ile Çağdaş Batı edebiyatının sanatçılarımıza etki yapabilecek görüşlerinin öğreticiliğini yapıyorlar.

Bu ikileşmede bir tutum da kendi çizdikleri yolda yürümeyen sanatçıları cezalandırmak için adlarını defterden silmek, değerlerini hiçe indirmektir. Bu yeni bir usul değildir, bunun Batıda ünlü ustaları çıkmıştır. Örnek olarak solcu tenkitçi Hicks'in eserinde göz göre göre uzun bir listede Amerikan Edebiyatının önemli sanatçıları olan Mark Twain, Henry James, ve Emily Dickinson'un adlarını göstermemiş, Paul Eluard'ın Fransız şiiri antolojisinde La Fontain'i dışarıda bırakmış olmasını gösterebiliriz. Küçük dergiler bu usulle yerinden sarsamadıklar sanatçıların adını defterden silme işini kümenin kalemi

güçlü, mantık oyunlarında usta bir iki sözcüsüne ısmarlarlar, onlar da bunu iki bölümde yaparlar. Önce eserde dış olaylara önem verilmemiş olması, çağının eseri olmadığı, iç dünyaya, hayale, düşe, çocukluk anılarına çok yer vermiş olması gibi her eser için söylenebilecek genel, basmakalıp bir bölümden işe girerler. İkinci aşamada ise çağdaş tenkitten önemli bir görüş olan "her şeyi metinden çıkarmak" ilkesini yan çizdiler denmesin diye, bir de sözde nesnel ve gerçek tenkide başvururlar. Bunun için eseri didiklerler, tesadüf bu ya, eserde bir iki Türkçe yanlış, mantık sırası gözetmemiş kırık bir mısradan buldular mı bunu eserin tümü için genelleştirerek sanatçının türkçe bile bilmediği, bir sıfır olduğu sonucuna kolayca varırlar.

Eskiler - Yeniler

Aşağı yukarı her memlekette olduğu gibi Türkiye'de de aydınlar düzleminde bir eskiler-yeniler çatışması buluyoruz. Eskiler kimlerdir, yeniler kimler? Bu çatışmayı doğuran sebepler nelerdir? Hangi alanlarda çekişirler?

Geçen yazımızda aydın faaliyetlerinde bazı boşluklar olduğunu, aydınların da boşluğu asıl yetki sahibi ortaya çıkınca kadar doldurduklarını söylemiştik. İşte bu boşlukları dolduranlar zamanla yerlerine öylesine ısınırlar ki asıl yetki sahibi ortaya çıkagelse de oradan pek kimildamak istemezler. Bir bakıma bu kimildamayanlara eskiler, sonradan çıkıp ta o yerin asıl sahibi olduklarını ileri sürenlere de yeniler diyebiliriz.

Çok önceleri bazı Batı kurumlarını memleketimize sokarken bu kurumların gerektirdiği insanlar da yetenekleri ile olduğu gibi, ya gönüllü ya tesadüfen bu yerleri doldurmuşlardı. Çoğu hükümet hesabına Avrupaya gitmiş, orada müzik, felsefe okumuş, memleketinde dönünce de önemli yerlerin başına geçmişlerdi. O kuşak için en önemli araç öğrendikleri yabancı dildi; bu dille Batı kaynaklarını ellerinde tutuyorlar, bu kaynaklardan büyük bir sorumsuzlukla geniş ölçüde aktarmalar yapıyorlar, kitap yazıyor, dergi çıkarıyor, memleketin sayılı aydın faaliyetlerini yönetmek tekeli ellerinde tutuyorlardı. Boşlukları en kısa zamanda doldurmaları için aşamalar engeller yok denecek kadar hafifti. Kolayca profesör, gazete baş yazarı, tiyatro yöneteni oluveriyorlardı. Gene bu kuşağın sanat değerleri, buldukları toplumsal sentezler karşı fikirlerin, tenkidin olmaması yüzünden halkça hemen benimseniveriyordu.

Zamanla bu insanların adları, yaptıkları işten, savundukları fikirlerden daha önemli oldu; alışkı, tekrar yolu ile o yerlerin değişmez sahibi olduklarına kendilerini de inandırdılar, halkı da. İşte bugün ister edebiyat, sanat alanında, ister başka düşünce alanlarında olsun, yerlerinden oynatılmak istenen eski-

ler bunlardır. Yenilerle aralarında çatışma konusu bir kaç türdür. Eski yazara eski dil, Osmanlıca kelime kullandığı; eski besteciye atonal müzikle ilgilenmediği; eski resim ustasına soyut resim yapmadığı için, eski saire imajları, kafiyesi, aruz vezni için saldırıyorlar, "Yahya Kemal Türk devrimi şairi sayılır mı?" gibisinden soruşturmalar düzenleniyor.

Yenilerin eskileri ürküten, saldırgan, güçlü sözcüleri vardır; bunlardan biri de Adnan Benk'tir. 35 yıllık Edebiyat öğretmeni Halit Fahri Ozansoy'a Türkçe bilmez, Muhsin Ertuğrul için sahne anlayışı "köhne", sahne dilini bilmez diyen; Cemal Tollu, Suut Kemal Yetkin, Cevat Fehmi Başkut ve daha niceleri için en sert tenkitleri yapan, kolayca sindirilemeyecek lâflar söyleyen odur.

Bizdeki eskiler-yeniler çatışmasını aydınlatması, çatışmanın sertlik ölçüsünü göstermesi bakımından Adnan Benk'in "Bir dosta, Peyami Safa hakkında mektup" adlı yazısından bir iki parçanın burada anılmasını faydalı buluyoruz. Yazar şöyle söylüyor: "Peyami Safa, bir üslub anlayışı olmadığı için Osmanlıca kelimelere, bu kelimelerin gerektirdiği cümle yapısına sığmır; oysa ki, bu davranışın kendi ölçülerine göre, solculuk adına değil ama, imparatorluk adına rejimi yıkmak manasına gelebileceğini farketmez". Bir başka yerde de yukarıda sözünü ettiğimiz kaynaklar meselesine değiniyor: "Bugünkü nesil ise, kendi araçlarıyla doğrudan doğruya kaynaklara gidebildiği için Peyami Safa'nın silik bir gölge olduğunu anlamıştır. 20 ilâ 40 yaş arasındakiler batı eserlerinde bulabilecekleri şeyleri onun, bozuk şivesinden dinlemek istemiyorlar". Adnan Benk yazısında bu çatışmanın kuşak, yaş meselesi ile pek ilgisi olmadığını da şöyle açıklıyor: "Peyami Safa nesil meselesi diye birşey çıkarıyor. Oysa ki böyle bir mesele yok ortada. Gençler, onun neslinden birçok yazarları kendilerinden sayıyorlar. Söyliyecek sözü olan Ataç gibi bir yazar, gençleri etrafında toplayabiliyorsa bu yaşayan bir değer olduğu içindir." Biraz ilerde de, "Gerçi dergisinde yazı yazan birçok gençler var, ama buların bugünkü gençliği temsil edecek kabiliyette insanlar" olmadığını söyleyerek yaşlı "yeniler" olabileceği gibi genç "eskiler" de olduğunu belirtiyor.

Ancak bir *avant-garde* özelliği ile ortaya çıkan yenilerin eskilere saldırışı eskilerin yetkisiz, kendi değerlerine de fazla inandıklarından gelmiyor; hiç değilse sebep büsbütün budur denemez. Yeniler de birçok meselelerin ele alınışında eskilerden çok değişik bir yol tutmuş değiller. Onlar da eskiler gibi birçok problemlerin ve çözümlerini Batıdan olduğu gibi taklit ediyor. Batıdaki fikir çığırını, birçok akınları, sanat görüşlerini alırken bir özentiden ileri gidemiyor, birçok yenilikler getirmekle be-

raber büyük bir yaratıcılık hamlesi yapamıyorlar. Hatta yenilerden biri olan Mehmet Fuat yeni bir kuşağın eskiler kadar sevilen, aranan, saygı gören kimseler olmadıklarını, bir Yahya Kemal'in, bir Yakup Kadri'nin gördüğü ilgiyi görmediklerini açıkladı, bir çok yenilerde işin nedenini araştırıldı. İşte bu noktanın da yeniler için çatışmada dürtücü bir payı olduğunu söyleyebiliriz. Onların Tiyatro Edebi Kurulu, Unesco gibi birçok önemli aydın faaliyetlerinin başında olmaları, Avrupa gezilerinde, önemli Milletlerarası toplantılarda ilk hatıra onların adlarının geliş yeniler bakımından hiçte küçümsenmeyecek sebeplerdir. Yenilerin eskilere bütün alaylarına, yukardan bakmalarına rağmen onları işte bu bakımlardan çekemiyorlar. Nitekim Adnan Benk'in küçümseme yolunda bütün çabasına rağmen Peyami Safa'yı yermek için dolu dolu üstüste dört, beş tenkit yazısı yazmış olması ona çok önem verdiğini göstermez mi?

Bununla beraber eskiler-yeniler çatışmasının ne kadar sert, kırıcı olursa olsun bu ölçüde olumlu bir yönü de yok değildir. Bu çatışmalar sonunda da bir çok eskiler yenilerin görüşlerini benimsemeye başlıyor, birçok yenilerin de eskilerce denetlenmesi ile *avant-garde* aşırılığı, hovardalıkları, tehlikeleri önlenmiş oluyor; bu karşılıklı alışverişten iki yan da birden yararlanıyor. Tabii burnunun dikine giden, inatçılıkları ile oldukları yerde sayan bazı yenilerle, eskileri ve hiç bir yapıcı yönü olmayan "en yenileri" hesaba katmamak gerekir.

OPERA

Don Pasquale

Bedii SEVİN

Don Pasquale'de, Pergoles'nin Serva Padrona'sından beri sık sık kullanılan malûm "opera buffa motifi" ele alınmıştır. Donizetti'den evvel aynı konuya Stefano Pavesi'nin "Ser Marc, Antonio" adındaki operasında rastlıyoruz (Milano - 1810). Antonio'nun metnini tanınmış librettist Angelo Anelli (1761 - 1820) yazmıştı. Donizetti, bu eserden faydalananak, Don Pasquale'nin librettosunu bizzat kaleme aldı. Müziğin bestelenmesi 1842 yılının sonunda, Paris'de, bir kaç hafta içinde tamamlanmıştır. Don Pasquale'nin ilk defa 3 ocak 1843 tarihinde Paris'deki "Théâtre Italien" de icra edildiğini ve büyük bir başarı kazandığını biliyoruz.

Donizetti'den sonra aynı konu, Mark Lothar'ın "Lord Spleen" ve Richard Strauss'un "Sükûti Kadın" adlı operalarında da ele alınmıştır.

oOo

ANKARA'DAKİ TEMSİL :

"Don Pasquale" 11 aralık pazar gününden beri Devlet Tiyatrosunda icra edilmektedir. Biz, ilk dört temsilci sey-

rettik. Bu yazıda bütün partileri teker teker ele alıp incelemeye çalışacağız.

Sahneye Koyan: Vedat Gürten.

Reji, kelimenin tam mânâsıyla mükemmeldi. Esasen, sanat değeri olmayan bir eserin halk tarafından beğenilmesini, sanatseverler tarafından alkışlanmasını başka türlü izah etmeye imkân yok. Vedat Gürten, sahneyi bir ressam gibi ustaca kurmuş; kompozisyonun iki buçuk saat dengede kalabilmesini, bir an bile bozulmamasını buna borçlu. Hani neredeyse bir koreografinin mevcut olduğuna inanasınız geliyor. Her hareketin, her adımın bir fonksiyonu var. Meselâ Paganini'deki gibi, figüranların sahnenin bir köşesine toplandığını, kompozisyonun ikide bir bozulduğunu görmüyorsunuz. "Mise en scène"e hakim olan espri, elle tutulabilecek kadar bariz. Canlı ve hareketli hava, eserin başından sonuna kadar aynı gerginlikte devam ediyor. Vedat Gürten'in aklınıza gelen en güzel, en parlak kelimelerle övebilirsiniz; muhakkak ki bu işe, sağ olsaydı hepimizden çok Donizetti sevinirdi.

Bu konuyu, önemli bir noktaya dokunmadan kapatmak istemiyorum: Don Pasquale, "bas-buffo" partisidir; kolayca eğilip bükülebilen hareketli bir ses ister. Ayrıca sanatçının iyi aktör olması da lâzımdır. Bu rolde Ayhan Baran'ı seyrettik. Genç sanatçı muhakkak ki iyi bir aktör; fakat kendisinde "kolayca eğilip bükülebilen" bir ses yok. Nitekim bu sebepten bilhassa "parlando" pasajlar doyurucu değildi. Bu sözleri Ayhan Baran'ın değerini düşürmek için söylemiyorum; kanaatimce onun sesi "ciddi bas" sınıfına girer. Trovatore'de ve Maskeli Balo'da "karakter bas" partilerini de başarı ile teganni ettiğini gördük. Ancak "bas buffo" olarak fazla dramatik ve fazla ağır bir sesi var. Belki ileride bu alanda da muvaffak olur ama biz şimdilik rolünü bulmadığını belirtmek zorundayız. Aynı şey Norina için de söylenebilir: Norina "lirik koloratur" partisidir, halbuki bu role çıkan Suna Korad'ın ses karakteri, daha ziyade "dramatik". Sırası gelmişken, tanınmış müzik yazarı Rudolf Kloiber'in konumuzla ilgili bir yazısından üç beş paragrafı nakledelim:

"Sanatçıları muayyen bir ses sınıfına sokmak her zaman sandığı kadar kolay değildir; hatta ekseriya, sanatçıların bile kendi sınıfları hakkında doğru bir fikirleri yoktur. Mamafih bu işte, bir sanatla uzaktan - yakından ilgisi bulunmayan sebeplerin de (maddî meseleler, şahsî kaprisler v.s.) önemli rolü olduğu söylenebilir. Sırası gelmişken, seslerin kesin ve değişmez hudutlarla sınıflandırılmayacağını belirtelim; bazı istidatlı sanatçıların, esas partilerinin yanında bir, hattâ birkaç partiyi daha teganni ettiğini görürüz. Bu konuda doğru kararlara varmak opera idarecisinin belli başlı görevlerinden biridir.

Rol bölümünü, sorumlu orkestra seçiminin yahut intendantın çözülmeye mecbur olduğu problemlerin arasında sayabiliriz. Sadece tecrübeli olmakla bu işin altından

kalkılamaz; iyi bir üslup fikriniz var mı? Şan partilerini ve hattâ bütün partiyonları tenir mısınız? Bir sanatçının ne gibi rollere çıkabileceğini, sesinin sınırlarını, artistik şahsiyetini ve bu arada tiyatroya olan istidadını tayin edebilir misiniz? Meselenin ruhu buradadır.

İsabetli bir rol bölümü, sadece eserin iyi icra edilmesini sağlamakla kalmaz; sanatçının kazanacağı başarı da ona bağlıdır."

Orkestra ve Koro Şefi: A. Camozzo

Bu yıl Opera Orkestralarından şikâyet etmemiz için hiçbir sebep yok. Hemen hemen kusursuz çalışıyorlar. Yalnız "Don Pasquale" de bazen sahnedekileri bastırduklarına şahit olduk. Entrodüksiyonun bitişini, Ernesto - Pasquale düetinde (No. 2) kemanların çaldığı gamlardan evvelki allegroyu, üçüncü perdenin başında Norina - Pasquale düetindeki (No. 9) otuzikilik pasajı örnek gösterebiliriz. Eğer dostlarımızdan birinin söylediği gibi, orkestra yerinde biri bin yapan "hamam akustığı" varsa, dikkat etmek ve "forte" le-ri "mezzo-forte" olarak çalmak gerekir. Ufak tefek entonasyon hatalarının üzerinde duracak değiliz; yalnız ikinci perdenin prelüdünde İngiliz Kornosunun hiçbir zaman temiz çalmadığını, yanlış yerlerde aksan yaptığını ve ritm bakımından da sallandığını söyleyelim.

Opera Korosu hemen daima doyurucu bir icra çıkarıyor. Yalnız basları biraz zayıf; bilhassa aşağı notlarda duymanıza imkân yok. İlk gece tenorların valsden evvel bir ölçü erken girmesi bize korkulu dakikalar yaşattı; fakat diğer temislerde en ufak bir aksama bile olmadığını belirtelim.

Norinâ: Ferhan Onat - Suna Korad

Ferhan Onat'ın lirik ve güzel bir sesi var. Son derece başarılı kompozisyonu "heyecanlı, sabırsız, sadık ve hassas" Norina'ya hayat verdi. Hançere tekniği de kusursuz; fakat kendisine kromatik pasajlarda (msl. ikinci perdedeki terzet) mafsalları biraz daha belli etmesini tavsiye edeceğim. Aksi halde yarım oktavlık gam, koca bir portamento olur. Önemli bir noktanın üzerinde daha durmamız lâzım: son tablounun başındaki Noktürn'de melodi hattı tenordadır. Bu düette Ferhan Onat'ın bir parça hafif söylemesi ve ikinci plâna geçmesi gerekiyordu.

Suna Korad'ın "lirik" den ziyade "dramatik koloratur" olduğunu söylemiştik. Sesi, bilhassa yukarı notlarda yumuşaklığını kaybediyor; fakat herşeye rağmen kusursuz tekniğiyle, iyi oyunuyla dikkati kendi üzerine çekmeğe muvaffak ta değil de çarpmalara verdiğini, birinci perdenin final-düetinde "point d'orgue" lu Do majör akorundan evvel sekizlikle ve bunun, orkestranın aksanlarına uymarı değil de onaltılıkları aksanladığını bir tavsiyemiz var: şan çalışmalarını muhakkak ayna karşısında yapın ve seyircileri son derece rahatsız eden mimiklerini düzeltsin.

Ernesto: Nevzat Çıdamlı - Umur Pars

Charles Cooke, "The pleasure of playing the piano" adlı eserinde "aman" di-

yor, "violonselciye iyi muamele edin. Çünkü çellistler kemancılar kadar bol değildir. Eğer fazla sinirliyse suyuna gidin, geç girse sakın azarlamayın, eğer iyi çalarsa takdîrîkâr bir edâ ile sırtını sıvazlayın. Durum iyi idare eder de aranız açılmazsa birliğinizden dağılmasını önlemiş olursunuz." Tenorlardan söz açarken bizim de bu tavsiyeye kulak vermemiz gerekiyor. Nevzat Çıdamlı oldukça başarılı bir icra çıkardı; bu genci, öteki tenoru dinledikten sonra daha da beğendik.

Dr. Malatesta: Fikret Kutnay

Doktor Malatesta partisi, koloratur tekniğine göre kaleme alınmış olduğu için, adamakıllı güçtür. Fikret Kutnay, zaman zaman mafsalları belli edememesine ve yayvan bir icra çıkarmasına rağmen (bilhassa ikinci tablodaki Norina - Malatesta düetinde), bütün olarak kompozisyonunda tatminkârdı. İlk gece entrodüksiyonda Pasquale'yi beklemeden üç ölçü erken girmesi (stasera sul crepuscolo) ufak bir karışıklığa meydan verdiyse de ondan sonraki temislerde partisine iyice hâkim olduğunu gördük. Son derece rahat teganni ediyor, son derece tabii oynuyor. Bilhassa parlandolarla en fazla başarı gösteren o idi. "Don Pasquale" nin kazandığı muvaffakiyette Fikret Kutnay'ın payı büyüktür.

Don Pasquale: Ayhan Baran, Vedat Gürten

Bu sütunlarda Ayhan Baran'ı çok övdük; gayet güzel, hacımlı bir sesi var. "Don Pasquale"de iyi bir bas olduğu kadar iyi de bir aktör olduğunu ispat etti. Çıktığı rolün mânâsını kavradığı anlaşılıyordu. Bilhassa komedi unsurunu dozunda tuttuğunu söylemeliyiz. Orta oyununu hatırlatan ucuz tesir vasıtalarına baş vurmaması cidden takdire değer. Ayhan Baran, bazı süratli pasajlarda ritm bakımından sallanıyor (msl. birinci tablodaki Ernesto - Pasquale düeti "ben, haşmetli Don Pasquale", üçüncü perdede Norina'dan tokat yedikten sonraki üç sekizlik vivace) ve parlandoları nefes ile koparıyordu. Sesinin rengi üzerinde daha evvel durmuşum, onun için burada tekrar aynı konuya dönmiyeceğim.

Vedat Gürten, maalesef memnuniyet verici bir icra çıkaramadı. Sesi hacim bakımından zayıf kalıyor; onun sesi bilhassa aşağı notları pek duyamadık. Asıl önemli nokta, genç sanatçımız, birçok yerde notayı bırakıp kendi bildiğine, reçitatif ile parlando arası bir yol tutturuyor. Kanaatimizce herşeyden evvel eserin yapısını zedelememiye dikkat etmeli. Vedat Gürten, partisine de hâkim değildi; tam dört defa şaşıracağına şehit olduk. Eserin ciddi tehlikeler geçirdiğini söylemeliyiz. Müspet konuşmuş olmak için sözü geçen dört yeri ayrı ayrı işaret edelim: 1. — İkinci perdede Noter sahneye girmezden evvelki Doktor Pasquale reçitatifinde, Vedat Gürten, yanlışlıkla erken zil çaldı ve Malatesta'nın partisini söylemeye başladı. 2. — İkinci perdenin kuartet finali (Andante) başlayınca Don Pasquale'nin bir müddet (8 mezür), soprano, tenor ve bariton partilerinin altın-

da, her ölçüde iki heceli bir kelime söylediği duyulur (sille, tokat, şamar v.s.). Vedat Gürten bu motiflerden birini anlar anlamaz sustu. Bu sebepten bir müddet "trio" dinlemeye mecbur olduk. 3. — Aynı perdede Norina uşağa talimat verdikten sonra Vedat Gürten yine şaşırıp ve dört mezürü söylemeden geçiştirdi. 4. — Perdenin önünde icra edilen Doktor - Pasquale düetinde, en sondaki kahkahalardan evvel Pasquale'nin iki ölçü erken girdiğini gördük.

Sözün kıyası, sağlam ritm duygusuna, başarılı parlandolarına rağmen Vedat Gürten, Don Pasquale rolünde umduğumuz kadar muvaffak olamamıştır.

ÖZET :

"Don Pasquale" nin Ankara'daki icrası, kelimenin tam mânâsıyla başarılıdır. Ufak tefek kusurlar, bütün olarak elde edilen sevindirici sonucun yanında daha da ufalıyor. O neşeli, o sürükleyici atmosfer içinde tenorun tizleriyle bağırışını, basın peslerde duyulmadığını, şunun rolünü bulmadığını, bunun şaşırıldığını, düşünmüyorsunuz bile. Mühim olan "opera - buffo" nun havası; zaman zaman "Commedia dell'arte" ye çalmasına ve oyunun müziği aksatmasına rağmen bu havayı doya doya ciğerlerinize çekiyorsunuz. Başta rejisör Vedat Gürten ve orkestra şefi Adolfo Camozzo olmak üzere bütün sanatçıları yürekten tebrik ederiz.

Karşılama

Mahmut MAKAL

Mahkemesi olanlar, ellerine verilen gün kâğıdını yitirmezlerse, öğretmeni yakalayıp gösterirler ve mahkemeye gidecekleri günü bellerler. Ama bir iki sormakla bitmez. Her rastladıkları yerde yeniden sorarlar. Kendisi unuttur da, seni unutmamakla zorunlu sayar. Öğretmen her şeyi bilir çünkü. Bildiklerini, gördüklerini, duyduklarını da unutmaz... Gün kâğıdını daha önce göstermiş, sen de okumuş, duruşma gününü tekrar tekrar söylemiş ve şu kadar zaman sonra, falanca ayın filanca günü demişsindir. Ara uzamış kâğıt yitmiş veya eskimiştir. Sorsam bir, ne vakit gideceğim, diye düşünüp dururken, karşısına çıkıvermişsin:

"İyi adamsın, seni düşünürken üstüme geldin!" diye seviniverir.

"Hayrola?" dersin.

"Hayırdır. Benim mahkemenin gününü unuttum. Bir ne gündü?"

"Getirdiğinde kâğıdı okuyup söylemiştim. Aklım defter mi!" demekle kurtulamazsın. Başları darda kalınca koşacakları tek kişisin. İşte bu yüzden cep defterinin bir yanını da mahkeme günlerine ayırmıştım. Öyle işe yaradı sormayın. Tam yapılması gerekli bir işmiş. Daha ilçeden döndükleri gün yazdırıyordu çokları. Nelerine gerekti, korkulu düş görmektense uyanık durması yeğdir. Kâğıdı yitirmeden yazdırırsınlar da, geri-

sini yazan düşünsün. Bunu böylece sürdürmek ve zevkle yaptığı inancını vermek, öğretmenin yapacağı diğer işlerde de köylülerin ona yardımını sağlar ve elbirliğiyle bir çok şeyler yapmış olur. Bunun gibi, basit bazı şeyleri bilerek, köylülerin yanılıp veya bilemedikleri anlarda şıppadak doğrusunu söylemekte öğretmenin her an karşı karşıya olduğu bir durumdur. Öğretmen, karanlıkta yolunu bulmak için köylünün sarıldığı bir değnektir. Bu yöne köylülerin ne kadar önem verdiklerini belirtmek için, şu küçücük olay yeter:

Ağaçlı'nın iki öğretmeni var. Okuldan yeni çıkıp geldi çocuklar. Bir gün, hepimizin yaptığı gibi, ellerinde birer değnekle yaya yapıldak yola düşmüşler, ilceye gidiyorlar bir toplantı için. Biri eşekli ikisi yaya olan üç yolcu geliyor karşılarından.

"Selâm."

"Aleyküm selâm."

"Nerden gelip nereye gidiyorsunuz; kimsiniz?"

"Biz Ağaçlı'nın öğretmenleriyiz. Şehire gidiyoruz."

"Biz de Yapraklı'danız. İkîndine ne kadar var; saata bir bakın..."

Çocuklar saata bakıyorlar.

"İki!"

Adamlar hiç bir şey anlamıyor bundan. Gün aşağıya sarkar da saat ikide kalır mı. Neredeyse akşam olacak. O vakit saat 12 yi bulacak.

"Yanıyorsunuz; saatinizde yanlışlık var," diyorlar. Bunu söylerken, babadan görme, eski saatten, yani hocanınkinden başka bir şey akıllarına gelmiyor ama, öğretmenler anlıyor işi.

"Bizimki yeni usul, alafranga" diyorlar.

"Peki, bizim usüle vurunca kaç olur?"

"...."

Olumsuz not almalarına yetti bu. İki yıldır duymayan kalmadı hikâyeyi. Ölçü yaptılar gitti. "Kireçlinin öğretmeni de Ağaçlınkiler gibiymiş. Yeralın öğretmeni Ağaçlınkiler gibi değil iyiymiş."

Öğretmenler, Cumhuriyetin yollayabildiği tek ışık o kapkaranlık yerde kara deride bir ak tüy gibi... Namazlığı, yazının, saatin, her şeyin eskisini öğrenmeye ve değiştireceği yerde oraya uymaya zorunlu mu, değil mi, tartışılmalıdır. Gerçek olan, orada akşamların hâlâ onikide olmasıdır...

Mahkeme deyip akşamı ettik. Oysa, daha diyeceklerimize gelemedik bile.

Mahkeme salonunda ayak izleri kurumayanların en önünde babamla Baykuş Emmi gelir. Babam daha eşekten inerken veya heybeyi omuzundan indirirken fırlatıverir güncesini.

"Unutturma, bir gün evvel söyle" der işine bakar.

Baykuş Emmiye köyün en akıllısı. Gününü yazdırmaya gönül indirmez; tarihli sorarak kendi kafasından çıkarmıya çalışır, gideceği günü. Ama öyle de

meraklıdır ki, aşağı yukarı her gün sorar. Gün aşırıldığı pek azdır. Mahkemesi de bir değil, iki değil. Bu vesileyle kimlerle neden davalı olduğunu anlatır. Evi okula yakındır. Elinde bir dürünle çıkar hep. Ya ekmeğin yarısını tandırda gevretip diğer yarısının içine sarmış; ya da soğan dürünmüştür. Bir yandan onu yiyip, bir yandan avucuna hinkırdığı sümüğünü kaput donuna veya duvarın taşlarına sürerken, bir yandan da bana seslenir. Benim soluk almak için dışarıya çıkmamı taslamıştır zaten.

"Efrence kaç bugün?"

Söylerim.

"Ana baba hesabından ne olur?"

Onüç çıkarır onu da söylerim. Durur. Sümüklü elini yeniden siler üstüne. Dürümü o eline alır. Öteki temiz elini önüne uzatarak hem parmaklarıyla, hem de söylenerek saymaya başlar:

"Demek efrence yirmi beş olduğuna göre, ana-baba hesabından oniki ediyor. Kara Bayramla olan mahkeme girecek ayın üçünde olduğuna göre sekiz gün var. Eski hesaptan çıkacak ayın yirmisine mi geliyor?.. Öyle olunca bugün günlerden ney, ısınayın (pazar-tesi). İsnayından ısınayına sekiz, gelecek bugüne mi gideceğim seere?.."

"Herhalde" derim.

"Bir de Fakımın oğluyun var" der.

"Dewresi ayın onsekizine. Gelecek ısınayına olan girecek ayın üçüne denk geliyor."

"Tamam."

Parmaklarını makina gibi işletmektedir.

"Ana-babaca olunca çıkacağın yirmisi miydi? Sonraki ne olur; onbeş gün aralar. Gireceğin beşine gelir. İsnayından ısınayına sekiz, ne eder, yirmi sekiz eder. Sağ yirmidokuz, Aksaray pazarı (çarşamba) otuz. Beş gün kalır. Perşembe bir. cumayı iki, köy pazarı üç, Ulu pazar dört, demek aradan bir ısınayın atlanacak; gelecek ısınayına da öteki..."

Nasrettinin çömlek hesabı gibi... Ucu bucağı yok. Davaları daha az karışık değil. Öteki alacağını vermemiş, beriki harmanını çalmış, şu da tırmanını geçmiş, tarla benimdir diyor. Zilliyet ispat edecek de... Köyün toprak işleri de Baykuş Emminin kafası ve işleri gibi karışık, eskice...

Şehire gideceği günleri kafasında sıraladıktan sonra mahalle odasına gidip. Hasta Hüseyinin karşısına oturur Baykuş Emmi. Nasıl mahkeme günlerini bir, bir daha hesaplıyorsa benimle; o da cemaatıyla da her vakit tekrarladıkları yarenlikleri vardır.

"Yonana yesir düştüğümüzde... diye başlar. Ben de az dinlemedim. Cümleler bile değişmez. Sonra yunan zabıtlarının kendine yaptığı muameleyi, "türko!" diye çağırıldığını ve öğrendiği yunanca kelimelerle onlara nasıl seslendiğini kelimeleri aynen söyleyerek anlatır. Unutmasının olanağı yoktur. Kafasında yalnız askerlikde gördükleri

vardır. Dünyayla değeyi askerliği süresince olmuştur.

Esirlik hikâyesi bitince araya lâf karıştır:

«Kaç sene oldu Emmi bunlar olalı?»

Artık baştan başlar:

«Ben 305 liyim. İbrahim babam ıcık ufak yazdırmış, askere geç gitsin diye. Kömük Veliyinen ikimizin duhulü birdir. Altıncı ayın yirmi ikisinde Kon-yada teslim olduk...»

Kaçın altıncı ayı olduğunu bulup çıkaramaz, kafasının bir köşesine kazılmış nasılsa...

Kaç yaşında olduğunu araştırmaya başlarlar. Eski hesaptan (Peygamber yılı) hangi yılda olduğumuzu sormak için adam salarlar. Söyleriz. Ama bu hesaba göre yetmiş merdiven dayamıştır Emmi. Kabul etmez.

«360 da olmam, 370 e koymam demiş Allah. Sene 70 olsa dünya batar. Kıyamet kopar. Daha 70 e var, der de başka demez.

Öyleyse Emmi kaç yaşında? Onu da araştırırlar.

«Halil Emmiyin düğünü olurken doğdum!» der köyün en yaşlısı Koca Ali düğün ne vakit olmuştur. Halil Emmisinin bir kaydı kuydu, izinnamesi yok ki elde.

«Halil emminin düğününü nidecâm; o büyük kıtlıkta daha don giymemişim. (Köyde 7-8 yaşına kadar kız erkek entari giyer çocuklar.) Ağaç ata biner, Dilgilli Rüstemle yarış edermişiz...»

Ama büyük kıtlık ne vakit oldu. Bütün bular, köyün belirsiz tarihi... Ne bağ, ne dizgin, alabildiğine hürriyet. Doğ doğana, öl ölene. Yaşa yaşayabildiğin kadar. Her yıl bir öncekinin, her gün bir öncekinin, her konuşulan bir öncekinin aynı...

Yeni yetimlerin yaşları belli mi? Anam her hesaplayışında ayrı yaşta çıkarır beni. «Karşıda patates sökerken ağrım tuttu...» diye başlar.

«Peki şimdi kaç yaşındayım ben?»

«Şinasi hocayı Arabın vurduğunda sen karnımdaydın, iki canlıydım...»

«Eee...»

«İshak çavuşun öldüğü sene doğurdum.»

Babama soruyorum.

«İshak çavuş ne vakit öldü?»

«Karabayırdan bir yeğen sel geldiydindi de Keskin Alinin çocukları boğulduydu. O bahar değil de ertesi bahar öldüydü.»

«Peki ben kaç yaşındayım?»

«Anana sor!»

«Senin yaşı?»

«Allah bilir doğalı yaşıyorum!»

Ananı götürdüğümde Deli Musa muhtardı. Askerden döndüğümde son iki yaşında kadaydın. Osene çok yağmurlu geçti. Talaşların koca söğüde yıldırım düştü...»

Dedem doğrular gibi oluyor:

«Eşrefin tahsildarlığında doğdun. Sonra bir celpci geldi; seni yeni doğmuş gibi yazdı. Üç yaşında vardın. Bir de

soyadı verdi. Fakat o kayıt "mushai sani" ye geçmededen kalmış.»

«Neden Makal aldın soyadını?»

«Ben mi aldım yavrum, adam tuttu «sana da Makal veriyom» dedi. Uydurdu uydurdu bir ad takti herkese. Kötü Veli uzaktan gelirken «Yürü lan Habigon!» dediydik, tuttu herifin soyadını ««Habigon» koydu. Aşık oynarken hep ütülürdü Veli. Kemiklere yalvarırdı kızınca. «Ulan kemik habigon» derdi, hiç durmadan. Kendi aramızda, söylediğini ad yapmıştık ona. Celpci de soyadı yaptı...»

Konuşuyoruz, kayıtların, soyadlarının lüzumsuzluğunu söylüyor. «Kırk yıllık cinavların İbişe Makal demek de ne oluyor» diyor. «Kürt Alinin yaptığını biliyon mu? Buraya bir hap dağıtan doktor gelmişti. Kürt Aliyi muayene ederken yaşını sordu. O da:

«Anamdan doğalı yaşarım» deyince, doktor kızdı.

«Git acele nüfus kâğıdını getir!» dedi.

Kürt eve gitti geldi.

Sordu doktor:

«Yaşın kaçtır, ver görelim» dedi.

Ne bilsin bizimki. Gördük mü nüfus kâğıdı. Bir tutam köküret kâğıdı (makbuz v.s.) getirmiş. Doktorun önüne fırlatıp attı can sıkıntısından.

«Bak bakalım» dedi. «kaçım yaştır!» Bir hapisine arkadaşım vardı, Vey-sel.

«Kaç ay oldu gireli?» dediğimde

«Kavaklar gazel dökerken girdim; sen hesabet gerisini» diye hapisane avlusundan kavakları gösterirdi. Nisan sonunda yeşermiş kavakları. Şimdi anacığım yanımda olsa da, aydan günden söz etmeden desem ki:

«Ben bu hastahaneye ilk kar düştüğü gün yattım. Sol böğrümde bir sancı var; geçmek bilmiyor. Aksine, sizleri düşündükçe artıyor. Hele dört gün sonra yılbaşı. Yeni bir yıl daha giriyor. Yılbaşı yeni bir yıl girmesi sizlere bir şeyi söylemez bilirim. Şu yildaymışız, bu aydaymışız, sizin ne işiniz var bunlarla. Oysa benim yattığım gehirde herkes yeni yılı karşılamaya hazırlanıyor. Bir yaş daha ihtiyarlıyoruz diye üzülenler var. Belki bunu unutmak için olacak bilmem kaç yüz liraya yıbaşı balosu için elbise yaptırdığını söylüyor kadınlar. Sen, ya sen, benim garip anacığım, gelin olursun Kel Hatçenin samanlığında. Ne gelinliğin, ne kızlığın belli olur. Giydiğin aynı, duyduğun aynı hep. Yaşını bilmezsin ki yaş günün olsun. Burada da kadınlar bilir fakat saklarlar yaşlarını.»

Bugün senin, babamın, kardeşlerimin ve benim kaç yaşına basmak üzere olduğumuzu düşündüm. Hiç birimizinkini tam olarak çıkaramadım. İçimden bir benim kimlik eüzdanım var ama, o da celpcinin yazışına göre... Yukarı ebem seferberlikte Süleyman de-

demin alından kurşun yiyip kanlı dereye eşik olduğu sıralarda, senin Nevriye kadar olup, öksüz kaldığını söylediğine göre, Nevriye de şimdi 10 unu aşmış gözüktüğüne göre, şöyle böyle 50 yaşında varsın. Hasta halimle ancak bu kadar hesaphyabildim.

Ayşe senden üç yaş küçük topal Mehmet Alinin davetlisi olarak Dadasu'na gittiğin sene doğdu. derdin. Demek onun yaşı da belirsiz. Ya onun doğacak çocuğu, acaba onun yaşı belli olacak mı? Okuttuğumuz çocukların kaydını bulup diploma veremediğimize göre, onun da ketum kalıp kalmıyacağı belirsiz...

Rahmetli küçük kardeşim İsmet'i düşündüm. Çayın buz tuttuğu sene doğan, derdin Cehalete, bilgisizliğe kurban gitmese şimdi aslan gibi delikanlı olacaktı. Ayşenin çocuğu da belki kısım iyi geçtiği sene veya kısım şiddetli geçtiği sene doğacaktır. Belki köy eşrafından birisi ölecek. O da onun öldüğü seneye amlacaktır.

İstemedim, bizim eşeğin yaşını da merak ettim. Harmanları sel götürdüğü sene satın aldığımızı biliyorum. O vakit ufacak bir sıpaydı. Şimdi hatırlamıyorum harmanı sel ne vakit götürdü...

İşte böyle sana yazdığım mektuplar aylarca hanın duvar yarığında bekliyor. Ayda yılda oradan bulup getiren olsa, muştuluk ne versem diye eteklerin tutuşur. Sonra okutacak kimse bulamazsın.

Ya benim gözü yaşlı, bağı taşı anacığım.

Halâ kel öküç, kara sabanla kara kara inanışlarla orada yaşıyorsunuz güya. İlgisiz, ilişiksiz, ayrı uzak olarak dünyadan. Evler aynı, yollar aynı ve her şey aynı. Kış gelir yatar, yaz gelir tarlaya çıkarsınız.

Ya dünyada neler oluyor bir bilsen. Dev adımlarıyla yürüyorlar; yürütüyorlar. Ama dünyanın da sizlerle ilgilenmediği yok.

Evlerine çam ağaçlarını yerleştirip, dallarının altına pırl pırl incik boncuk yerleştirip asanlar arasına hoş geldin yeni yıl. Ama bizim diyara ne sen hoş gelebildin, ne biz hoşlayabildik seni. Çünkü bizim için her yıl bir. Hanginizin girip, hanginizin çıktığından haberimiz yok...

FESTİVAL

çıkıtı

Nedret GÜRCAN'ın şiirleri Resimliyen: Güngör Kabakçoğlu.

Şairler Yaprağı Yayını
Parti Cad. No. 29 DİNAR
adresinden temin edilir.

Ömür boyunca
aylık gelir.

MESKEN
KREDİSİ

Zengin para
ikramiyeleri

VAKIFLAR BANKASI

YILIN BÜYÜK İkramiyesi
AKBANK'ın
KÜÇÜK - YALIDAKİ MEŞHUR
ÇAMLI APARTMANIN
TAMAMI ve
AYRICA PARA İKRAMİYELERİ
200.000 Lira

Her 150 liraya bir kur'a numarası
Hesabınızı 150 liraya arttırınız
Yoksa hemen 150 liralık bir hesap açtırınız

AKBANK

Foruma Abone Olunuz

Abone Ücretleri : Bir yıllık 13.00 ve altı aylık 6.50 T.L. dir. Ya-
bancı memleketlere iki mislidir. Abone ücretlerinin gönderileceği
yerler :

Posta ile: P. K. 131, Ankara.

Banka havalesi ile :

T. C. Ziraat Bankası Merkez Müdürlüğü, Hesap No. 328/5858,
Ankara.

Türkiye İş Bankası Yenişehir Şubesi, Hesap No. 533, Ankara.

Türk Ticaret Bankası Cebeci Şubesi Hesap No. 420, Ankara.

Derginin İdarehane adresi : Büyük Han No. 55, Yenişehir - An-
kara. Tel : 27531.

Mektup veya telefonla bildirildiği takdirde ödemeli olarak
abone kaydedilir.

MEVDUAT SAHIPLERİNE

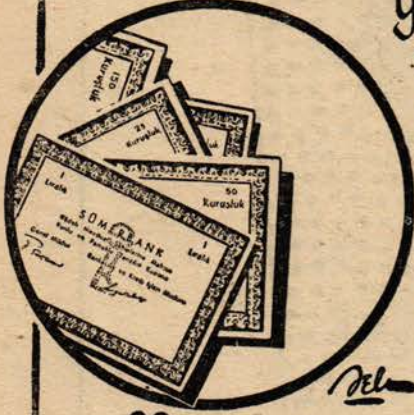
İkramiye
Kesidelerine

İştirak hakkından başka

Yünlü ve pamuklu
Satışlarımızda
HALI HARİÇ

% 10

Tenzilât
Yapılır

SÜMERBANK

Her hesap
sahibine
bir EV

MUHA BANK

T. C. ZİRAAT BANKASI

Yurt içinde 520 Şube ve Ajansı, dünyanın her ta-
rafındaki muhabirlerle sayın müşterilerinin emrin-
dedir.

Vadeli, vadesiz tasarruf hesapları 1956 ikramiye
tutarı
Şimdilik

1.750.000 Liradır

Bu Zengin Plânda

Gayrimenkuller, dolgun para ikramiyeleri, eşya,
traktörler, ziraat aletleri bulunmaktadır.

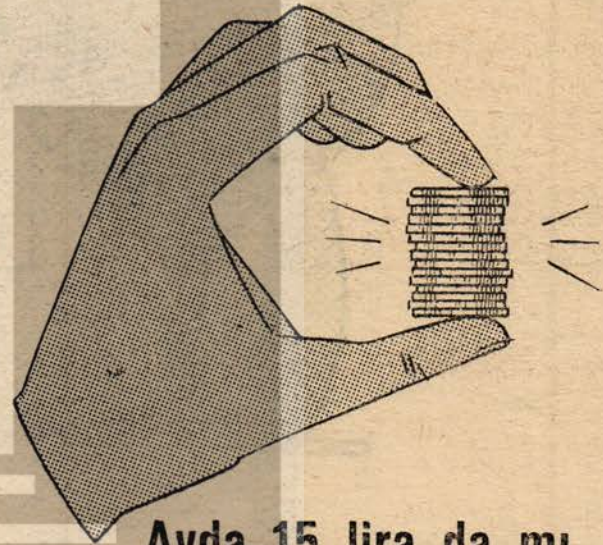
Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü : Nilüfer YALÇIN

Sekreter : Orhan BALI

İdarehane Tel. : 27531

Dizildiği ve Basıldığı yer: Yeni Matbaa -- Ankara

Tel : 15023.

Ayda 15 lira da mı
tasarruf edemezsiniz?...

Bu 15 liradan en verimli şekilde
istifade etmeniz artık mümkündür. Bütün
şartları mevduat sahibinin lehine
olan İrath Küçük Cari Hesapların
15 lirahk yeni grubu ihdas edildi.
İrath Küçük Cari Hesaplar 100 liradan 600
liraya kadar kaydıhayat şartıyla aylık İrat
veya 10.000 liradan 50.000 liraya kadar
sermaye kazandırır. Tafsilatlı broşür-
lerimizi gişelerimizden isteyiniz.

TÜRKİYE BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyeti

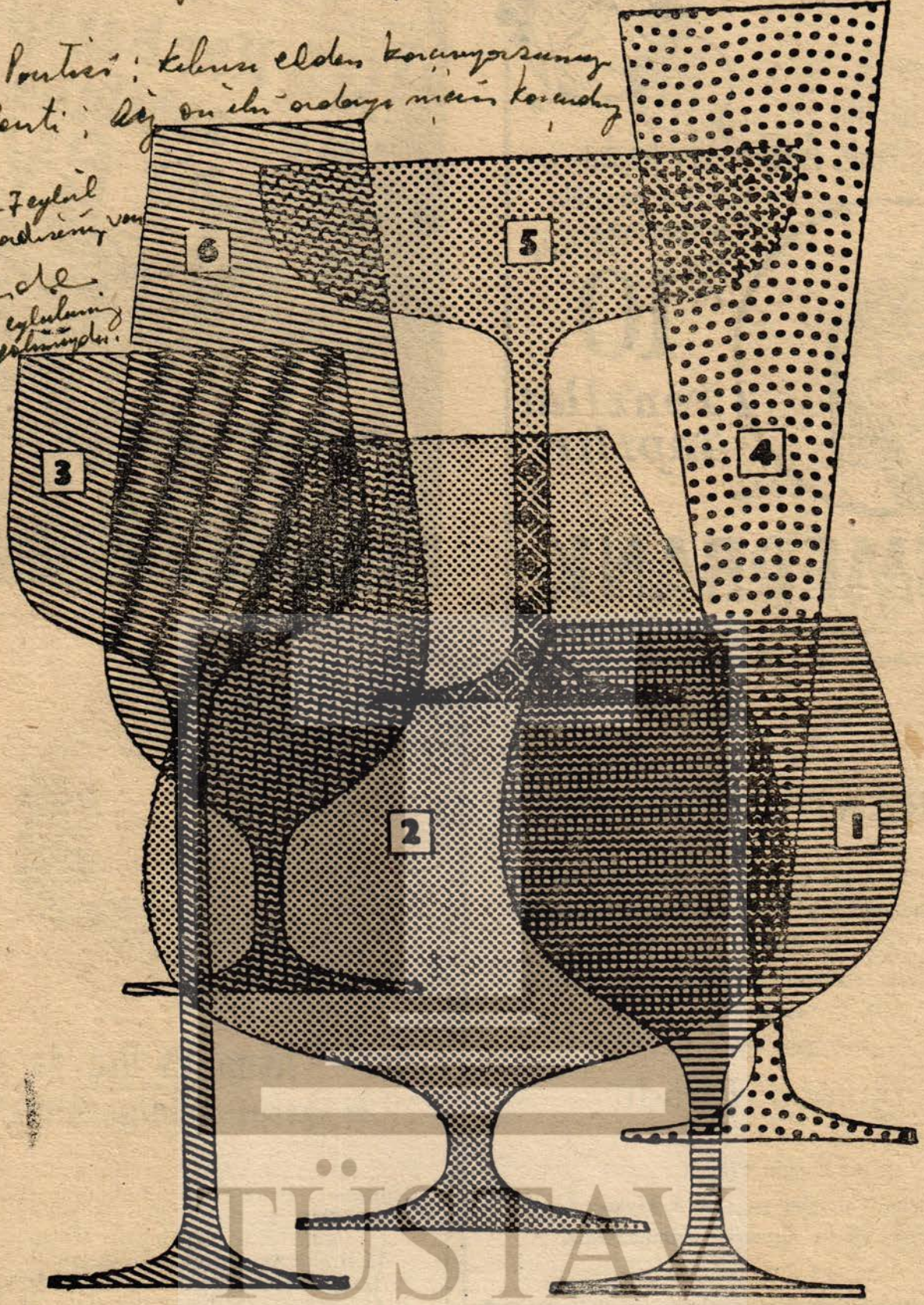
1-) Halk. Pantisi: 100lerce satılmaları için, idare hakları beyanına
Cahurardan istenilen hakları belirlemek
menhuf tuttuğu -

D. Pantisi : Hangi Kadehte Hangi Sarap?
söz mülkiyeti için elçi belirlenirken inletemediği anı

2-) Halk. Pantisi: kelime elden koruyulmasını
D. Pantisi: sözün için oraya için korunduğu

3-) Halk. Pantisi: 6-7 Eylül
Halkın von

D. P. Pantisi: sözün için
elçi belirlenmesi

(1.) Kırmızı Kavaklıdere: Dikmen Kızı (2.) Konyak veya Kavaklıderenin Tatlı - Sert'i (3.) Beyaz Kavaklıdere: Ankara Kırmızı. (4-5.) Kavaklıderenin yakında çıkaracağı Altın Köpük Şarabı. (6.) Kavaklıdere Kalite şarabı: Yakut Damlası ve Çankaya Yıldızı.

KAVAKLIDERE ŞARAPLARI LİMİTED ŞİRKETİ